

ACOLADA

2

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 2 (123) februarie 2018 (anul XII) 20 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Brâncuși: Principesa X

Gheorghe Grigurcu:

Alternanțele lui Petre Pandrea

Barbu Cioculescu: *Istoria, între rațiune și pasiune*

Alex. Ștefănescu: *Două săptămâni în China*

Diana Trandafir: *Poezii*

C.D. Zeletin: *A învăța, a cunoaște, a ști*

Constantin Trandafir: *Poeme de formule diferite*

Lucia Negoită: *Interviul Acoladei:
Domnița Ștefănescu*

Magda Ursache: *Este „națiunea pol al urii”?*

Carmelia Leonte: *Amprenta lui Iov*

Dumitru Augustin Doman: *„Vânători de bătrâni”*

Isabela Vasiliu-Scraba: *Cunoașterea-reamintire,
cosmogonie și metamorfozele lui Hyperion*

Ștefan Ion Ghilimescu: *Scriitori români pe
frontul Primului Război Mondial*

Pavel Șușară: *Brâncușologia versus Brâncuși*

De veghe în lanul de secături

Nu sunt prea multe de spus față de aberațiile din „raportul” lui Tudorică cel plin de frică în fața celor doi șefi mafioți ai coaliției de la guvernarea unui stat căruia îi dau tot mai mult coloratura ce-i caracterizează. Doar că are prea puțin de a face cu justiția adevărată, iar pentru asta e suficient să citez opinia unui jurist consacrat, aflat în afara „sistemului”, deci în afara oricărui bănuiel de *parti pris*. Iată câteva fraze din declarația lui Valeriu M. Ciucă, profesor la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, deci coleg cu micimantul de la ministerul justiției, fost judecător la Tribunalul Uniunii Europene, referitoare la „vocea unei ectoplasme judiciare”, cum îl numește pe actualul ministru: „Nici unul dintre cele 20 de puncte nu are susținere juridică sau rațională. Oricare dintre pricinile prezumțioase este obiect de judecată. Cum este posibil ca factorul politic să-și permită a judeca? Unde s-a mai întâmplat asemenea absurditate fără a fi catalogată ca gravă ingerință în actul de justiție? Justiție înainte de justiție? Unde s-a mai întâmplat asta? Nici măcar la prezumțioșii staliști...” Adică, putem spune și noi, prin acest raport ministerial am ajuns mai jos decât pe vremea lui Stalin.

Iar faptele nu sunt nici ele în favoarea ineptiilor debitate de numitul Tudorel, fost judecător la ditamai Curtea Constituțională a României și rector al uneia din cele mai importante universități din țară, entități cărora cu greu mă abțin să le adaug, chiar din acest motiv, câte un sufix diminutival, pentru păstrarea proporțiilor. Faptele sunt că Liviu Dragnea, președinte și factotum al PSD plus Călin (proto)Popescu Tăriceanu, umilul său servitor, președinte al ALDE se află în fața unor procese pentru corupție în diferite faze, împreună cu eminența financiară a PSD, Darius Vălcov, deja condamnat la câțiva anișori buni de închisoare, deși nu încă definitiv. Această

simplă situație a taberelor, Kövesi-DNA pe de o parte, și cei de mai sus apărați de minusculul personaj ministerial pe de alta ne arată cum stau cu adevărat lucrurile. O lume de bibici caragialești colorați cu groase fapte penale și ajunși la disperare, în pragul condamnării așteptate cu sufletul la gură de întreaga populație a țării noastre dragi instrumentează un proces justiției pe care doresc s-o îngenuncheze, pentru a-și salva pieile gata fezandate pentru tăbăceală.

Nu mai lipsește decât punerea celor arătate în cadru european sau chiar global, trecând adică oceanul un pic mai spre vest, de unde lumina a tot ce mișcă pe la noi izvorăște și cură. De ani buni doamna Kövesi și DNA sunt, cu bune motive, în grația instituțiilor europene și a administrației americane, care nu au făcut niciodată economie de elogi la adresa lor. Să vii tocmai acum tu Dragnea și tu Tăriceanu să încerci să le faci praf pe amândouă, mai ales după ieșirea în public a Codruței care și-a apărat cu argumente solide activitatea, e cam ciudat, cel puțin. Așa încât imediat după paranghelia tudoreliană, mai marele justiției europene, prim-vicepreședintele Comisiei Europene Frans Timmermans, responsabil pentru o mai bună legiferare, relații interinstituționale, statul de drept și Carta drepturilor fundamentale, a hotărât că se va afla într-o vizită oficială în România, în perioada 28 februarie – 1 martie 2018, potrivit anunțului Comisiei Europene. Vor urma cu siguranță cele mai dure reacții pe plan internațional, pentru că, oricum, nu mai suntem chiar pe vremea lui Pazvante chiorul, deși am avut parte de așa ceva abia de câțiva anișori.

Să fim deci optimiști, chiar și Klaus Iohannis veghează!

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27
Satu Mare
Cod Poștal 440042
Fax: 0361806597
Tel.: 0770061240
On-line: www.editurapleiade.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleiade.eu

xxx

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma însă responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: De veghe în lanul de secături* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: Alternanțele lui Petre Pandrea – p. 3
Ștefan Lavu: Comedia numelor (90) – p. 3
Barbu Cioculescu: Istoria, între rațiune și pasiune – p. 4
Alex. Ștefănescu: Două săptămâni în China – p. 4
Diana Trandafir: Poezii – p. 5
C.D. Zeletin: A învăța, a cunoaște, a ști – p. 6
Tudorel Urian: Textualism existențial – p. 6
Constantin Mateescu: Profesori de odinioară – p. 7
Florica Bud: Vreau și o poveste de iubire – p. 7
Constantin Trandafir: Poeme de formule diferite – p. 8
Constantin Călin: Pentru Cantemir – p. 9
Lucia Negoită: Interviuul Acoladei. Domnița Ștefănescu – p. 10
Paul Aretzu: Pe pământ este iarnă... – p. 10
Magda Ursache: Este „națiunea pol al urii”? – p. 11
Isabela Vasiliu-Scraba: Cunoașterea-reamintire, cosmogonie... – p. 12
Carmelia Leonte: Amprenta lui Iov – p. 13
Șt.I. Ghilimescu: Scriitori români pe frontul Primului Război... – p. 14
Petru Romoșan: Ani sumbri pentru un vechi neam din Europa... – p. 15
Dumitru Ion Dincă: Poezii – p. 15
Nicholas Catanoy: Alambicul lui Ianus – p. 16
D. Aug. Doman: „Vânători de bătrâni” – p. 16
Pavel Șușară: Brâncușologia versus Brâncuși – p. 16
Dan Culcer: Seismograme. Cazul Lăncrăjan (17) – p. 17
Miron Kiropol traduce din Gerard Manley Hopkins – p. 18
Voci pe mapamond: G. Rosenstock. Traduceri de Olimpia Iacob – p. 19
Lucian Perța: Parodii. Diana Trandafir – p. 19
Gheorghe Grigurcu: „Normalul poate fi insidios” – p. 20

Alternanțele lui Petre Pandrea

Opinia potrivit căreia în România n-ar fi existat o literatură de sertar e violent contrazisă de o serie de scrieri revelatoare apărute după 1989, între care se află cele, așternute în cea mai mare parte în detenție, ale lui Petre Pandrea. Memorialist de largă respirație, moralist științific, pamfletar irezistibil, acesta depune o mărturie șocantă asupra epocii comuniste, în stare a pune în umbră atâtea pagini socotite uneori „curajoase”, marcate de jumătăți și sferturi de măsură, de prudențe și concesii, caționând prea adesea, într-un fel sau altul, anomaliiile regimului (pledoarii pentru „spiritul revoluționar”, care ar fi antidotul celui primitiv, figuri de activiști docti și generoși, de securiști iubitori de speculații pe teme subtile etc.). Familia literar-morală în care se înscrie Petre Pandrea e cea a radicalilor I. D. Sîrbu și Paul Goma.

Cronica literară

Spirit inadapabil, nărăvaș, „cu toate-n veac nepotrivit”, Pandrea s-a sumețit mereu împotriva a ceea ce a socotit nedreptate, inautenticitate, impostură, orientat după „mirosul” bunului simț. Dacă e să-i stabilim în cele din urmă un program, ne dăm seama că nu e foarte ușor, deoarece avem a face cu oscilații permanente între ceea ce, simplificând, am putea socoti dreapta și stînga. O primă ipostază a sa e o dreaptă *sui generis*, etnicistă, țărănească. Pandrea se mîndrea mereu cu identitatea sa de „moșnean și luptător oltean, încercînd să spulber răul pe lume și între frații mei”. Descendentul plin de-o prezumție de efect al „juveților” își simțea o „noblețe”, declarînd fără complexe: „În noi, mandarinii olteni, zace Lordul Byron”. Acest aristocratism țărănesc apare coroborat cu aprecierea admirativă asupra unei personalități din partea opusă a pămîntului românesc („taică-său fiind avocat hușan”): „Pârvan este un prinț și un prelat, el este un *prince-paysan*, un prinț-țăran, hieratic, solemn, sacerdotal și filosof antic din școala stoicilor”. Dar oltenitatea insistent evocată de Pandrea e gata de răzvrătire, belicoasă. Departe de un paseism visător, contemplativ, individul alutan se distinge prin duhul său pandur, gata oricînd a se năpusti asupra vrăjmașului: „Pentru olteni, armata, stagiul militar, participarea la războaie le-a fost pîinea zilnică. Noi nu sîntem pacifiști sau defetiști. Participăm, de la Mihai Viteazu pînă azi, la marile și micile bătălii politice, militare, ideologice și economice. Nu ne dăm în lături ca să luăm atitudine. Nici nu fugim de răspundere, fiindcă nu sîntem lași și nu ne plac loviturile felone din umbră. Ne scoatem căciula ori bujaverca și poftim pe vrăjmaș să se pregătească. Purtăm măciucă de corn și custură ascunsă, la îndemînă, în briul roșu. Măciuca devine condei, ca la T. Arghezi sau ca la cei mai micșori. Cînd dăm cu cuțitul, întîi îl arătăm. Nouă nu ne plac procesele în ședință secretă, cu sentințe ucigașe nocturne, urmate de comunicate cu tentativă de asasinat moral”. Nu se află aici o tranziție de la dreapta la stînga? Nu face memorialistul figura unui exponent al „ramurii obscure”, dornică de-a ieși la lumină fie și prin răzmeriță?

Înregistrăm astfel o tradiție imemorială și un dinamism al raportării la actualitate, decurgînd de fapt din aceeași tradiție luptătoare cînd e cazul. Între dreapta și stînga au loc alternanțe, transferuri dictate de împrejurări. Erijîndu-se în exponent al țăranului alutan, Pandrea veghează asupra normalității condițiilor de supraviețuire a acestuia, în vremuri tulburi. Nu poate fi de acord în ruptul capului cu pretenția cîrmuirii comuniste cum că ar asigura țărănimii „o viață fericită”, prin posedarea sa de pămînt, ca și prin coercițiile la care o supune cu necruțare, în temeiul decretării acesteia drept „o clasă reacționară”, producătoare de capitalism. Spumegînd de revoltă, devine pledantul celor spoliați sub pretexte ideologice aberante: „Țăranul trebuie jupuit, adus la gamelă și cazan ca într-o cazarmă, mînăstire, internat sau pușcărie. Țăranul era inamicul nr. 1 al socialismului. Țăranul generează, zi de zi, capitalismul, ceas de ceas, secundă de secundă. Această concepție năroadă a stalinistilor a fost dominantă în problema agrară. N-a dispărut. O reiau Beniuc și toată liota de stalinisti cuibăriți în posturi de conducere și generatori de eroare. Nu vreau să aduc aici toate textele lui Stalin, care sînt filipice mizerabile și veninoase împotriva țărănimii, ca generatoare a capitalismului. S-a dat semnalul de jupuială, beleală și persecuție a clasei majoritare, în numele unei teorii demente. Un vechi proverb germanic popular spune cu simplitate clasică: *Hat der Bauer Geld, hat die ganze Welt!* Are țăranul bani, are toată lumea! Are bani țăranul, orașul are alimente și țăranul cumpără surplusul de mărfuri al orașului. N-are bani țăranul, se asfixiază toată lumea. Cum generează țăranul capitalismul, secundă

de secundă? Vărsîndu-și sudoarea pe ogoare, pentru a hrăni toată populația”.

Dar cu toate că emoțional atît de prins în actul de apărare a satului primejduit de moarte, Pandrea nu poate ieși complet din matca aderenței sale mai vechi (din interbelic) la o concepție marxizantă. Precum atari regretabile idealizări: „Cu alte texte din Lenin, am încercat să dovedesc - *horribile dictu* - că autorul filosof din *Materialism și Empiriocriticism* nu s-a gîndit nici un moment să guverneze prin teroare, ca Stalin, și să mențină dictatura proletariatului 46 de ani. Dacă Lenin ar fi știut așa ceva, renunța la lovitura de stat din 7 noiembrie 1917. Karl Marx, Engels și Lenin au fost social-democrați, la maturitatea lor au înființat partide cu acest nume, iar *Manifestul Comunist*, apărut în februarie 1848, este o operă de tinerețe, de bravadă și de propagandă. Engels, Marx și Lenin au crezut sincer în popor, în votul universal, și nu s-au gîndit să-l eludeze prin dictatura proletariatului, prin transformarea muncitorimii industriale în clasă-hegemon, și partidul în detașament de avangardă. Lenin sfătuia ca partidul să pună urechea la inima poporului și să învețe de la popor. Să asculte de popor”. După care urmează însă o critică dură a comunismului actual, ale cărui premise ar fi fost încălcate: „Cum ascuți de popor? Prin vot universal, direct, obligatoriu și secret, cu pluralitate de partide sau măcar cu pluralitate de candidați pe un loc de deputat. A pune listă unică, de sus în jos, prin centralismul, zis mincinos democratic, echivalează cu escamotarea voinței populare. Guvernul se schimbă din 4 în 4 ani, ca să nu ajungă la tiranie. Altminteri, facem absolutism luminat cu sfetnicii Măriei Sale din Comitetul Central. Cine-i alege? Cum se dau afară? De ce seucid? Comitetul Central al lui Lenin a fost ucis în proporție de 90% de către Stalin. Firește, cu aceste opinii asupra dictaturii proletariatului, necesare, ca o fază tranzitorie de o jumătate de veac, am intrat la pușcărie, fiindcă nu mi-am ținut gura”. Ca și la I. D. Sîrbu, se petrece în conștiința lui Pandrea o confruntare dramatică între idei și priveliștea crudă a realității aplicării acesteia. Cu toată idealizarea bizară a primilor trei „dascăli ai proletariatului”, memorialistul în discuție nu poate a nu realiza falimentul sistemului comunist care, teoretic, l-a atras: „Dictatura proletariatului a intrat în amurg în URSS. După congresele de partid XXI și XXII, dictatura proletariatului nu mai este proclamată *coram populo*, ca o stringentă necesitate, absolut tranzitorie și excesiv prelungită”. Dezamăgirea devine absorbantă, localizîndu-se: „Am acuzat conducerea politică a țării, după 6 martie 1945, că face excese și cruzimi, ba chiar orori inutile”. Însă, stupoare, „anti-rinocerul”, cum singur își pune eticheta, adresează, în 1965, următoarele cuvinte lui Eugen Ionescu (într-o epistolă pe care, de altfel, infatigabila Securitate a interceptat-o imediat, chiar de la oficiul poștal): „Am refuzat să plec ca ministru plenipotențiar propus de Ana Pauker (amica mea) și Lucrețiu Pătrășcanu (cumnatul meu), fiindcă 4 ani am scris și tipărit 4 volume, între 1945-1948. A început ciclul penitenciar și iarăși avocatură, iarăși pușcărie (condamnare 15 ani pentru agitație la bară). Totul s-a terminat cu bine și lucrurile s-au clarificat. Eu am luptat pentru Bine, Adevăr și Frumos, pentru medicina penală umanistă și umanitară a leproșilor ideologici. Am fost pensionat la 1.500 de lei lunar, cu pensie personală de merit. Am iertat. Am scos sabia avocaturii de la cingătoare prin efectul vîrstei (60 de ani), am afirmat-o în cui și reîncep munca și bătălia cu condeiul, pentru noua cotitură umanistă și comunistă a țării noastre, care-i efectivă și se va ameliora”.

Vorbe iscate pe muchia deznădejdiei, poate formule de autoîncurajare, poate de motivare a crezului brutal contrariat, poate chiar consemnarea unei raze de speranță în negura destinului personal, al unui om abia ieșit din pușcărie. Ele sînt oricum departe de-a anula sensul casant al discursului lui Pandrea, bizuit tocmai pe contestarea „cotiturii umaniste” pe care ar fi adus-o comunismul. Inteligența și experiența sa de viață nu puteau să-l facă să nu-și dea seama că, nici la data la care îi scria lui Eugen Ionescu, esența stalinistă a regimului nu a suferit nicio schimbare. În ciuda unor ambiguități, fostul antifascist dovedește că s-a văzut nevoit a deveni un anticomunist ferm. Combătînd cu argumente solide „acest proces de crimă contra umanității” pe care-l ilustrează puterea comunistă, se desparte dureros de stînga ce-l ispitesc la un moment dat. Singele justițiar al pandurului îi dictează sentințe dintre cele mai aspre. Tonalitatea textului său sună ca un pumn izbit în masă: „Montaigne își amintește că dictatura sîngeroasă a lui Sylla a fost curmată de un păduche: *«les poux sont suffisantes pour faire vacquer la dictature de Sylla»* (*Essais*, cartea II, cap. XII). Un păduche infectat cu exantematic a mușcat pe tiran și l-a ucis la vîrsta de 60 de ani, în apogeul crimelor. Ah, ce

Comedia numelor

(90)

„Cu siguranță, cel mai aparte comitet al țării: «Comitetul de Rarități Avifaunistice din România» (CRAR)” (*Dilema veche*, 2017).

x

O femeie romă, pe stradă: „Am cumpărat bomboane cu *jilău*”.

x

„Dacă te întrebi, cînd trece pe lîngă tine, lăsînd arome aurii, care o fi înțelesul acronimului BBB, află că nu înseamnă «Blonda Brigitte Bardot», ci (mai prozaic) «Bere Băuturi București»” (*Dilema veche*, 2017).

x

Un cuvînt nou: tefeliști, de la „tinerii frumoși și liberi” (prescurtarea, fără ghilimele).

x

Penala Ana Bica s-a refugiat în Costa Rica (s-ar zice, iubitoare de rime).

x

Tereza Strecopitov, nume care evocă utilitatea potcovarilor.

x

Indenegabilul progres al Ministerului Învățămîntului, de la ministrul Pop la ministrul Popa: în materia greșelilor de limbă.

x

Struț Modest.

x

Rîndunel Piscică.

x

Un pseudonim al lui Liviu Dragnea: Viorica Dăncilă. Cu acesta vor fi semnate actele guvernamentale.

Ștefan LAVU

păcat că s-a inventat DDT-ul! O epidemie de exantematic poate că ar fi decimat lista acestor «teoreticieni». Latura neconcesivă a lui Pandrea se accentuează. Instrumentul expresiv al memorialistului devine frecvent diatriba, dînd la iveală temperamentul său local, „gura spurcată” valahă. Iată un pasaj al dezlănțuirii împotriva unui poet reprezentativ al momentului, aruncînd raze necruțătoare asupra contextului „cultural” veros, asupra acelei lumi groțeste în care ne desfășuram existența la mijlocul anilor '50: „Mihai Beniuc este copil de țăran ardelean care a devenit o floare otrăvită a asfaltului bucureștean. Comoția sa cea mai puternică a fost poezia aceluia fecior de popă bihorean Aron Cotruș, refugiat la Madrid. Pe urmă, s-a dus la *Duhovniceasca* lui Arghezi, unde a scuipat în potir, după ce s-a adăpat cu nectar. Tot vorbind și auzindu-se vorbind despre «documentare», a purces pe teren la «șesurile natale», bulibașă înconjurat de grațiile sale mondene, numitele poetese Emma Bretziska, Nina, Veronica și alte păsări răpitoare, cam obosite de truda cumpăratului lucrurilor de preț pe la consignații, talcioc și pe la avocați sărăciți, îndepărtați de la onoarea sacră de apărători la bară, care refuză să pledeze cu pumnul în gură. (...) El este îmbrăcat în costume de stofă britanică, soția lui fără odrăslire în ciorapi de nylon, pantofi din piele de crocodil și blănuri de Alaska. Așa că erau foarte indicați să propăvăduiască ura față de confort și «câteaua-avere»”. O generalizare reflectă dictonul *homo homini lupus*: „în Valahia există intelectuali care stau lîngă tovarășul de arme rînit în lupte de adversari, și, în loc să-l panseze, scot custura, îl tratează ca pe vînat, taie și ingurgitează canibalic din fratele în gemete sau extincțiune. Taie din cadavru și mîncă. Oftează și mîncă din frate”. Nu mai ostenim a căuta similitudini în actualitatea noastră zisă postcomunistă. La ce bun? E cu puțință ca, propuse totuși, ele să nu fie luate altminteri decît iluzii ale oboselii noastre...

Gheorghe GRIGURCU

Petre Pandrea: *Soarele melancoliei. Memorii*, prefată de Ștefan Dimitriu, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, Ed. Vremea XXI, 2005, 304 p.

Flux-Reflux**Istoria, între pasiune și rațiune**

Există, oare, istorie adevărată, se întreba – în una din numeroasele cărți publicate după revenirea în țară, eminentul om de litere Neagu Djuvara – vezi recentul volum, apărut în cea de a cincea ediție, la editura „Humanitas”, cu anume acest titlu. Lucrare purtând subtitlul: „Despre « relativitatea generală a istoriei » – eseuri de epistemologie”. Opinii pe o temă foarte dezbătută, și nu de azi, de ieri, în lucrări de specialitate și de popularizare. Neagu Djuvara le-a accesat atât în domeniul strict al specialității, cât și în cel mai larg, de câștigare a noi adepți ai Istoriei. Printre care și „Războiul de 77 de ani și premisele hegemoniei americane” – („Humanitas”, 2008).

Ca istoric, preferată i-a fost perioada începuturilor vieții statale ale voievodatelor noastre, de la legendarul Negru Vodă, în care descoperise pe legendarul Tocomer, Tihomir, în viziunea înaintașilor săi. De la acesta, la Mircea cel Bătrân, la Vlad Țepeș, a cercetat stări mai puțin limpezi, cu acrima mai multelor sale doctorate. Din anul 1940, când îi apare primul studiu de specialitate „Le Droit roumain en matière de natalité” (Paris), la cea din urmă, cu luări de poziție nu numai în probleme de Istorie, dar și ale vieții, în general legile moralei au stat la baza gândirii sale agere și scotocitoare, gândirea unui om care, trăind exilul, pe mai multe continente și, dăruit de Providență cu o viață de 101 ani, se poate spune că a dus mai multe existențe.

Pentru consemnarea forței spirituale a omului, să consemnăm că, revenit în țară la 75 de ani, a scris, timp de 25 de ani, cel puțin o carte pe an, de știință sau de popularizare, pentru adulți sau tineret.

Cărți cu sfera largită, care nu au ocolit problemele epocii noastre, ilustrând o dată mai mult ideea că un istoric este, întâi de toate, dublat de un moralist. Bogata experiență de viață, dublată de lecția exilului, de la sine grăitoare, au făcut din bătrânul luptător întors acasă un simbol viu, un izvor de sinteze. Lucrare la care a contribuit într-o măsură longevitatea, darul ursitoarelor. Dar care a rodit, printr-o muncă de toate ceasurile a unui atlet al spiritului, înzestrat să perceapă constantele versus relativitatea cunoașterii vremurilor. Acelea pe care cronicarul moldovean constata că nu sunt sub puterea omului. Viața însăși a istoricului, în jocul vârstelor, oferă, de altminteri, un viu exemplu al lanțurilor de suișuri și coborâșuri ale unei existențe care părea, la începuturile sale, promișă numai succeselor – să ne gândim numai la tânărul diplomat care, cu valiza de rigoare, aștepta, la Berlin, în ziua de 23 august 1944, avionul pregătit să-l ducă la Stockholm, în vederea negocierii unui armistițiu pe frontul de Est. Va mai trece aproape jumătate de secol până ca Neagu Djuvara să-și revadă țara, într-o lume profund schimbată, ale cărei coordonate le-a perceput cu acuitate, fără să-l distrugă – poate chiar dimpotrivă. Cu prilejuri peste prilejuri de a cunoaște Istoria.

Cu privire la aceasta, prima întrebare pe care și-o pune este aceea a logicianului: unde o putem situa în evantaiul cunoașterii umane? Ni se face graficul tuturor științelor umane, între ele comunicante. Retic, autorul se întreabă: un matematician nu poate deveni un poet, un astronom, un împătimit al teologiei? Ceea ce caracterizează istoria și științele spiritului, în genere, relatează/ explică fenomenele pe care le abordează într-un limbaj anume cu care, am zice, își apără limitele.

Nu este o știință exactă, totuși folosește limbajul acestora. Mai înțelept fiind, poate, să lămurim la început ce vrea să zică termenul de istorie. Conștienți, evident, de scurtimea istoriei, într-un sistem plecând de la apariția vieții pe pământ. Astfel, între o istorie trăită și una scrisă ar mai fi locul unei a treia, istoria ca vestigiu. O perioadă istorică poate lăsa urme puține, o alta, dimpotrivă, copleșitor de multe.

Sarcina istoricului ar putea fi aceea de a da un *rezumat lămuritor* al întâmplărilor, o prelucrare care, într-un mod fatal, poate conține interpretări deformatoare. Herodot e primul observator cu ambiții științifice. De la el începând, istoria supune lectorului date diferite despre moravurile unor popoare din vecinătatea lumii elenice, dar cel care comentează în premieră un fapt istoric este Tucidide, cu preocuparea sa de a lăsa generațiilor viitoare o cât mai cuprinzătoare dare de seamă a unui fapt istoric – războiul peloponezic. El narează momente dramatice, concepute de contemporanii săi ca de importanță majoră. Se știe, de

Amintiri**Două săptămâni în China**

cală, și un sicriu, cu un mort în el, ceea ce unora li s-a părut de rău augur.

În capitala Chinei ni s-a pus la dispoziție un microbuz pe care scria, cu litere mari, „oaspeți ai guvernului chinez” (bineînțeles, în chineză). Așa se face că polițiștii din intersecții ne salutau și ne dădeau prompt prioritate, indiferent de culoarea semaforului și de semnele de circulație. Eugen Uricaru își dorea foarte mult să ajungem în Tibet (citindu-i romanele publicate ulterior am înțeles de ce). Dar autoritățile, cu o fermitate exprimată politicos, nu ne-au lăsat să ajungem acolo. Am ajuns, însă, într-o mică localitate din apropierea Tibetului, străbătută de pâraie de munte, peste care se arcurau poduri de lemn, cu balustrade delicat traforate și colivii cu papagali atârnate de stâlpișori de bambus. Casele, de piatră mărunță, cu acoperișuri multicolore și ferestre strâmbe, erau și ele pitorești. Oricum (eu, cel puțin), nu înțelegeam nimic din stilul de viață al localnicilor.

În piața centrală a micii așezări (piață pătrată și oarecum asemănătoare cu cele din orașele transilvănene) existau bănci de piatră, șlefuite de-a lungul anilor de intemperii și poate de fundurile (de domnișoare chinezoaice, mă gândeam eu visător) care stătuseră pe ele. Acolo, în soarele de amiază, ne-am făcut reciproc fotografii. Trecătorii nu se mirau (au și ei pasiunea, chiar mania fotografiatului). Îi amuzau însă figurile noastre de europeni (ei nu ne numesc „albi”, ci „nasuri mari”, pentru că nasurile noastre par foarte proeminente în comparație cu cele turtite ale lor).

Era o căldură umedă. În zare se vedea Muntele de Jad. Deodată, lui Cornel Ungureanu i s-a făcut rău. Pământiu la față, a căzut într-o rână, apoi s-a lăsat pe spate, lent și (aparent) definitiv, ca și cum ar fi fost lovit de apoplexie. Ne-am speriat cu toții, groaznic. Eram complet nepregătiți. Nu știam ce trebuie să facem într-o asemenea situație. Exact în acel moment de inacțiune deznădăjduită din partea noastră, de undeva, nu știu de unde, și-a făcut apariția o femeie frumoasă, cu păr lung, care a luat repede și energic primele măsuri de resuscitare a celui căzut. Pe mine m-a trimis să procur o bucată de zahăr. Ceilalți au primit și ei ceva de făcut. Necunoscuta – care vorbea franceza – s-a aplecat asupra lui Cornel Ungureanu și a început să-l sărute (așa am crezut în primul moment, astfel încât mi-a trecut prin cap să leșin și eu), de fapt, să-i facă respirație artificială *bouche à bouche*. În numai câteva minute prietenul nostru și-a revenit. Iar necunoscuta, pe care am fi vrut să o sărbătorim la un restaurant sau măcar să-i oferim un buchet de flori, s-a făcut nevăzută.

Am aflat, ulterior, că era nu o zână, ci o tânără din Franța care tocmai terminase facultatea de medicină și călătorea singură prin țări îndepărtate ca să-i ajute pe cei care ar avea eventual nevoie de ea. Amintirea ei ne-a rămas tuturor în

atunci, către ce fel de fapte s-a îndreptat atenția unui istoric. Ca lector al demonstrațiilor istoricului Djuvara, îmi amintesc istoria, așa cum am învățat-o, în anii de școală, o înșiruire de nume de voievozi, regi, împărați, cu războaiele purtate de ei, de vrajbe, comploturi, trădări. Despre importanța factorului economic, despre stările sociale ale unei epoci – nimic.

Analizând influența materialismului istoric, de la Karl Marx la Fernand Braudel, Neagu Djuvara abordează tema contribuției individului în istorie, acela pe care materialismul istoric o neagă cu desăvârșire. Dar trece sub tăcere factorul etnic. Importantissim în istorie, așa cum am învățat-o în școală. Acolo unde cei îndrăgostiți de istorie ne puneau întrebarea „ce s-ar fi întâmplat dacă?”. Și-o pune și un istoric matur. Ce s-ar fi întâmplat, bunăoară, când Alexandru cel Mare ar fi trăit până la adânci bătrâneți? Dacă Napoleon Bonaparte ar fi ieșit învingător la Waterloo? Dacă România n-ar fi cedat ultimatum-ului sovietic în iunie 1940? Aflăm că în termeni profesionali acest exercițiu al spiritului poartă denumirea de *contrafactual conditions*. Astfel, s-a vorbit mult de onoarea care ar fi fost salvată în cazul în care țara noastră ar fi ales să lupte, în iunie 1940. Neagu Djuvara

suflet ca un parfum de flori de liliac.

La întoarcerea în România Cornel Ungureanu a scris și a publicat o carte cu titlul *A muri în Tibet*.

*

Eugen Uricaru era pe atunci președinte al Uniunii Scriitorilor din România, iar călătoria noastră în imensa țară asiatică i se datora lui, pentru că inițiasse, împreună cu conducerea Uniunii Scriitorilor din China, un program de vizite reciproce. Minunată și de neuitat a fost această călătorie. Aveam, fiecare dintre noi, 50 de ani (250 cu toții!), dar ne purtam ca niște studenți: comentam cu entuziasm tot ce vedeam, ne uitam pe stradă după chinezoaice, râdeam fără griji.

La un banchet, partea chineză ne-a propus să ne alegem un reprezentant care să participe la un concurs de... băut cu un reprezentant al scriitorilor chinezi. Ne-am uitat dezorientați unul la altul. Era, desigur, un joc (chinezii inventează mereu jocuri, ca să se amuze), dar aveam și un sentiment de răspundere față de... prestigiul României. Nu eram băutori și nimeni dintre noi nu se simțea în stare să participe la un concurs internațional! În cele din urmă, i-am amintit lui Eugen Uricaru că el este președintele nostru și că trebuie să facă situației.

Luându-și inima în dinți, Eugen Uricaru s-a mutat la masa destinată concursului și s-a trezit față în față cu o femeie! Pe ea o desemnaseră chinezii să le reprezinte țara!

Am respirat cu toții ușurați, dar – ce surpriză! – am constatat repede că ea era un concurent greu de întrecut. Poate

doar Nicolae Văcăroiu ar fi putut să o înfrunte cu succes. În semn de sfidare a adversarului bea (sakè) cu un pahar mai mare decât al lui Eugen Uricaru.

Concurenții dădeau alternativ peste cap câte un pahar plin-ochi cu băutură. Câștiga acela care rezista cel mai mult. Îl vedeam pe Eugen Uricaru făcând eforturi supraomenești ca să nu se îmbete. După mai multe ture, reușea cu greu să ducă mâna cu paharul până la gură fără să-i tremure. Părea hotărât să moară decât să se lase învins. Iar în timpul acesta chinezoaica, imperturbabilă, bea pahar după pahar cu o plăcere ostentativă, spre satisfacția spectatorilor chinezi.

Noi, cei din grupul românilor, am cerut atunci întreruperea concursului, invocând prea marea diferență de clasă dintre concurenți. Eugen Uricaru ne-a privit crunt, dar a adormit imediat pe scaun, cu capul în piept.

Alex. ȘTEFĂNESCU

(Continuare în pg. 18)

face bilanțul dezastrului care ar fi urmat, cu concluzii greu de contrazis. Cu siguranță, România ar fi fost atacată și din Est și din Vest, în acel moment în care Uniunea Sovietică mergea mână în mână cu Germania hitleristă.

Rezultă că, oricât de aprofundată, analiza faptului istoric este pândită de riscuri. Un exemplu: bătălia de la Borodino, considerată câștigată de ambele tabere combatante. Istoricul e și mai sceptic decât noi: „orice fapt istoric e ca o tumoare canceroasă cu risc de metastază”. Cât îl privește, el caută cu acuratețe maximă să-și imagineze cum s-au petrecut lucrurile, exploatând cât mai departe antecedentele cauzale. El trăiește cu emoție evenimentul studiat, pradă *emoției istorice*. Prudent față de afirmațiile înaintașilor lui, dar cu o bună cunoaștere a lor. Având, firește, ideile personale care n-au lipsit istoricului Neagu Djuvara. Centenar, ni se adresa la postul de televiziune, privindu-ne în ochi. Totdeauna clamându-și opiniile cu energia celui care știe că are dreptate, în posesia adevărului, „pe fundamentul experienței”.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

Numărătoarea de perle

Liniște,
 cămilele tale pasc iarba deșertului
 până ce trec toate panterele nopții.
 Femeie și lacrimă, ai văzut
 câte semne
 sunt în sărutul moale al lunii?
 Din scâncetul pământului amorțit
 iese lacom trupul meu de copac.
 Prevăzătoare,
 moartea își așterne culcuș
 între sâni mai reci.
 După o scurtă îmbrățișare, știi,
 îmi va da voie să dorm.

Mă întorc
 să recuperez rostul poveștii,
 cea care mă ținea de demult neclintită,
 cu mâinile legate la spate în colțul memoriei.
 Îmi înclin urechea
 către șoaptele săpate-n perete
 ca într-o hârtie poroasă.
 Doar ea mai păstrează în colțul de sus
 amprenta tiparului vechi.
 Despăturit în zadar,
 scheletul cu nervuri sfioase de fluture
 nu mai reușește să zboare.

Eram ultimului greier din seara aceea
 era toamnă și jos și în Cer,
 iar florile de magnoliu rămăseseră
 într-un somn fără vise.
 Umbrele
 celor ce strigaseră cândva
 se năruiseră
 înainte ca ultima bătaie de clopot

să ne asurzească în ropot.
 Cu amintirea a ceea ce aș fi fost
 începusem un dans nebun
 dar liniștitor,
 căci nimeni nu plângea ghemuit sub smochin.
 Și cum stăteam uitată în iarbă
 sub unica bucată de cer,
 veni toamna cumplită
 să mă umple de sânge.

Aș fi putut cere un miracol,
 de exemplu
 să pot fi zărită de înger,
 sau să nu mai aud niciun foșnet alb în zăpadă.
 Aș fi dorit să mă scufund și mai mult
 în ploaia care amesteca obrazii
 cu lacrimile,
 dar mâna mi se topea uitată la soare.
 În arșiță,
 veghea ta ca pelinul
 nu era decât o altă piatră părăsită,
 pe un alt țărm de mare.
 Odihnește-te măcar la apus,
 mi s-a părut c-ai șoptit.

Oasele mi se deșiră,
 iar iubirea calcă direct peste ele.
 Îmi las gândurile să curgă:
 șuvoi de puncte albe, tot albe,
 ca margaretele desenate pe draperia prea roz.
 Toate îmi fac semne dintr-o dată
 că timpul se poate opri,
 așa că te voi închide într-o colivie,
 păzită de chiar oasele mele
 întinse direct peste gresie.

Suntem egoiști în esență,
 când ne regăsim pe întuneric
 sub tortura pereților goi.
 Viața privită sub lupă se face țândări...
 Poate de vină e criza,
 verdele, șoaptele ce nu mai înseamnă nimic,
 vidul
 pe care îl ascund în artere.
 Sub tălpi se rostogolește un răs spălăcit.
 Degetul inelar alunecă pe linia vieții,
 cu intenția
 de a inventa o nouă victorie.
 Nu mai e nimic de privit.

Aș putea fi chiar eu
 cee care trebăluiește cu privirea absentă.
 Mereu îmi scapă câte un scâncet pe jos.
 Îl adun cu grijă pe fâraș,
 iar privirea mi se încurcă
 în zâmbetul deschis pe etaje,
 laolaltă cu toate culorile străvezii
 stârnite pe marginea pleoapelor.
 Privesc sus, spre raft,
 până unde oasele mele pot face podul.
 Drumurile care urcă-n tavan
 se opresc tot la tine,
 căci prima amintire
 e despre tine și străzi.

Nu mai țin minte când m-ai condamnat
 să fac parte
 din tabloul acesta de toamnă.
 Fiecare sărut e o frunză,
 iar îmbrățișările, păsări de noapte
 care își acoperă goliciunea cu incertitudini
 fluturând genele lor cu iz
 de poezie romantică.
 Lângă baloții de carton
 sprijiniți într-un colț pe casa scării,
 mica noastră ceartă capătă un aer desuet.
 Trunchiul alunecă în așternut
 ca un fier de călcat prea încins.
 Îmi admiră rochia de pe umeras,
 pata albastră,
 umbrele ce-mi împăienjenesc ochii.
 Ai cuvinte puține,
 doar după ce reveria e stârnită
 începi cu adevărat să vorbești.

Cine ar putea să moară duminica,
 mă întrebi și tragi
 deodată cu fumul țigării abisul din mine.
 În general sunt lucruri grave acelea
 care îți dau fiori, parcurgând lent
 drumul fumului între nas și ureche,
 pliat cu atâta indiferență
 peste orice biografie.
 Te eliberez,
 ești gata pentru orice spectacol,
 pe când la subsol
 melancolia ocupă noi teritorii.

Diana TRANDAFIR

A învăța, a cunoaște, a ști

Coborând din latinescul *invitiare*, ce s-ar putea tălmăci, mai puțin literal, prin a introduce într-o meteahnă, verbul *a învăța* a debutat, probabil, în lunga lui evoluție semantică, prin forma reflexivă: a se deprinde cu ceva neconvenabil, ieșit din convenție, din firesc,

din necunoscut. De altfel, toate trei noțiunile, învățarea, cunoașterea și știrea, recunosc etimologii latine, ceea ce indică fundamentarea pe rigoare a limbii noastre strămoșești și abilitatea ei de a da veșmânt noțiunilor abstracte. Tustrele rămân legate de idealul suprem al românului, mai ales al celui de țară, exprimat de o sintagmă rostită cu sfințenie: *a-ți da copilul la carte*, adică la învățătură. Nu există ceva mai nobil în mentalitatea neamului nostru. E însemnul impulsului irepresibil spre elevație, spre depășirea materialității vieții, spre emanciparea de concretul acaparant, care opacizează în bună măsură perceperea celor înalte.

Absolutizarea culturii livești lasă în umbră și în nesocotire cultura arhaică, generatoare a limbii. Strămoșii noștri au învățat, au cunoscut și au știut, întorcând cu privirea paginile anotimpurilor în succesiunea lor lentă, propice cugetării, urmărind rotirea infinitesimală a aștrilor pe bolta cerească, observând și contemplând natura, reflectând la eterna derulare a lumii și la rosturile existenței, concentrându-se în a desluși dogma divină și a și-o apropia mai ales prin ritual. Analfabeții, cum le-am spune azi, erau oameni cultivați. Cultul sacru al ideilor ontologice le-a fost familiar în suita de milenii pierdute în neguri. Cultura sedentară oferă posibilități superioare culturii ginților migratoare. Or, țara noastră dispune de una din cele mai vechi civilizații sedentare ale Europei, puține la număr, răsfântă – până să ajungă la lespede sau pagina scrisă – în structurile limbii. Energia civilizației sedentare stă în rulajul unor liniștite aduceri aminte, în timp ce energia populațiilor migratoare în disperări comprimate într-un subconștient încăpător. Cea dintâi înaltă arhitectura seninătăților, cea de a doua, scheleturile învălmășite ale nevrozelor, întreținute prin dinamica năucitoare a spaimelor înăbușite.

A învăța mai înseamnă în limba românească a deprinde normele morale și filozofice, a-ți cultiva modularea afectivă a capitalului rece de noțiuni din cămările memoriei. Prin transmiterea lor către alții se asigură o nobilă armonie atât între semeni, cât și între generații. Ipostaza tranzitivă a verbului prevalează asupra celei netranzitive, care îl privește mai mult pe omul singurătății, al ascezei, al eului scufundat în sine, al minții evoluând spre punct, nu al gândirii în expansiunea spațiului înfrățit cu timpul, pe care-l presupune viața trăită filozoficește și dăruită cât de cât celorlalți, nu numai pentru a se multiplica negreșit în oglinda propriei conștiințe... Acest fel de a învăța înseamnă să te afli veșnic în acord cu descoperirea progresivă și neîncheiată a lumii, îmbogățindu-ți lăuntru pe măsură ce te dăruiești ambianței. Omul care învață e omul frățietății, propovăduitorul binelui; cât privește răul, el mai curând se deprinde decât se învață activ. Deprinderea ține de tehnicile și de virtuozitatea practicii, învățarea stă sub imperiul reflecției. E o altă noblete a ei.

A cunoaște înseamnă, dincolo de înțelesul informațional, a pătrunde activ în miezul și în taina lucrurilor, însușindu-ți-le, și a primi ceea ce îți este hărăzit. Cunoșcând, te împărtășești cu ce ți se cuvine și afli semnul, simbolul ori configurația a ceea ce trebuie să ocolești și de care să te ții departe. *A cunoaște* e un impuls uman fundamental reflectat în conștiință ca o datorie. Pe de altă parte, reprezintă pasul care, în timp ce este făcut, îl schițează pe următorul, astfel încât *a cunoaște* echivalează și cu a parcurge. Cunoașterea e mai dinamică decât faptul de a ști și antrenează în mișcare ei mult mai mult stările sufletești. Fiind și un act al identificării, ea activează mecanismele deslușirii și ale analizei, forjând constatarea, concluzia, sentința. Cunoașterea e mâna stângă aflătoare, dreapta rămânând rezervată coercițiilor normei. *Recunoștința* este, o știm cu toții, o entitate fundamentală a eticii. Răsturnând planul înțelesurilor de până acum, cunoașterea ni se poate oferi și ca har. În acest sens, ea este sinonim al inspirației ce coboară în tine, ori al mesajului transmis de transcendență. Că suntem mai mult sau mai puțin vrednici de el – aceasta e o problemă ce va scăpa veșnic previziunii umane.

A ști echivalează cu a fi informat. Știi mai mult sau mai puțin după cum posezi o cantitate mai mare sau mai mică de informație. A-l exprima pe *a ști* prin *a cunoaște*, cum o face

Textualism existențial

Unul dintre cele mai celebre și comentate tablouri din secolul XX este cel al lui René Magritte înfățișând o pipă și având drept titlu (explicație) textul *Ceci n'est pas une pipe/ Aceasta nu este o pipă*. Este inutil să spun că pipa din tablou este desenată în cel mai realist mod cu putință, cu toate detaliile unei pipe reale. Dar, firește, ea nu este obiectul pipă, nu se poate fuma cu ea, este expresia figurativă a obiectului propriu-zis. Altfel spus, mesajul lui Magritte este acela că expresia figurativă a unui obiect nu poate fi echivalentă cu obiectul însuși.

Schimbând artele și tot ceea ce este de schimbat, pe o logică oarecum asemănătoare se întemeiază și poezia lui Octavian Doclin. Biologic, aflat la confluența dintre generația '70 și generația '80 (a debutat editorial în anul 1979), poetul este un textualist, ale cărui „texte” poetice sunt alcătuite din elemente de natură existențială și culturală având doze de concentrație foarte ridicată, menite, pe alocuri, să dea versurilor sale un aspect aproape inițiativ. În spirit optecist însă, poemul devine mai mereu autoreferențial, poetul revine cu picioarele pe pământ arătându-i cititorului că întregul labirint existențial și cultural în care era pe punctul să se rătăcească nu era decât un artefact, rod al efortului pe

deplin conștientizat și asumat, de scriere a poemului. Totul devine o combinație de foarte simplu și complicat, de profunzime și lejeritate, din care nu lipsește ludicul, dar de fiecare dată cu efecte artistice dintre cele mai fecunde, admirabil exprimate de profesorul american Marcel Pop-Corniș, citat în studiul introductiv al regretatului poet și eseist Gheorghe Mocuța: „Poezia lui își asumă riscuri, manevrând în marginea convențiilor literare, provocând ideile tradiției – nu respingându-le integral, ci reanimându-le – navigând împotriva curentului, explorând misterele nopții poetice pentru a pregăti revelațiile dimineții. Baletul de noapte implică «iubirea-puterea-eliberarea» într-o «luptă fără sfârșit.../ într-un timp fără sfârșit» – timpul poetului desăvârșit.”

Poezia lui Octavian Doclin poate fi, *grosso modo*, imaginată ca o sferă alcătuită din elemente contradictorii, după principiul *yin și yang*. În ea, masculinul și femininul trăiesc îngemănate într-o perfecțiune a cercului. Viața propriu-zisă și (de)scrierea ei, trecutul și prezentul, cerul și pământul, tradițiile și modernitatea, diurnul și nocturnul, arhaismul și neologismul, mama și tata, copilăria și bătrânețea, toate se îngemănează în perfecțiunea (câte) unui cerc menit să ilustreze existența însăși. Până și poemul însuși, pentru a atinge perfecțiunea, trebuie să fie însoțit de varianta sa feminină, poema, așa cum se vede dintr-un foarte scurt, dar pe deplin edificator poem, cu rol de artă poetică: „Poemul cu puține cuvinte/ nu e poem/ Poema cu prea multe cuvinte/ nu e poemă/ dar cine se învrednicește să scrie/ un astfel de poem/ o astfel de poemă/ este Poetul păgân.” (*Păgânul*, p. 85) Trebuie precizat faptul că acest poem are și o dedicație: „*Lui Octavian Chisăliță, cu nostalgie*”. Or, Octavian Chisăliță este numele din buletin al poetului Octavian Doclin. Și la nivelul existenței propriu-zise, armonia este creată prin contopirea identității civile și a celei artistice într-un fel de cerc al ființei depline. Pe de altă parte, așa cum se poate vedea lesne din versurile reproduse mai sus, între cele două elemente de semn contrar trebuie să existe un echilibru perfect (inclusiv sau, mai ales, la nivelul poemului), o eventuală asimetrie putând compromite perfecțiunea întregului.

În multe ocazii și-n felurite forme limba română, înseamnă a-l supune unei modulări psihologice ori a-i atribui funcții filozofice pe care nu le tolerează, nefiindu-i neapărat proprii. *A ști* e o entitate mai mult cantitativă, *a cunoaște* implică și calitatea actului. În polisemantismul lor, *a ști* are mai puține imponderabile, *a cunoaște* are mai multe.

Supunând-o unor exigențe rafinate și adânci, această trinitate verbală vădește nuanțe felurite după activitatea umană de care e vorba. În medicină, de pildă (dau acest exemplu fiindcă cel ce iscălește aceste rânduri e înainte de toate medic, deci ilustrează un domeniu în care promovarea profesională se realizează prin concursuri și mai puțin prin examene), *a ști* înseamnă a poseda în minte un anumit cuantum informațional, a-l reproduce la cerere și cu sentimentul siguranței. E accețiunea prin care acest verb răspunde partajării și criteriilor elitiste. Este, observați, o exigență a spiritului intelectual european.

În multe ocazii și-n felurite forme limba română, înseamnă a-l supune unei modulări psihologice ori a-i atribui funcții filozofice pe care nu le tolerează, nefiindu-i neapărat proprii. *A ști* e o entitate mai mult cantitativă, *a cunoaște* implică și calitatea actului. În polisemantismul lor, *a ști* are mai puține imponderabile, *a cunoaște* are mai multe.

Supunând-o unor exigențe rafinate și adânci, această trinitate verbală vădește nuanțe felurite după activitatea umană de care e vorba. În medicină, de pildă (dau acest exemplu fiindcă cel ce iscălește aceste rânduri e înainte de toate medic, deci ilustrează un domeniu în care promovarea profesională se realizează prin concursuri și mai puțin prin examene), *a ști* înseamnă a poseda în minte un anumit cuantum informațional, a-l reproduce la cerere și cu sentimentul siguranței. E accețiunea prin care acest verb răspunde partajării și criteriilor elitiste. Este, observați, o exigență a spiritului intelectual european.

C.D. ZELETIN

Regula jocului odată stabilită, poezia lui Octavian Doclin din volumul *Sărbătorile* este, cum sugerează chiar titlul, o celebrare a vieții autorului la care contribuie deopotrivă amintirile dragi din propria existență, ființele care i-au marcat viața, locurile încărcate de semnificații dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, dar și tristețile cotidiene, nostalgiile, vechile iubiri. Pe scurt tot ceea ce dă consistență unei vieți, rememorat la vârsta unui soi de bilanț poetic. Excelent cunoscător al limbajului și tehnicilor poeziei, Octavian Doclin jonglează cu naturalețe cu formele de versificație. Formele moderne alternează cu cele clasice. Uneori, ironic, poetul nu se jenează să apeleze chiar la versul popular, ca în acest *Autoportret*, cu accentuat caracter ludic: „Doclina-m-aș și n-am cui/ doclina-m-aș vinului/ și smerit copilului/ și-nct asfințitului/ și în veci liturgului/ de din deal de la Doclin/ de la Mănăstire-nchin/ între Eros și Thanatos/ am trăit viața pe dos/ dar nu mai puțin întors// între Thanatos și Eros/ când pe-o stea și când pe jos.” Punerea existenței sub semnul celor doi zei, Eros și Thanatos trimite la aceeași dualitate, care, într-un perimetru mai larg unește cerul și pământul.

„Sărbătorile” poetului se pot naște, poate paradoxal, din conștiința acestei armonii „macro” a unui cerc care să unească cerul și pământul sub semnul lui Eros și Thanatos, dar și din mici întâmplări banale ale vieții cotidiene, păstrate într-un colț de memorie și ieșite la suprafață în circumstanțe cu totul neașteptate. Interesant este poemul *Măduva*, în care

Brâncuși - Leda

cercul se închide prin repetarea peste timp a aceluiasi ritual care îi stărnise poetului de azi reacții de nedumerire în anii copilăriei: „Își privea tatăl nedumerit/ de fiecare dată duminica/ la prânz/ când întreaga familie/ după ce se întorcea de la biserică/ se așeza la masă/ cum sorbea măduva din os/ pentru ca nouă copiii lui/ să ne ajungă carnea/ neînțelegând ce plăcere putea găsi/ în gustul ei/ când își amintește acum/ și încearcă și el o altă măduvă/ înțelege că tatăl său/ s-a născut cu gustul de fapt/ al înțelepciunii și priceperii/ religiei trecerii și pe-trecerii/ trăind-o așa/ ca un sacerdot.” (p. 42)

Firește, în numele aceleiași simetrii care guvernează existența, evocarea tatălui, sub pretextul acestei amintiri banale, dar care, dincolo de cuvinte, lasă loc unor semnificații adânci, nu putea să rămână neînsoțită de evocarea mamei autorului. Poemul *Induioșându-se* îi readuce în același plan pe cei doi părinți, cu deprinderile lor casnice cotidiene, așa cum au rămas ei în mintea copilului ajuns la maturitate și devenit poet postmodern, care se străduiește să-i nemurească în versurile sale „scriind și scriind cuvinte ce le uitase/ își privește mâinile/ induioșându-se/ dar și cu teamă.” (p. 35)

Simplă și foarte complexă în același timp, poezia lui Octavian Doclin emoționează prin mesajul umanist pe care îl degajă dincolo de toate jocurile textuale ale autorului. Forța sa stă în „materialele” din care sunt alcătuite textele, toate de cea mai bună calitate. Parfumul unui loc – Banatul montan – cu specificitatea modului de viață al oamenilor, cu valorile și cutumele lor cotidiene, dar și tradiționale, răzbate printre rândurile cărții, ca și dragostea autorului pentru această zonă în care s-a născut și își duce zilele.

Octavian Doclin este un poet sensibil și profund, ale cărui cărți ar merita să fie privite cu mai multă atenție de către critica literară de la noi.

Tudorel URIAN

Octavian Doclin, *Sărbătorile. Poeme*, cu un studiu introductiv de Gheorghe Mocuța, Editura Gordian, Timișoara, 96 pag.

Desene în peniță

Profesori de odinioară

E un lucru obișnuit să-i auzi pe vârstnici evocându-i cu nostalgie (și orgoliu) pe bravii lor profesori de odinioară. Nimic mai laudabil, mai firesc. Se poate presupune că, implicit, profilul monumental al dascălilor amintiți și însușirile acestora – cultură vastă, generozitate, tact, corectitudine, afecțiune – se vor fi regăsit și în persoana subiecților evocatori, ceea ce nu scade cu nimic din adevărul și franchețea omagiului închinat distin-

șilor premergători. În cazul când confesiunea vine din partea unor slujitori ai artei, virtuțile eminente ale dascălilor capătă și nimbul sacru al inefabilului.

De fiecare dată când îmi amintesc de anii mei de școală, petrecuți în vremuri de război sau după, profesorii apar în genere în travestiuri tandre, duioase, de sentimentali simpatici iar nu cum trebuie să fi fost aievea. Niște bătrâni drăguți, amabili. De fapt jucau un rol meschin, fiindcă de regulă elevii nu-și iubesc profesorii ce abuzează de folosirea catalogului.

În vremurile acelea, când sirenele Întreprinderii forestiere Carpatina și ale Primăriei însoceau spre ora prânzului să urle ca nebunele, prevestind sosirea iminentă a Liberatoarelor americane, și noi, elevii, mânați de pedagogi, ne îmbulzeam grăbiți în adăposturile antiaeriene improvizate în subsolurile întunecate ale liceului, iar spaima cuprindea orașul, profesorii, coborâți de la înălțimile catedrei, încetau să-și mai exercite în deplinătate autoritatea tutelară. O coborâre provizorie, bineînțeles. Câțiva s-au prăpădit pe front în luptele de la asediul Odesei, la Cotul Donului sau în Crimeea dar și la trecerea forțată a Tisei sau în câmpiile panonice. Au fost deplânși și regretați, cum se întâmplă în astfel de împrejurări, apoi au fost înlocuiți cu profesoare de la liceul Elena Doamna de pe Știrbey Vodă. O vreme, viața noastră, sub oblăduirea dascălițelor, a devenit mai nuanțată, mai ușoară.

Și iată, ne-am trezit în clasele superioare. Au început să ne intereseze filmele americane, tradiționala promenadă de pe Corso, la orele înserării, fumatul clandestin și cafeneaua Tanțu de pe Bulevard, cu cele patru mese cu catifea albastră pentru biliard aduse din Austria. Dar mai ales au apărut în universul nostru elevele de la Elena Doamna.

Pe urmă frontul de la Răsărit a început să meargă prost, din ce în ce mai prost, și odată cu sfârșitul unei veri toride orașul s-a transformat într-un teribil câmp de bătălie. Pe străzile din centru au început să forfotească ostașii eroicei armate roșii care au devastat în scurtă vreme tot ce le-a stat în cale, au jefuit gospodăriile, au arborat pe zidurile primăriei drapelul sovietic cu steaua în cinci colțuri și au inaugurat o eră căreia, pentru a avea un nume, i s-a spus socialistă.

În urma năvalnicei invazii de la Răsărit, liceul nostru s-a îmbogățit cu noi elevi, refugiați din Basarabia, care vorbeau o pitorească limbă muiată în vocale dar și cu câțiva profesori blonzi căsătoriți cu profesoare blonde-spălăcite cu care comunicau de preferință în limba rusă. Cum școlile, în toamna aceea mult prea lungă, și-au reluat activitatea abia pe la sfârșitul lui octombrie, n-am fost prea entuziasmați să îmbrăcăm din nou tunica austeră a liceului. A fost, din câte îmi amintesc, o epocă destul de tulbură, războiul încă nu se terminase, o bună parte a sălilor de clasă fusese rechiziționată de armată și ocupată cu paturi pentru răniții de pe frontul vestic iar pământeni, față cu ghidușiile impuse de noua administrație a ocupanților, făceau eforturi să se dumirească ce se întâmplă.

Prin nu știu ce capriciu al memoriei mi-l amintesc și astăzi cu simpatie pe profesorul de geografie, domnul Sașa Braga, din Chișinău de fel, mic de statură, îndesat, tobă de carte, care ne-a fascinat cu excursiile sale curajoase prin întinsele deșerturi înghețate ale Siberiei, ne-a oferit neprețuite cunoștințe despre iluștrii anarhiști Bakunin și Kropotkin și ne-a descris din fir a păr ce este plusvaloarea și cum îi jecmănesc capitaliștii pe truditorii harnici din fabrici și uzine. Ne aflam în iarna lui 1944 și intram pâș-păș, fără să ne dăm seama, într-o poveste în care aveam să ne petrecem o bună parte a vieții.

Primul lucru pe care am încercat să-l înțelegem noi, cei din clasele superioare, a fost de ce în fiecare săptămână câte un coleg era chemat în fastuoasa vilă de pe strada Ghiocilor unde se instalase sediul Siguranței (ce avea să se numească mai târziu Securitate), ca să se întoarcă a doua zi de-acolo cu fața bine aranjată de aghiotanții maiorului Tânase, șeful instituției. Încetul cu încetul am început să ne adaptăm împrejurărilor, să devenim mai înțelepți, să învățăm prețul cuvintelor și al tăcerii.

O întâmplare a cărei istorie a circulat prin școală mai

Migdale dulci-amare

Vreau și o poveste de iubire

Pamflet de Florica Bud

Sau măcar o scrisoare de dragoste, veți pune lucrurile la punct de la bun început, *Cumpănici Tiporari Lunatici*, aruncând în aer atmosfera romantică pe care am dorit să o creez. Și faceți asta înainte de primul cântat al cocoșului și înainte de a putea face eu ceva. Acțiunile mele fiind plasate între al doilea și al treilea cântat al cocoșului, *evropean* sau nu. Când te naști cu un noroc precar și se poate întâmpla orice, ar zice *Postursitoarele Vinerial Veseline*, abia întoarse de la *Summitul Arțagoșilor Intergalactici Temători*. Nu că ar fi mare lucru de acest summit, atâta tot că el se desfășoară pe calapodul conferințelor despre salvarea planetei, a stratului de ozon, a atmosferei, a balenelor ucigăse, a urșilor furcicioși, a furnicilor roșii și salvarea tuturor celor

mult în șoaptă l-a avut protagonist pe tânărul profesor de istorie Papuc. Fusese uns director al căminului și locuia un mic apartament de la etajul unu, în timp ce căminiștii ocupau parterul. Profesorul își făcuse obiceiul ca după ora stingerii să se trântescă pe o canapea la el în cameră, să aprindă o țigară și să asculte știrile de noapte de la Radio Londra. Nefericitul a uitat, odată, să decupleze receptorul de la rețeaua de radioficare care alimenta sala de mese și dormitoarele elevilor și întreaga obște a căminiștilor s-a delectat o oră cu comentariile otrăvite sosite pe lungimi de undă scurtă dinspre hulițul post de radio britanic. În dimineața următoare Papuc, care urma să ne vorbească despre războiul celor două roze, n-a mai venit la ore și nimeni nu l-a mai văzut de-atunci prin târgul nostru.

S-ar putea înșira o droaie de istorii șugubețe despre acei teribili ani de după intrarea rușilor în țară. A fost o epocă nebună, bulversantă, plină de surprize. Au apărut ca din pământ organizații sindicale, de femei, de tineret, antifasciste, organizații de studenți și elevi, de crucea roșie, de prietenie cu Uniunea Sovietică, o uniune a patrioților, sovromuri, organizații cooperatiste – de producție, de comerț sau meșteșugărești sau de consum – cărora li s-au oferit ca sediu cele mai *high-life* locuințe din centrul istoric al orașului. Pe frontispiciul lor s-au arborat orgolioși drapele roșii, amintitoare de noua orientare politică a țării.

Ultimii ani pe băncile liceului s-au consumat sub zodia provizoratului. O forfotă dementă a personalului didactic a făcut ca una sau alta din materii să fie predată în același an școlar de doi sau trei profesori. În caruselul dinamic al schimbărilor, noi, beneficiarii acestei neprevăzute improvizații trăiam cu o satisfacție iresponsabilă momentul. În fiecare dimineață, când intram la clasă, puteam avea surpriza să ne trezim cu alt profesor la catedră. Urma obișnuitul joc al tatonării, al întrebărilor fără răspuns, al calculelor – e rău, e bine? –, al decepției sau al speranțelor.

Îmi amintesc cu strângere de inimă, între atâtea alte întâmplări ciudate, de pățania dascălului nostru de franceză pe care, nu se știe din ce pricină, îl porecliserăm *Cocoș*. Dăduse cu munificență câteva treiuri unor elevi certați cu cartea, închisese catalogul și tocmai începuse să ne vorbească despre *Memoires d'Outre Tombe* în viziunea critică a lui Sainte-Beuve, când s-a auzit un zgomot slab și în crăpătura ușii a apărut o mutră mohorâtă cu ochii spălăciți care ar fi putut fi părintele unui coleg de-al nostru. Ipochimenul și-a cerut cu umilință scuze de deranj, părea intimidat, și l-a rugat pe dascăl să iasă pentru câteva momente, avea să-i spună numai două vorbe. *Cocoș*, manierat, s-a ridicat, și-a potrivit cravata, s-a îndreptat de spate și a ieșit pe coridor. Lăsase catalogul la îndemâna noastră, pe catedră. Am așteptat o vreme să se întoarcă, nu venea. După vreo câteva minute excesiv de lungi am îndrăznit cu precauție să deschidem ușa: culoarul era gol. Profesorul se volatilizase, pur și simplu.

Din ziua aceea nu l-am mai văzut pe eruditul nostru dascăl de franceză. De altminteri nu era prea greu să ne imaginăm ce s-a întâmplat cu el. După vreo zece ani l-am întâlnit la o agapă aniversară a promoției noastre. Era vioi și jovial, nimic nu semnala infernul din care tocmai se întorsese. Am discutat despre literatura franceză de după încheierea conflagrației, despre existențialism, *Străinul*, *Ciuma* și *Starea de asediu*. Am fost surprins să văd cât de ușor se mișcă în aria unor autori și cărți care nu circulau atunci în lumea literară, fiind socotite dușmănoase. Se instruisse, poate, ca mulți alții, alături de ilustre minți, în anii lungi de temniță politică.

care se află pe cale de dispariție.

Până și ritualurile sunt aceleași: deschiderea congresului cu primirea oaspeților, înmânarea mapelor de lucru, a binecunoscutului stilou cu însemnele S.A.I.T., a ecusoanelor cu fotografiile invitaților. Fac o paranteză, se observă o descreștere îngrijorătoare a Ursitorilor, Vrajitorilor și Ieliților. Adică oponenții genului misterios și binecuvântat, plictisiți de moarte, fug de acțiunile umanitare dedându-se la lucruri groaznice: pescuit în ape dulci, vânare de vrăjitoare, pardon, de căprioare și de alte vietăți. Unii chiar urmează cursuri pentru a se recalifica, Moși Crăciuni, Spiriduși, Elfi ori chiar Reni. Unul dintre căpoși, încearcă imposibilul, dorind să devină chiar trăsura Moșului. O roată treacă-meargă, veți obiecta *Spițierii Arganți Pandy*, dar chiar trăsura... Desigur sondajul este îngrijorător, lipsa Vrajitorilor înseamnă prea multe Vrajitoare la un loc, ceea ce nu este de dorit; poate să aibă un efect bizar asupra noilor botezați, care așteaptă procciri numai una și una.

Așadar, cu ecusoanele odihnindu-se pe piepturile invitaților, urmează prima dezbatere: *Ce se va întâmpla dacă va dispărea omenirea sau dacă muritorii se vor muta pe alte planete, ostile traiului vrăjitoresc?* Abia pauza de cafea și prăjiturile sterg îngrijorarea de pe fața participanților. Urmează o nouă dezbatere cu o altă temă: *Este cazul ca Magia să accepte un al treilea gen?* Propunerea vă destabilizează și pe voi, *Călăuze Parplante Zorzezi*. Urmează poza de grup, întâlnirea cu *Press Pasărea Intergalactică*. O nouă vizită de lucru la noii născuți, cina și stabilirea unei viitoare reuniuni care va pune invitaților întrebări esențiale: *Oare topirea ghețurilor și scăderea producției de tătarcă, sorg până la dispariție va conduce la prăbușirea producției de mături?* În aceste condiții înlocuirea mijlocului clasic de deplasare, mătura, cu elicoptere sau avioane mici va aduce goluri în bugetul vrăjitorial? Dacă lumea Magiei va urma transhumanța *Oilor Domnului* în altă galaxie, nu ar strica achiziționarea a ceea ce orice luptător pentru pace deține în garaj, o rachetă sol-sol?

M-ați îndepărtat de dorința mea de iubire, exprimată sincer și deschis. Desigur, în situația gravă în care se află omenirea, încerc să îmi dozez egoismul și să mă mulțumesc cu mai puțin. Adică dacă nu se poate să mă aleg cu o poveste, atunci m-aș mulțumi și cu un poem de iubire. Risc, timidă, un ceea ce ar trebuie să fie apel provocator. Ajunsă la masa negocierilor, trebuie să am o propunere sau o inițiativă. Vai, vai, vai! Ce înțeleaptă ai devenit, ajungând să cobori ștacheta pretențiilor! Atunci hai să îți facem hatărul și să înșirăm mărghăitar după mărghăitar într-un poem, acum cât mai întruchipăm *Haidimno Verbalis Worba*. El sună cam așa:

Poem Pilot

când în zare se vede marea, punctual întrevezi vapoare, pe câmpuri silabisesc cadentat durerea recoltei, tractoare, este ziua licuricilor iar noaptea lumina apusă mă doare, petrec cu gândul umbrele în care sălășluiesc imuabile reactoare

iubirea lor fuzionară, o fostă reacție în lanț, rapace mă doare, focusul în trepte ar puncta noi diode frigide sub soare eu de aș fi *TU*, necesarmente tu ai fi chiar *EUL* ce moare pacea *intrauterin.terra*, coloane de îngeri urcând înspre soare.

toate acestea torc vise un munte ce, vai, cu zăpezi mă înfioară

când anul fu veacul și ceara fu foc și pară fremătătoare iubirea iubind moartea, trădarea de-o clipă încă mai doare nu plâng, nu cânt, nu zburd, aștept reduceri la aripioare. de vrei doar iubire alege măsura port voce lentoare deschide acum pumnul, lăsând porumbeii să zboare poemul e gata, iubirea suspină hrănită în incubatoare inima sălășluiește în vița de vie, tic-tacul zălud în mioare, toți se luptă cu toate iar moara de vânt plutind în derivă incubă *fresh, coole, sorry, hot*, și mult *cancan* în poezioare.

Privesc pe geam să mă asigur că lumea mai există. Da, rezistă. Dar se precipită luând forma unei zile de toamnă însorită, cu multe frunze căzute din copaci în timp ce altele își așteaptă cu tristețe rândul. Poate cunoști limba frunzelor, ori de unde pricolici poți să știi ce este în sufletul unei frunze? Vă veți sumeni, voi, *Hoinarii Căilor Greșite*. Hai treacă-meargă de la noi, admitem că ai putea bănuși ce simt cele ce îngălbenesc, formând covorul frunzelor căzute. Dar să vorbești în numele celor ce așteaptă să cadă, unele încă neatinsse de ruginire, ni se pare mult prea mult. Poate că am fost în altă viață copac, mă apăr în cumpănă fiind. Și apoi orice copac ar trebui să știe ce simte fiecare frunză în parte. Un pom fructifer

Constantin MATEESCU

(Continuare în pg. 18)

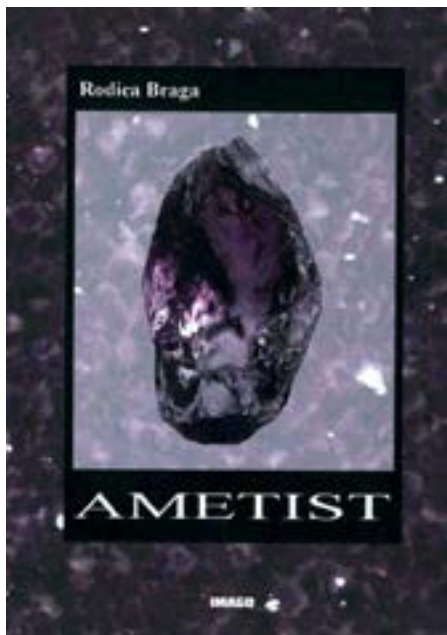
POEME DE FORMULE DIFERITE

Amestecul culorilor

Proza Rodicăi Braga reverberază poetic, în timp ce în poezia sa se resimte mereu un tainic ecou narativ. Numai poezilor li se relevă duhul poeziei în lumea concretă a copacilor, de exemplu, întinericul luminos în care mișună viața etc. Temele frecvente sunt timpul (în derivă), organizarea muzicală a formelor, cuvântul și puterile lui – o poezie a poeziei. Vibrațiile afective se asociază cu sonoritățile grave. Cel mai bine se observă această medie între tonul înalt și cel redus în textele scrise pentru și despre copii. Și totuși e greu de estimat de unde și dacă începe o despărțire.

Cu volumul *Ametist*, Rodica Braga găsește o nouă proiecție în spațiul magic al afectivității. Poemele caută de regulă sfera alegoriei în încercarea de a distinge mirajul inocenței. Cartea e închinată unui copil, nepoțelul Radu, cu bătaie mult mai lungă decât o declarație hipocritică. Emoția declarativă generează sumedenie de stări și de culori al căror numitor comun este cuvântul. De aceea din punctul vernal al afecțiunii se desprinde o seamă de cuvinte despre cuvinte. Ca să atenueze impresia de sentimentalism care s-ar ivi la prima vedere, poeta recurge la substituirea giuvaerelor lirice cu o realitate simbolică benignă: „înfometată, privirea / se hrănește cu ciosvârte / de lumină furată, / întinericul, găunos, / cu limba lui înspicată / de șarpe, ne soarbe tacticos, / o, tu, lume, nici bună, / nici rea, colorată frumos, / unde te-ai

ascuns / ca o necunoscută stea?” (*amethystul*). Dragostea pentru mica făptură nu e totuși languroasă, se instituie ca un elogiu al purității și inocenței, o percepție intermediară și oximoronică: „ea îți gustă zăpada / ființei și se răsfață / ca răcoarea arzândă”. E ca un poem zămislit din tăcere care crește autonom: „mă face să mă gândesc la zbor / ca la un cântec pierdut / în înălțimi, înainte de a fi / deslușit de vreo ureche, / sau la o mare în care / mai bate din aripi umbra aurită / de soare a stolurilor / ce și-au început pribegia. / umbrele acelea lipsite de carne, / de foșnetul penelor / la care, din mari adâncimi, pești rândunică visează / și le duc un dor nebun, / simțindu-se frați trădați. / de ce să nu-i spun atunci / pasărea mării și soarelui, / mă întreb, / cu spaima înfiptă în plex, / când inocenta lui privire / se întoarce spre sine / din străluminata carne / a viitorului lui, / doar a lui, definitiv / rupt de mine” (*pasărea mării și a soarelui* lui Radu).

Ludicul prevalează în portretele „căpriorului”, în inserții și metafore, în sentimentele și învățăturile doamnei Braga către „copilul duminicii”, care se deschid către toată lumea și către ea însăși. La piață cu „rândunelul”, continuă inițierea în misterele naturii și micuțul începe să-și recâștige o ancestrală percepție a fructelor pământului. O dată cu zborul i s-a dat și libertatea, visul și trezia, dar e și ceața ca-n altarele de jertfă, „omeneștile minții puroaie”... Povestea cea mai frumoasă și mai întinsă este povestea cuvintelor („nimic mai cald, / mai calm și tămăduitor / decât alăturarea de cuvinte”). Când se copilăresc cuvintele, joaca aceasta are expresivitățile ei speciale imitând creația timpului mitic: „margine, pajiște / spor, sobor, / copil, subtil, / haide, fă cu astea toate, / o poveste, ca să vezi / cât de greu este. / ba nu-i marginea lăsată, / ba nu-i pajiștea pătrată, / ba nu-i sporu-adevărat, / ba soborul nu-i curat,

/ ba copilul a crescut, / ba subtilul s-a vândut, / uite-așa, povestea moare, / se usucă pe picioare, / nimeni n-o mai cumpără / ca să-și facă pătură, / pătură cu urechi și ochi / să-l ferească de deochi” (*joc*). Rimele și asonanțele-surogat dau năvală, simplitatea e ca spontaneitatea, frângerile de ritm aparțin firescului, până și licențele sporesc forța expresivă a textului. Și o geneză savuroasă: gândul, partea bărbătească, fără chip se strecoară în cuvânt lăsându-i lui treaba facerii, a ieșirii în lumină. Povestea are partea ei solemnă fără să cadă în didacticism. Tăcerea aromată și delicată ca o perlă prevestește întruparea cuvintelor. Poemul intitulat *tăceri* e o sumă poetică a multiplelor conotații. Iar când cuvintele se uzează, poetul le împrăștează, la rândul lor ele au un efect vindecător („dintre toate lucrurile din lume, / doar cuvintele m-au salvat”), dar pot să și trădeze, ne ascund și ne luminează. Iată și un îndemn care ține de metatext: „aveți grijă slujitori ai cuvântului, / sunteți preoți fără atestat, / oficianți ai unui cult / care, dintru început, v-a trădat. / cuvântul și ară / și seamănă, plivește / și irigă, cuvântul pârjolește / și praf ridică, / cuvântul mângâie și arde, / răcoarește și intrigă, / dintre toate relele pământului, / răul cuvântului / e otrava divină” (*otrava divină*).

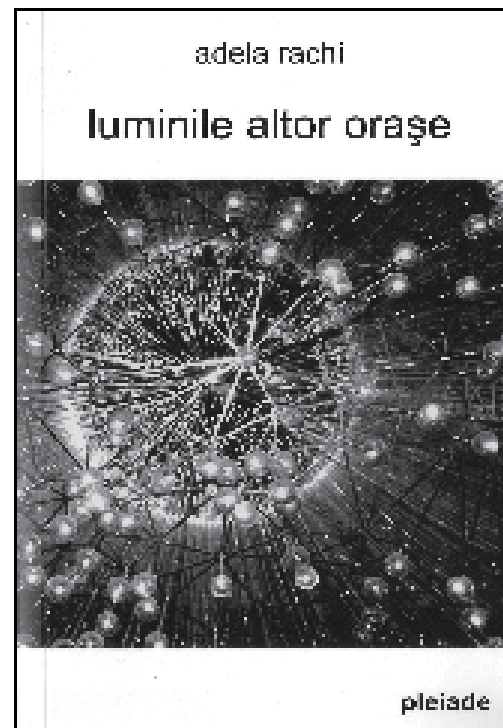
Autoînvățăturile devenite confesiuni vorbesc despre genomul abandonat și căderea în sus, neuitând de tandrețe, despre tristețe, un nor violet ce coagulează cerul într-un uriaș ametist, despre ritmurile de la începutul lumii comparate cu primul țipăt al pruncului. Aproape mașinal, scrisul și cartea apar în preajma îngerilor păzitori, care, dacă lipsesc, crește teama de trădare a cuvintelor. Anotimpurile vieții sunt reaminate elegiac, dar cu iluzia eternei reîntoarceri: „ființa ta trecută în materia / ploii tropicale... / devenită una cu lichidul primordial / curgând vertiginos / din norul de antracit... / dezgăzuire, curgere lină / în infinit...” (*floarea albă de măceș*). Și de data aceasta timpul e în derivă, dar respiră odată cu noi, asistă la un concert în piață, unde extazul e resimțit ca o damnare. O tănuire a dramaticului într-o gesticulație ludică. Culorile săptămânii intră și ele în amestecul meșteșugit tot în registru ludic, la fel tăcerile, stările: „stări de grație, stări de comă, / în voi e toată energia, / e lumina, e înălțarea, / căderea și întinericul, / ambre mirositoare, / în ele respir, sucomb, / înviu, văd negru, / văd lumina interzisă, / mă spăl în ea / cu smerenia nebotizatului / și-i las urmele / să-mi tatueze pe trup / abia vizibilul desen solar, / grație căruia voi fi / recunoscută dincolo / ca rocă pământeană”. De aici încolo, poeta mai mult pe sine se lasă vederii noastre.

Cum izvorau lumina

Nu demult am scris în această pagină despre o poetă din Tecuci care locuiește în Italia. S-ar zice că un caz analogic se petrece cu Adela Rachi din Arad care trăiește în America. Interesant, pentru că se găsesc puncte comune între cele două poete cel puțin de suprafață, chiar dacă deosebirile sunt mari. Sunt bilingve, ca să spunem așa, au aceeași vârstă, țin legătura cu spațiul natal, cum se vede din cărțile lor scrise în românește cu nostalgia locului, și, deși le desparte un așa lung teritoriu, ambele au în poezie mai mult ecouri europene: „italianca” atașată în primul rând de Ungaretti, „anglo-americană” mărturisindu-i pe Sagan, Pavese, Cioran (e drept că și pe Bucovski și pe canadiana Anna Carson și pe portughezul Antonio Maria Lisboa).

Cu *luminile altor orașe*, Adela Rachi este la al doilea volum apărut tot la Editura Pleiade, cu prefața lui Radu Ulmeanu. Poeta se află la bun nivel valoric, pe traseul primului volum, care era un debut matur. Sigur că exercițiul a adus unele îmbunătățiri, încât se vede profilul cu linii neezitante. Sunt și unele noutăți tehnice. Cea mai frapantă este înșiruirea poeziilor, una după alta, fără titlu despărțitor, dar cu ultimele cuvinte dintr-un text anterior preluate la începutul textului următor, încât laolaltă să se înlanțuie într-o *poveste* unitară. Asemănarea poetei cu o Șeherezadă modernă, făcută de Radu Ulmeanu, este o găselniță fericită. Aparența e de narațiune nesfârșită, poeta fiind captivată de poveste, de cele de altădată și de cele de acum. Permanent poezia stă în vecinătatea poveștii cu prospețimea ei lirică, fără urmă de platitudine: răvnește totdeauna „o poveste adevărată”, „de dimineață până noaptea târziu / creștem poveștile”, circula „povești / diferite de poveștile alor noștri”, recomandă „să nu credeți în fel de fel de povești”, din povești vin iernile, păsările negre, minciunile, vremea minunilor.

Este mai evidentă acum lupta contrariilor existențiale, dezagreabilul și nostalgia, teratologicul și transcendența. În locul apetenței pentru uimire se instalează acum o undă de scepticism, resemnare ce caută cale de reviriment. Senti-

mentul de singurătate și oboseala pun stăpânire și justifică amploarea simțirii. Metaforele negative par să ocupe locul din față: balaurul, monstrul, noaptea, întinericul, moartea, spaima: „spaima adulmecă / mă târâște o vreme / îmi dă drumul / cad / undeva / mai jos de pământ”; „înfășați în câte un hohot de plâns / luăm forme stranii transparenți / fără oase gelatinoși ca niște pești / descoperiți în groapa marianelor din pacific / nu-i nimic / întinericul își va face harakiri / asistat de câte-un poet nebun / sau de un tânăr fugit de acasă / alba-neagra în gara din aradul nou / hoții de buzunare ne urmăresc până la timișoara / îngheșuiala în tren n-a adus nici o pradă / cea din tramvaiul înspre piața sf. maria / e mai sigură decât o vestă antiglonț / nu vezi că îți goleşte aștia geanta?”

Tendința disimulării unui fond de sentimente elegiace adoptă o dicțiune filtrată prin amintiri și transferate în planul creativității, deși chiar în rarele intruziuni ironice se mai întrezăresc linii melancolice. În ciuda unor stări nocive, Adela Rachi are mai degrabă un fond luminos. Aspirațiile ei spre inefabil și transcendență intră în realitatea pregnantă a textului mai ales pe calea amintirii din spațiul natal: „ehe era vremea minunilor / se povestea cum n-a mai rămas / nimic / din «luna uscată de-atâta privit» / cum timpul nu-și mai cheltuia totul deodată // era vremea minunilor / se îngăduia inocența / de dimineață până noaptea târziu”. Povestea amintirilor din copilărie indică, pur și simplu, o poftă de viață care s-a perpetuat de la vârsta de aur („pacea-i rotundă ca ligheanul cu flori al bunicii”, „primăvara mirosul de plăcinte”, „ca-n jocurile copilăriei / aș vrea să mi se șoptească / unde să te găsească”, „legăm cuvinte în așteptarea zilei fără sfârșit / în bucătăria de vară a bunicilor”, „tu știi cât îmi plac / norii și aricii din grădina bunicilor” etc.). Ambiguitățile și proiecțiile onirice din poezie au un aer simbolic-allegoric, lăsând imaginarului mai mult câmp de mișcare. În locul neutralității rostirii, se resimte mereu neliniștea sensibilității. Delicatețea expresivă se instituie ca un regim de natură confesiv-dinamică: „sunt tânără / lăsați-mă să ies la suprafață / sunt încă tânără / nu mai pot respira dar nu strig / nimeni nu te aude vreodată”. Tonalitatea colocvială și desfășurarea narativă reprezintă o tentativă de a păstra vitalitatea și tendința spre o condiție mai încăpătoare a discursului: în zilele primăverii / aproape totul se uită atât de ușor / ce-aș vrea să spun n-ar ajuta la nimic / traficul nu se oprește / decât pentru câteva secunde / iar dacă mă hotărăsc / să tac / aici în *self-defense* / cine știe pe unde se-aude / cine știe cum sună”.

Acuratețea și acumularea imagistică trimit către simbolistica astrală și a luminii, privirea concentrată în sus cum spune poeta: „lumina / ni se dăruiește în părți egale / nu poți s-o refuzi”; „lumina-i o harpă găsită în stradă”, „tot pe lumină ne-am pierdut și noi drumul / îți sprijini fruntea în palme / taci și ascuți / un fel de cântec venit de departe”; „luminile altor orașe / și scrisul binecuvântări pe care nu le meriți”; „lumina de dincolo de marginile orașului ridică / zidurile visului...”

Lumina este, cum se vede și cum o percepe Adela Rachi, izomorfă creației.

Constantin TRANDAFIR

ZIGZAGURI

Am rămas stupefiat când, întrebându-i pe niște tineri cu bacalaureatul luat în anii din urmă, dacă au citit „în viața lor” barem zece pagini din Dimitrie Cantemir, au tăcut. Fără îndoială e de mirare, totuși situația nu-i chiar nouă. O dovedește următoarea observație a lui Mircea Eliade: „Dimitrie Cantemir e unul dintre acei scriitori despre care pome-nesc toți dar nu-l citește nimeni”. S-ar zice că, în loc

să îndemne la lectura operei lui, elogiile care i s-au adus („Leibnitz al românilor”, „Lorenzo de Medici al nostru”, „geniu de structură davinciană”, „mare umanist”, „un uriaș”, „spirit remarcabil, unic”, „precursor al lui Bach”, „geniu european și sinteză românească” etc.), cât și numele celor ce l-au apreciat (Edward Gibbon, William Jones, Voltaire, Byron, Shelley) inhibă. Ce se poate, sau ce ar trebui citit din el? Desigur, multe, în primul rând *Istoria ieroglifică*. E o lucrare alegorică. În studiile literare i s-au pus numeroase etichete: „historie arcană”, cu cheie (cifrată, secretă), fabulă, pamflet, povestire de moravuri, epopee eroi-comică, „un fel de ornitozoomahie” etc. Complexă și complicată, scrierea, „concepută în fel ciudat”, e, la primul contact, – ar fi inutil să neg – destul de dificilă, dar odată înțeles „meștersugul ritoricesc” al autorului, ea devine de-a dreptul pasionantă. O doamnă (doamnele s-au remarcat prin exces de entuziasm, studiind-o) scria că, parcurgând-o, „avem aceeași emoție sacră de care erau cuprinși vechi magi când descopereau același semn simbolic încifrat în mersul stelelor și al insectelor, în destinul popoarelor și măruntaiele păsărilor” (v. Manuela Tănăsescu, *Despre Istoria ieroglifică*, 1970, p. 7). Desigur, nu toți atingem o asemenea „temperatură” critică!...

Orice încercare de a o rezuma sacrifică numeroase aspecte. Și totuși, comprimându-l pînă la mai puțin de o pagină, lucrul trebuie făcut.

Iată, ajutat în identificări de notele editorului (P.P. Pa-naitescu), principalele linii ale subiectului. *Istoria ieroglifică* relatează, în 12 capitole, cauzele și implicațiile conflictului dintre Cantemirești și Brâncoveanu, întins pe aproape două decenii (1688-1705). Nu în ordinea strict cronologică, ci punind mijlocul la început (după procedeele *in media res*), începutul la mijloc, iar sfârșitul lăsat la locul său. Mijlocul e anul 1703, când tagme ale boierilor din „monarhia” Leului (Moldova), cu chipuri de patrupede, se întîlnesc la Arnăuț-Chioi, un sat de lângă Adrianopol, cu tagme ale boierilor din „monarhia” Vulturului (Țara Românească), acestea cu chipuri de păsări. Motivul reuniunii: alegerea unui nou stăpîn (domnitor) în împărăția dobitoacelor (jigăniilor, lighioanelor), întrucît la intervenția Corbului, „epitropul” împărăției păsărilor, Vidra (Constantin Duca, ginerele său), acuzată de tiranie, va fi mazilită (trimisă în „izganie” în Fanarul Țarigradului) și în locul ei fu propusă Struțocămila (Mihai Racoviță), „cămila nepăsărită și pasirea necămilită”, „irmafroditul pasirilor și traghelaftul firii” (o combinație absurdă). Care au fost participanții? Cei mai importanți sînt nume cunoscute din cronici. Dintre „jigani”, Pardosul (leopardul, Iordache Ruset), Ursul (vornicul Vasile Costache), Lupul (hatmanul Lupu Bogdan), Vulpea (stolnicul Ilie Țifescu), Măța sălbatică (vistiernicul Ilie Cantacuzino), Ciacalul (Maxut serdarul), o delegație insuficient de unită în păreri, iar dintre „pasiri” Corbul (Constantin Brâncoveanu), Brehna-cea (stolnicul Constantin Cantacuzino), Cucunozul (Mihai Cantacuzino), Blendăul (Șerban Greceanu), Hirățul (Radu Golescu). Deși o consideră nepotrivită pentru rolul destinat, „jigăniile” nu reușesc să împiedice alegerea Struțocămilei (trup mare, minte puțină), pentru care, susținătorul ei, Corbul, a mărit „obrocul” către cei din „Capiștea boadzii Pleonexiii” (templul lăcomiei, împărăția otomană). Ulterior, ca să acopere datoriile contractate, Struțocămila și ai săi vor începe „giungherile”, adică înăsprirea dărilor. Nemaisuportîndu-le, „muștele” (slugile boierești împreună cu țărănimea) se vor răscula. Aflați în împărăția peștilor (otomanilor), Filul (elefantul, Antioh Cantemir) și Inorogul (Dimitrie Cantemir) sînt bănuiați de uneltiri primejdioase, astfel că, de teamă să nu-i încurce planurile, Corbul poruncește Șoimului (Toma Cantacuzino) să-l prindă pe cel de-al doilea, considerat ca mai periculos, o operațiune la care e nevoie de sprijinul Hameleonului (Scarlat Ruset). Însă Șoimul se înfrățeste cu Inorogul și încearcă o mediere între acesta și Corb; în schimb, Hameleonul, trecînd peste anumite ezitări (scrupule, dacă le-aș zice, ar fi prea mult), contribuie la capturarea lui de către crocodili (poliția turcă). Surprinzător, Filul nu intervine

Pentru Cantemir

să-l scape, fapt care-i provoacă Inorogului o suferință vecină cu deznădejdea. În sfîrșit, după toate disputele, Filul, ca urmaș al Monocheroleopardului (Constantin Cantemir), e pus „epitrop” în monarhia dobitoacelor, iar asta îl obligă pe Corb să facă pace cu Inorogul.

Pentru a ajunge la fondul ei istoric real, *Istoria ieroglifică*, în care totul e spus „acoperit”, cere cititorului curiozitate, imaginație, răbdare. După cronici, lectura ei pare un exercițiu dificil, dar cine îl duce la capăt recunoaște că a meritat să fie făcut. Satisfacția provine de la suma de frumuseți diverse, ce se întîlnesc în fiecare capitol. Senzaționalul acțiunii e dublat de pictura minuțioasă a „măștilor”, cu „hirișile” caracteristice, precum și de redarea, ca după stenogramă (inclusiv a reacțiilor), a dezbaterilor din „teatrul” celor două tabere, pe alocuri veritabilă confruntare între minți puternice. Cartea are de toate: lirism, dramatism, incisivitate; e poetică și pamfletară, solemnă și burlescă, elevată și violentă. Expunerea serioasă, conformă cu raționamentele, și îngroșările menite să evidențieze tare alternează. Ea poate fi citită în două feluri: o lectură fără descifrări, adică fără a recurge la „scara tilcuitoare”, ca pe un basm, și o lectură cu descifrări, lentă, înconjurat de alte cărți (neapărat de cronicile vremii), cu înlocuiri ale „hieroglifelor” cu oamenii reali, figuri istorice, cu înțelegerea pasiunilor și intereselor contemporane, cu savurări ale replicilor pe care personajele și le dau. Și pentru că am amintit de personaje, trebuie adăugat că, mai mult de unul, sînt educate (Vidra, de pildă, „nu puține făclii topise deasupra cărților filosofești”, iar Brehna-cea „în multe științe și meștersuguri era deprinsă”), iar altele istețe, experimentate în intrigi, abile în argumentări. Discursul lor e cu ocôlșuri și ascunzișuri, presărat de aluzii, de pilde (memorabilă – „povestea porcarului ajuns împărat”, analoagă – după Cantemir – ascensiunii lui Brâncoveanu, sau a „corăbierului cu dulful”) și de anecdote (fabule mai mici), care luminează ascunzișuri biografice, întăresc anumite aprecieri morale. Vorbînd – fie că acuză, fie că apără –, se țin de anumite scheme retorice sau tipuri de silogisme bine însușite. Sub acest aspect ating, dimpreună cu autorul, virtuozitatea. Cîteva îndrăznesc mai mult în direcția adevărului, și chiar sînt capabile să-l recunoască. Cantemir e, dacă mă pot exprima astfel, un „formalist” *avant la lettre*, căruia îi place grozav să potrivească și să se joace cu cuvintele (îndeosebi cu adjectivele: diminutive, augmentative), să le simtă scriitura, sunetul, olfactivitatea. El are, aspect relevant de toți cercetătorii, de la Lazăr Șăineanu la Ștefan Giosu și Dragoș Moldovanu) cel mai bogat lexic dintre scriitorii vechi, și nu numai dintre aceștia. Pînă la Ion Budai-Deleanu și Ion Heliade Rădulescu, nimeni nu-l egalează. Deși a stat doar 16 ani în țară, restul petrecîndu-i în Turcia (22) și Rusia (12), știe cam tot vocabularul românesc existent, pe care îl îmbogățește cu neologisme și creații proprii. Apoi, are meritul – evidențiat de naturaliști – de a fi descris 91 de specii sau categorii de specii de animale sălbatice, 13 animale domestice, 6 specii (4 de păsări și 2 de mamifere) a căror determinare e încă discutabilă; e „primul care a răspîndit la noi cunoștințe reale despre struț, cameleon, crocodil, girafă, cămila”. E uimitor cîte date și observații proprii sînt incluse în descrierea Hameleonului (pe două pagini), care – dovadă a capacității de a se schimba rapid – „cînd se mînie se face verde, cînd se întristă se face negru, iară cînd se veselește roșu cu galbăn amestecat se face. Așijderea și fără pricină în tot felul de fețe se schimbă, iară mai virtos în floarea ce-i stă denainte, hiriș într-aceia se mută” (v. *Istoria ieroglifică*, 2, EPL, 1965, p. 14). Geografii, istoricii și istoricii artelor, filozofii, etnografii etc. îi recunosc, de asemenea, aportul terminologic. La rîndul său, medicii evidențiază faptul că a folosit 70 de termeni medicali și a formulat 100 de aforisme relative la medicină. Să nu-l surprindă pe cineva cînd va întîlni, menționat în bibliografie, că a fost „precursor al științei chimice românești” sau că e primul la care apare cuvîntul „simfonie”! Provocatoare pentru cititorii obișnuiți, dar și pentru lingviști, sînt etimologiile, seriile de sinonime și, mai ales, sintaxa, considerată ca „nefirească” (Al. Rosetti), de influență orientală, după opinia celor mai mulți, însă dovedită a avea similarități cu cea din literaturile europene baroce, inclusiv cu cea românească. (Azi, pentru cine vrea să-și ușureze lectura, există, din 2001, o ediție „ticluită” de G. Pienescu, în româna modernă.)

În *Istoria ieroglifică*, Dimitrie Cantemir întrunește mai multe ipostaze: una de scriitor, „cel dintîi scriitor român” (Camil Petrescu), cu „fantezie” bogată, cu imaginație scenografică și regizorală, care ține prea puțin seama de posibilitățile cititorului de a-l pricepe integral, dar care, după ce l-a introdus în spațiul poveștii, reușește să-l mențină acolo; alta de om de știință, avid de varietate, cu infinită atenție pentru reprezentări, în care își valorifică atît cunoștințele livrești, cît și constatările directe; a treia de moralist, stăpîn pe „ițică” și

experiență istorică, prin parantezele cu „cuvinte alese”, care cuprind axiome, reflecții, sentenții: traduse – una la cîteva fraze – („Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus/ Fată munții și născură un șoarece”) ori proprii: „Cămila cercînd coarne, a pierdut urechile”, sau: „Înțelepții întîi nevoia, apoi treaba caută” etc. Scriitorul e, deopotrivă, povestitor, poet și dramaturg. *Istoria* sa nu e numai alegorie, ci și memorialistică (deghizată) și autobiografie. Descrierile exacte, „copiile de pe natură”, se întîlnesc cu prezentările fabuloase și exagerările caricaturale sau cu blestemele cele mai cutremurătoare. Cine n-a fost mișcat citînd „plîngerea” Inorogului ajuns în „opreală”, singur, fără ajutor din nici o parte: „[...] Ce mîngăiere i-au rămas? Nici una. Ce prietin i să arată? Nici unul. Munți, crăpați, copaci, vă despicați, pietri, vă fărîmați! Asupra lucrului ce s-au făcut plîngă piatra cu izvoară, munții puhoae pogoară, lăcașele Inorogului, pășunele, grădinele, cernească-să, pălească-să, veștedzască-să, nu înflorescă, nu înverdzască, nici să odrăslască și pre domnul lor cu jele, pre stăpînul lor negrele, suspinînd, tînguind, nencetat să pome-nească. Ochiuri de cucoară, voi, limpezi izvoară, a izvorî vă părăsiți, și-n amar vă primeniți. Gliganul sălbatec viieriu, și-n livedzile lui ursul ușeriu să se facă, în grădini tîrvește, în pomăt batelește [arie, bătătură] să se prefacă. Clătească-să ceriul, tremure pămîntul, aerul trăsnet, nuirii plesnet, potop de holbură, întunec de negură vîntul să aducă. Soarele zimții să-și rătedze, luna, siindu-se, să se rușinedze, stelele nu scîntăiadze, nici Galatea să luminedze [...]” (*Ibidem*, p. 137-138). Fragmentul e unul dintre acelea care, într-adevăr, merită „dezvelit” (ca să preiau cuvîntul lui Nichita Stănescu din *Cartea de recitare*); o „frumusețe” demnă de antologii. Cantemir are mîna exersată și îndrăzneată. Odată e patetic, precum mai sus, altă dată – sarcastic și bîrfitor, ca în paginile despre măritișul Helgei cu Struțocămila, o nepotrivire dintre cele mai ridicole. Cămila cu „ghibul, gîțul flocos, pieptul, botioase genunchile, cătălige picioarele, dințoasă fălcile, ciute urechile, puchinoși ochii, suciți mușchii, întinse vinele, lăboase copitele”. Helge cu „suleaștec [fin] trupul, cu albă pelița, cu negrii și mîngîioși ochii, cu suptiri degețelele, cu roșioare unghișoarele, cu molcelușe vinișoarele, cu iscusit mijlocelul și cu rătungior grumăgiorul” (*op.cit.*, 1, p. 138). Dar în orația de nuntă nu uită să insinueze că era „Ficioară nevastă, nevastă fecioară” (dezvirginată) și că va naște înainte de termen, la șase luni. În general lent și stufos, din cauza mulțimii explicațiilor pentru fiecare situație, Cantemir are, nu o dată, relatări cu ritm bun, alert, sugestive, ca atunci cînd îi spune Cocolușului Evropăsc (ambasadorului francez Fériol) cum îl vînează dușmanii: „potică necălcată, cale neîmblată, vale necercetată, vîrv nesuit, munte necovîrșit, cîmp necutrierat și deal neîncungiurat n-au lăsat [...] Așe, cît a dzice s-ar putea, în ceriu de m-aș sui [aci pleacă de la două versete din Psalmul 139], acolo sint cîini, în fundul mării de m-ași coborî, acolo sint dulăi, în munți cotei, în dealuri copoi, în cîmpi ogari, în stuhuri sampsoni și în tot locul fălci deșchise, guri căscate și colți rinjiți” (*op.cit.*, 2, p. 148). În lecturile mele mai vechi, mă cam încurcau parantezele cu „sentenții”. Acum, știind aproape pe de rost cursul narațiunii, le găsesc plasate oportun, pe deplin adecvate. „Împodobirea” cu ele a textului certifică, dă greutate observațiilor alături de care sînt incluse (v. cuvîntarea Lupului).

Cum lucra Cantemir? Bazat pe mărturia lui N. Tindal (traducătorul în engleză al *Istoriei Imperiului otoman*), Gîrge Pascu (v. *Viața și operele lui D. Cantemir*, 1924, p. 23-24) arăta că „se scula la 5 dimineață, lua o cafea neagră și fuma un ciubuc după obiceiul turcesc și apoi se punea pe lucru pînă la 12, cînd lua masa de amiază. După masă făcea o siestă și apoi relua lucrul pînă la 7, cînd îl suspenda și petrecea cu familia pînă la 10, cînd lua masa de seară, iar la 12 se culca”. Lucra, așadar, pe lumină, odihnit, într-o stare de maximă „trezvie”. Neîndoielnic, așa va fi procedat și la scrierea *Istoriei ieroglifice*, bucuros de fiecare reușită, fie cînd „răzsufla”, fie cînd „topsica”, adică își ușura sufletul și-i fixa în anamorfoze pe cei ce-l amăriseră. De ce a ales forma cunoscută? Pentru că (așa cum credea lingvistul ieșean) „lucrurile personale se povestesc mai bine alegoric”, mai ales cînd zeci de întîmplări te determină să fii prudent și suspicios.

Istoria ieroglifică (operă tendențioasă dar „adîncă”, încă radiantă, cu semnificații ce pot interesa actualitatea) evocă o diversitate de atitudini și sentimente care acopăr aproape întregul evantai al manifestărilor umane: cumpătarea, înțelepciunea, simpatia („simbathia fiica asemănării”), prietenia, loialitatea, invidia, frustrarea, ingratitudea, „sico-fandia” (delațiunea), zavistia (intriga,

Constantin CĂLIN

(Continuare în pg. 18)

Interviul Acoladei. DOMNIȚA ȘTEFĂNESCU

Amintiri care spun adevărul

Dragă Domnița, luminosul, frumosul tău portret din anii studenției revine în multe dintre evocările sofului tău, faimosul critic literar Alex. Ștefănescu. Nu îmi este greu să îmi închipui că multe dintre amintirile acelei perioade de timp se conturează pregnant și prin ecoul stărnit de prezența puternică a lui Alex, strălucitul student al promoției '70. Care au fost momentele care te-au marcat atunci? Dar mentorii, mai simplu, profesorii de vocație ce au găsit o cale vie de comunicare cu tinerii care abia intrau în viață?

Fotografia mea de care îți amintești, dragă Lucia, este atât de departe de mine astăzi și îmi pare atât de neverosimilă, la fel cum îmi pare și studenția pe care o consider superlativul personalității fiecăruia. Tot ce a urmat după ce am cântat pentru ultima oară *Gaudeamus igitur* și am părăsit clădirea ca o cetate inexpugnabilă, ocrotitoare a Universității bucureștene, a fost ca să compromită cele mai prețioase valori care ne-au făcut tinerețea triumfătoare și pe care ni le-au transmis profesori iluștri. Libertatea, demnitatea, înălțimea spirituală, solidaritatea, intransigența. Pentru mine momentele a căror aducere aminte mă emoționează și acum și pe care le consider cele mai importante din viața unui student sunt cursurile unor profesori străluciți ca aceia de care a avut noroc generația 70: Nicolae Manolescu, Romul Munteanu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Paul Cornea, Alexandru Piru, George Munteanu.

Iluziile acelei perioade îmbracă retrospectiv culori ciudate în confruntarea cu provocările „timpului ce ni s-a dat”. Am aflat târziu, târziu de tot, – invoc acum tot mărturiile lui Alex – că Securitatea stătea și atunci la pândă, mereu „vigilantă”, cu „strategiile” bine puse la punct. După câteva bune decenii, ce ai consemna în cronică personală a anilor aceia de cumpănă?

Dacă tot ai amintit și de Alex. Ștefănescu, soful meu și fostul meu coleg de facultate, de an și chiar de grupă, trebuie să fac aici o mărturisire pe care am dreptul s-o fac, sunt avizată s-o fac, după aproape 48 de ani de căsătorie. Anchetarea lui la Securitate în anul doi de facultate, pentru o vină inventată, așa cum bine știa Securitatea să inventeze – scrisese o parodie la *Împărat și proletar* intitulată *Țăran și secretar* – ca și consecințele ce n-au întârziat să apară au fost o crimă culturală, una dintre nenumăratele crime înfăptuite de sistemul comunist pentru a lua și a-și menține puterea. Pentru Alex cele mai importante valori au fost și au rămas literatura, creația, studiul. Or consecințele întâlnirii lui cu Securitatea, adică excluderea din UTC, profesoratul undeva într-un sat din nordul Moldovei, interdicția de a lucra la o revistă literară așa cum și-a dorit, interdicția de a-și da doctoratul, de a călători în țările democratice i-au deturmat și i-au risipit energia. Cea mai importantă pierdere care i-a zădărnicit în mod dramatic proiectul de viață a fost imposibilitatea de a rămâne asistent universitar, imediat după terminarea facultății. Remarcat de toți profesorii ca student strălucit i s-a făcut oferta de a rămâne asistent, la catedra de literatură universală și comparată, de către profesoara Cornelia Comorovschi. Dar după episodul cu anchetarea la Securitate profesoara l-a muștrat cu brutalitate pentru că n-a avertizat-o din vreme că avea o problemă și l-a anunțat că nu mai putea fi vorba să rămână asistent. Dacă m-aș întâlni cu această doamnă, care își duce viața acum într-o altă țară, și, chiar dacă n-o să mă întâlnesc, poate îi spune cineva că eu, fostă studentă a ei mă simt obligată să-mi fie rușine pentru ea și în numele ei de felul în care a tratat un student eminent și grav nedreptățit, de brutalitatea și lașitatea cu care i-a blocat viitorul, în loc să-l ajute așa cum au făcut profesorii Zoe Dumitrescu Bușulenga sau Paul Cornea. Dacă Alex ar fi rămas asistent la facultate, știu sigur, pentru că îl cunosc de aproape cincizeci de ani, viața lui ar fi fost cu totul alta, dar mai important decât atât, contribuția lui la cultura română ar fi fost mai cuprinzătoare. Și tocmai aici e crima.

Redactorul de carte lasă în urmă cărți. Dar și întâmplări, autori, episoade care nu se uită. La ce te oprești în această rememorare?

Am avut un mare noroc cu meseria de editor.

Înainte de a o face nu puteam să știu că era exact ceea ce îmi trebuia, era dragostea care aștepta să se manifeste. Am făcut-o cu poftă, cu râvnă și răspundere, cu devotament și cu multe altele încă. Și astăzi, când a venit vremea să o părăsesc, intru în librării și mângâi cărțile ca să simt mirosul de hârtie proaspăt tipărită. Ca un alcoolice care tot caută câte o cărciumă. Ce privilegiu este să stai alături de un scriitor, mai ales de unul cu har din plin, să zăbovești pe paginile scrise de el pentru a le pregăti să ajungă o carte, o carte ce ar putea să influențeze multe vieți. Am fost alături ca redactor de mari scriitori – Petru Dumitriu, Nichita Stănescu, Petru Popescu, Adrian Păunescu, Petre Stoica, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, George Banu, Nicolae Balotă, Matei Vișniec și mulți, mulți alții. Am fost tristă alături de cei cărora a trebuit să le spun că n-au reușit, că paginile lor nu au de ce să se adune într-o carte. Am cheltuit multă energie pentru a feri atât cât puteam eu textele de pretențiile ajunse deșănțate la un moment dat ale autorităților comuniste și ale supușilor lor de a transforma cărțile în mijloacele lor de propagandă.

Ne-am amintit împreună, zilele trecute, un moment editorial de excepție, petrecut după Revoluție. La Editura Fundației Culturale apărea trilogia celebră, „Cronică de familie”, a lui Petru Dumitriu, după patru decenii de la prima ediție. Activitatea ta de redactor avea un alt impuls. De unde a venit curajul de a „trece” la alt tip de experiență: aceea de director al unei edituri particulare, Mașina de scris? Ce urmări a avut această decizie? Care au fost așteptările, riscurile, dificultățile?

Am crezut la un moment dat că era o obligație a celor care s-au pronunțat ferm pentru capitalism și deci pentru economia liberă, de piață, să-și încerce puterile în acest sistem. Mi se părea anacronic ca în noile condiții să aștepti același salariu din bani publici lună de lună și din când în când să iei parte la câte o demonstrație în fața clădirii guvernului pentru a cere să ți se mărească salariul. N-am avut de unde să știu că aveam o particularitate care o să mă împiedice să ajung la performanțe economice cu o editură particulară. Îmi era greu să tratez cartea ca pe o marfă ca oricare alta, care trebuie negreșit să fie vândută pentru ca editura să meargă mai departe. Tranzacția ia cartea, dă-mi banii mi se pare și în prezent inadecvată, chiar dacă știu prea bine că altfel nu se poate. Și apoi a persistat și mai persistă încă un stângism păgubos care face ca sectorul privat să fie persecutat, nu numai de stat, ci și de simpli cetățeni educați să gândească așa. Am simțit din plin piedicile puse sectorului privat care însă îi susține financiar din muncă proprie și eficientă pe cei care îi pun piedici. În cele din urmă am obosit, astfel că *Mașina de scris* bate tot mai rar, până când o să amuțască definitiv.

Domnița dragă, s-au impus în peisajul postdecembrist, acele sinteze, le numești „cronologii de evenimente din istoria recentă a României” pe care le-ai realizat pe o perioadă de 2, de 5 sau de 11 ani. Munca a fost copleșitoare. Ai parcurs mii de pagini de presă, cu întâmplări mari și mici. Multe dintre fapte, multe chipuri s-au estompat sau au fost înghițite de-a dreptul... Pot să-ți spun, fără a fi istoric sau cronicar, că efortul tău a meritat. Și timpul apropiat are nevoie de memorie. Te încumeți să tragi câteva învățăminte din cele trăite în ultimii 30 de ani? Aparține istoria celor învingători, așa cum sună un vers?

Cât despre cronologiile mele, ultima fiind *Unsprezece ani din istoria României, decembrie 1989 – decembrie 2000*, ele au apărut după vreo cinci ani de muncă intensă, dintr-un imbold de simplu cetățean care acum mi se pare impardonabil de naiv. Am crezut în decembrie 1989 că țara noastră va avea un destin excepțional, că am avut norocul să fiu martora sezonului ei de glorie și de aceea obligația mea ar fi să înregistrez conștincios fiecare pas din înaintarea ei triumfală. Cartea a fost foarte bine primită și este considerată ca foarte necesară. Mulți mă întreabă dacă mai lucrez la un nou volum. Nu, nu voi mai lucra pentru că între timp m-am mai vindecat de naivitate.

Februarie 2018

Interviu de

Lucia NEGOIȚĂ

Pe pământ este iarnă, în cer este primăvară

Smerita dragoste întru Hristos îl face pe poetul Ignatie Greco să rămână fidel canoanelor sale de protosinghel, să treacă rar, discret, cu evlavie, dincolo de spațiul Mănăstirii Cernica. De altfel, sfântul locaș îi oferă

unghiul din care să poată contempla (poetic) atât pe Creator, cât și lumea. El experimentează fenomenul pe care Mircea Eliade îl numea revelarea sacrului prin profan. Lirica sa este diversificată și rafinată. Volumul *Veni-va* (Editura Agol, București, 2015) conține poeme cu o structură specială: fiecare vers este alcătuit din câte un cuvânt, așa încât textele sunt suple, filiforme, de felul unor stalactite sau al unor stalagmite, ori al unor coloane, unind cerul cu pământul. Dubla ipostază a scriitorului, de poet și de monah, este similară chiar naturii teandrice a lui Iisus (prin care Mântuitorul l-a ridicat pe om la Sfânta Treime). Prin verticalitatea poemelor, se aspiră la o convorbire cu Înalțul.

În puține cuvinte este reflectat un univers interior sensibil, conciliind antinomii: lumină și opacitate, bucurie și suferință, viață și moarte, cântec și tăcere. Poetul însuși însumează caracteristici aurorale, potențialități ale transcendenței: „Greier/ sfios/ poetul/ un/ mugur/ plin/ de/ freamătul/ luminii” (9). El se află sub insuflearea pătrunzătoare a Sfântului Duh: „Porumbelul/ Tău/ Doamne/ își/ întinde/ liniștit/ aripa/ peste/ mine/ eu/ scriu/ la/ umbra/ ei/ pe/ lumină/ acest/ stih” (4). Prin analogie, seamănă unei păsări neobosite care se ridică până la ceruri, răspândind peste pământ minunatul ei cântec: „Am/ ridicat/ soarele/ pe/ boltă/ priviți/ a/ spus/ ciocăria/ cântând/ fericită/ pământul/ rar/ îl/ ating/ numai/ atunci/ când/ voioasă/ culeg/ boabe/ de/ rouă/ din/ jurul/ cuibului/ meu” (22). Aspirația ascensională este atotprezentă, întreaga făptură tânjind după propriu-i izvor. Sevele copacilor iau parte la această simfonie deplină: „Urcă/ prin/ țevile/ crengilor/ vii/ seve/ o/ rază/ a/ Ta/ muzicală” (27).

După un model oriental, poemele din recenta carte sunt caligrafice, sublimează imagini, exprimă extatic, cu brevilocvență, stări emoționale care se reflectă în lumea naturală, ori hipersenzorialități, formulări eliptice. Este vorba de un transfer de afectivitate, de o smerire, ființa proprie risipindu-se în mediul inconjurător, preschimbându-se în cântec. Multe poeme sunt pasteluri foarte fine (nu descriptive, ci spiritualizate): „Căinii/ blânzi/ ai/ lunii/ noapte/ de/ noapte/ ling/ oase/ de/ crengi/ uscate/ vechi/ amintiri” (67); „Clipa/ lacăt/ suav/ albastru/ descuie/ o/ tainică/ mireasmă” (32).

Dacă mijlocul folosit de poet este imagismul, tema care prevalează este cea a relației cu divinitatea, însumând simboluri sugestive precum lumina, bobul de rouă, iubirea, cerul, cuvântul, cântecul. Textele sunt mici imnuri sau rugăciuni, jubilații: „Iubind/ în/ taină/ pe/ Domnul/ cântecul/ încet/ se-nfiripă/ sufletul/ tresaltă/ voios/ în/ rugăciune/ lucind/ ca/ o/ spadă/ cu/ două/ tăișuri” (94). Și de această dată, funcționează o relație bilaterală: oferindu-și inima, poetul primește har (așa cum firavul fir de iarbă, ridicându-se spre cer, primește ploaie): „Picătură/ cu/ picătură/ ars/ sufletul/ de/ iubire/ numai/ și/ numai/ pentru/ Tine/ fântână/ vie/ a/ cântecului/ meu/ Doamne” (5). Cântecul (împreună cu dansul) a însoțit de la început credința. Lauda adusă Domnului era susținută de muzică vocală și de instrumente consacrate (trâmbițe, chimvale, alăute, harfe). Părți din Biblie erau psalmodiate. Poezia este muzica cea mai autentică a lui Ignatie Greco: „Alungă/ cu/ un/ cânt/ cu/ un/ psalm/ mohoarea/ tristețea/ mi-a/ spus/ încercă/ ia/ fluierul/ acesta/ și/ cântă/ fii/ vesel/ dar/ cu/ măsură/ precum/ David/ odinioară/ se/ mărturisea/ Domnului/ cu/ jale/ în/ suflet/ cântând/ la/ psaltire” (98).

Textele cuprinse în volumul *Veni-va* conțin două caracteristici: o asceză a formei (lipsindu-le podoabele stilistice) și o voluptate spirituală, o plinătate a duhului, o bucurie calmă. Sunt, îndrăznim a spune, isihastice, conținând (și propagând) liniște, contemplație, iluminare, smerită dragoste întru Hristos.

Paul ARETZU

Este „națiunea pol al urii”?

„Dar nu! E-atâta minte-atâta plan de rele/ S-a grămădit puternic în viața ginții mele/
încât îmi vine-a crede că sâmburele lumii/ E răul”.

Mihai Eminescu, *Andrei Mureșanu*

„Omul bun are un ecosistem care se numește țară” (v. *Elitele și conștiința națională*, Ed. Contemporanul, 2017), scrie aprins Mircea Platon, fără a se lăsa descurajat de epetete ca *ruginite și coclite, așezate lângă etnie, neam, obârșie, rânduială, rost*. Pentru că este un istoric care crede în țaria citatului edificator, aduce în discuție, printre atâtea altele, cuvintele junimistului armean Petru Th. Missir: „Conform lui Missir, orice om cult e naționalist și deci orice antinaționalist e un incult. Orice om incult ajuns la putere «scurtează» viața unui popor, cultivând abuzul, hoția, despotismul”. Cum o știm și noi, pe pielea noastră, concluzia se impune: „Deci nu e cu putință o elită-anti-naționalistă”, chiar dacă sunt mulți elitiști care „scriu cu dosul la interesele naționale” (v. *Ce-a mai rămas de apărut*, Ed. Eikon, 2016), pledând pentru un *demos* european. Și pentru că nu se teme de eticheta *naționalist și patriot*, Mircea Platon nu ezită să contrazică școala Boia: „națiunea română a fost creată, nu născocită”. Boiștii se reped să-l traducă și să-l comenteze pe Ernest Gellner, după care națiunile sunt inventate (citiți: *fabricate, sintetice, manufacturate* – vocabule M.P.), „where they do not exist”. Cât despre *demos*-ul european, asta da construcție, invenție, manufactură a unui supraneam, euroetnie sau cum i s-o mai spune.

Este limpede că se vrea umilirea continuă a etniei, de vreme ce destui gazetari de hârtie ori de vorbe opinează concertat că românii n-au avut conștiință de neam. Ba chiar se întreabă (inconștientă sau IQ redus?) dacă n-ar fi mai bine să avem mai multe zile naționale: un 1 decembrie (că nu-i place lui Dodon), eventual 15 martie (ca să-i placă lui Kelemen Hunor). Ori să avem una în octombrie, ca germanii. Ce să se mai îmbrâncească sârmanii pentru fasolea adiacentă sărbătoririi la zintăi decembrie, când pot consuma *foi gras* pe 14 iulie, ca francezii (o media – moderatoare „realistă” pronunța *foa greis*, vârând în aceeași oală *-melting pot* -franceza și engleza).

Există mulți *antreprenori civici*, ca să le zic așa, care detestă cuvântul *națiune* și cu atât mai puțin cuvântul *stat*; m-a șocat însă de-a dreptul afirmația unui cunoscut filosof că „națiunea e un pol al urii”, „ură generalizată, mai rea decât ura de clasă socială”. Dar ce-a putut fi mai cumplită decât ura în timpul luptei staliniste de clasă, când teroarea a fost continuă și totală? Când „putregaiul” care trebuia aruncat din „omul nou” prin chinuri inumane (după Părintele Gh. Calciu-Dumitreasa, „Golgota românească” a fost la Pitești) era Dumnezeu? Neomul, fără Dumnezeu, neam, părinți, tradiție, n-avea nevoie de rădăcini.

Știți cum suna, după „cotitură”, angajamentul la Securitate (numită încă Siguranță și pe cale de restructurare după model sovietic, deci antinațională)? „Jur să urasc din adâncul ființei mele pe toți dușmanii patriei și ai poporului muncitor”. Care patrie? Care popor? Așa suna și jurământul ofițerilor – militari – adăugându-se: „pentru dobândirea victoriei depline asupra dușmanilor”. Dușmanii fiind cei nealiniați care rezistau, în perimetrul concentraționar, cu crucea-n gând și-n inimă. La Aiud, trei biserici au fost transformate în depozite: de cărbuni, cea ortodoxă, de ovăz, cea catolică, de lemne, cea protestantă. Și-mi vine în minte un vers de Ștefan Baciu, omul bun plecat *înaltăparte* (ii mulțumesc lui Ilie Constantin pentru ortogramă): „[...] se-aude doar cum morții tac, urlară în desigurii lupii”.

Au tot urlat lupii contra etniciștilor, mereu ostili, neorientați, provocatori după stalinisti, și i-au făcut bucăți, pentru ca în zilele noastre să fie minimalizate sacrilegiile și erodate reperele morale. Teologul T. Baconschi visează chiar la o „elită amorală”.

După ce, la Yalta, la Conferință, prin acordul (secret) SUA-Anglia-URSS, am fost condamnați timp îndelungat la comunism, cele mai multe jertfe în „lupta de clasă” le-a dat tocmai clasa țărănească (v. *Cartea rezistenței* de Cicerone Ionițoiu, tipărită de Mașina de scris, editura profesionistă a Domniței Ștefănescu, din păcate cu contururile închise). Țărării aștia „ignorant” și „primitivi” și „costumul lor național cu „fleacul” de brâu tricolor, care ar bloca modernizarea după „inhibitorii de naționalitate”, cum îi numește Mircea Platon, au intrat în vizorul comunismului de lagăr tocmai

pentru că – luminați și curajoși ca nimeni alții – au vrut să-și păstreze granița, biserica, limba, cheile supraviețuirii ca neam. Au refuzat ca Unirea întru Hristos să fie înlocuită cu unirea proletarilor din toate țările, peste toate hotarele, de orice fel. Iar stalinisti – stalinizanți, ca să-și păstreze vie doctrina, au împușcat sate întregi. Dar ce mai contează coeziunea etnică, dacă trebuie să ajungem în postnațiune, dar și în postmorală? Un media-antropolog îl și declară mort pe țaran, deși țaranul mai suflă prin oamenii mari, plecați de la talpa țării. Și, culmea, UE decretează că avem prea mulți țărani și că trebuie operată o reducere a lor. Micile oaze de normalitate sunt distruse rând pe rând, cu sistemă. Într-un spațiu al tradiției, Muzeul Țaranului Român, rulează filme gay. Ce nevoie avem de calitatea de reper (și nu închipuit) a țaranului clasic și de familia sa creștină?

Postul ministru al Culturii și Identității Naționale Ionuț Vulpescu (cât i-a supărat pe dez-unificatori sintagma *identitate națională!*) a intrat în delict de opinie incorect politică scriind: „În fond, aceasta este esența programului Unirii, Unirea face puterea. O putere a binelui, pentru binele unei națiuni”. La polul opus, Mihail Neamțu, de profesie istoric, susține nu altceva decât că interesul nostru național e să renunțăm la interesul național și să... euthanasiem Miorița. Nemțește pesemne, după ce conu Alecu a tuns oaia și berbecu’. Dar de ce să nu începem cu măgarul?

Hotărât lucru, unificatorii sunt frumoși, dez-unificatorii nu sunt. „Filantropul” Soros, într-un interviu din „Financial Times”, declară că nu va conțeni „lupta contra naționalismului, a patriotismului”. Nu arată prea bine nici el, nici lupta lui. Mă tem că trecem de la băta monstrului Petrache Goiciu, torționarul maior cu patru clase, la băta ideologică; tancul – repet mereu – a fost înlocuit cu think-tank anti-național, la fel de periculos ca și cel cu stea. Atunci, patriotismul era definit de Lucia Wald ca „iubire față de URSS”; acum, ni se spune că naționalismul e ori demagogic ori periculos. Devalorizarea valorilor morale e-n toi, astfel ca onoarea la români să încapă (cum prognoza un ipochimen) în două foițe de buletin. Așa cum rezuma Petru Ursache în *Piteștizarea continuă*, se urmărește compromiterea „personalităților reprezentative până la decapitarea națiunii în latura spiritualității”. Aceeași soartă o au instituțiile fundamentale: biserica și școala. Și de ce trebuie să-l învățăm pe elev să fie *tolerant la multiculturalitate*, dar despre valorile culturale românești nu se (prea) face vorbire la ora de română? Istoria nu mai e Istorie, ci Educație pentru societate. „Istoria, dom’le, e prezent.” Așa se face că tineri complet debusolați umblă cu băscuța lui Che, cu steluță roșie. Che, care își semna corespondența Stalin II și ucisese cu mână proprie „dezertori” din armata lui Castro. Nemaivorbind de cei care au fost uciși la comanda lui. În alte cuvinte, comunismul a omorât pentru că era *necesar* să omoare, iar lupta de extremă stângă e justificată de fii și nepoți de *No-manClanturiști*, spre a le spune ca Gabriel Mardare. Cât pe ce să se interzică numele lui Mircea Vulcănescu, omul-grădina al spiritualității românești, să i se dărâme bustul, să i se șteargă numele de pe plăcuța stradală, în timp ce, la Comana, „nea Gogu” deține și statuă, și uliță Rădulescu.

Dacă patriotismul nu-i așează pe oameni împreună, atunci ce? Doctrina comunistă cumva, real pol al urii? Și ce preluăm din comunismul pe care Ion Iliescu voia să-l dez-întineze? Minciuna, lașitatea, mârșăvia? Toate astea la un loc, dar mai ales ura, catharsis-ul prin ură, practicat de leninisti. Trebuia ca *dujmanii* să fie nimiciți. Multonoratul scriitor Ilya Ehrenburg nu se sfa să îndrume la ură și omor armata, prin manifestul *Ucide!*:

„Ucideți, voi, soldați eroici ai Armatei Roșii. Majoritatea creștinilor europeni sunt de partea germanilor”. Așadar creștinii meritau, pe cale de consecință, uciși cu toții. Lui Ilya i-a răspuns, ca un ecou, un poet din R.P.R., care se lauda că scrie „cu revolverul pe masă”. Cele mai uzitate cuvinte din sub-literatura de clasă proletară: mocirlă, mișel, ticălos, josnic, netrebnic.

Ce-i drept, se ura și tovarășește: N. Moraru o ura pe Nina Cassian și vice-versa; se urau reciproc Dej și Pauker, Chișinevschi și Pătrășcanu, Brucan și Apostol, Maurer și Bărlădeanu. La sânge însă a fost aplicată lozinca lui Lenin, închepută cu „Jos!” Nu degeaba a strigat Maiacovski, înainte de a-și vârî în gură revolverul: „Nu trageți, tovarăși!”.

Întors în România (așa cum este ea, *insignifiantă* pentru Horia Blidaru) lăsând în urmă, după 15 ani, universități din

SUA și Canada, Mircea Platon nu se eschivează să susțină:

„Soluția problemelor economice și sociale ale României e în redescoperirea identității noastre și în reprezentarea ei politică. Unii dintre noi cred că, aflând adevărul, ne vom putea recăpăta țara. Alții cred că trebuie să ne recăpătăm adevărul. Cred că prima soluție e de preferat. Păcat că elitele noastre, care confundă puterea cu adevărul, nu înțeleg acest lucru”.

De înțeles înțeleg ele, dar elitele privilegiate se află într-o teribilă foame de avere personală, de onoruri, de plusvalorizare. Iar Soros este, pentru unii, un Moș Crăciun și de iarnă și de vară, când se dă de pomană. Cu siguranță, intelectualii noștri publici n-au învățat nimic din compromisul numit co-existență cu regimul roșu, dacă iau pomeni pricopsite. Sunt ONG-uri (zice presa) care primesc bani mulți să discrediteze ideea națională, specificul național. Oare cine l-o fi consiliat pe președintele K.W. Johannis să absenteze din Iași, de ziua Unirii Mici?

Paralelismul *atunci – acum*, întreprins permanent de

Mircea Platon în eseurile sale, nu mai trebuie justificat. Și atunci (când ne „înfrățisem” cu U-RSS) și acum (admiși în U-E), neamul, poporul, patria nu păreau par a fi de viitor; mai mult încă, acum se teoretizează existența unui naționalism rău, vătămător, care trebuie eradicat și un naționalism bun, nevătămător, care urmează indemnul de *a te dezbara* (verb proletcultist) de identitatea națională. Așa că domnul Cristian Preda propune liste transnaționale, pentru Parlamentul European, în alegeri. Să finim odată cu cadrul național. Transnaționalul

Brâncuși - Eva

român se poate afla pe lista Danemarcei ori Bulgariei, în vederea interesului comun(itar), nu național.

Ce-a mai rămas de apărut? Ființa etnică. Și cum? Prin solidarizare. Altfel, cel care vorbea în vânt de „tehnica neputinței la români” va fi îndreptățit s-o și scrie.

N.B. Enunțul că emisiunea *Profesioniștii* va re-debuta, la sfârșit de iarnă, cu Loredana și cele 10 look-uri ale ei m-a surprins.

Aș fi preferat să-l re-văd pe C.D. Zeletin. Să-i aud pe Gheorghe Grigurcu, Barbu Cioculescu, pe Alex. Ștefănescu, pe Constantin Călin, pe Paul Aretzu, ca să-i numesc doar pe colaboratorii „Acoladei”. Cu atât mai mult cu cât, pe varii canale, se plantează mine anti-personalitate, Eugenia Vodă și profesioniștii săi având parte de miezonoptică.

Magda URSACHE

Cunoașterea-reamintire, cosmogonie și metamorfozele lui Hyperion

„De acolo de unde se produce nașterea celor ce există, tot de acolo le vine și pieirea.” (Anaximandru)

Înainte de a ne apropia de miraculoasele versuri ale „Luceafărului”, ar fi de observat că însăși povestea populară românească de la care Eminescu a pornit este destul de neobișnuită, iubirea stând la temelie a unei duble încercări de transcendere a statutului ontologic a doi îndrăgostiți. De înălțare a fetei mai presus de oamenii cei muritori și de renunțare la nemurire din partea băiatului. Ambele tentative sunt rămase doar la stadiul de mai vagă sau mai conturată dorință. În cele ce urmează ne vom opri doar la una dintre cele două tentative de schimbare a statutului ontologic. La cea mai conturată. Țesând o poveste populară în urzeala renumitei sale capodopere, Mihai Eminescu nu se va limita doar la firul poveștii. Spirit prin excelență filosofic, el își va da seama că năzuința către o schimbare de statut ontologic implică cunoaștere de sine. Fără a-ți cunoaște propria esență, propriile obârșii, nu poți jindui să fii altceva decât ești. Iar la adevărata cunoaștere de sine nu se ajunge decât prin *anamnesis*, prin reamintire, gândea Eminescu pe urmele lui Platon, pe care nu-l urmează decât până aici.

Spre deosebire de platonica reamintire menită să poarte sufletul din întunecoasa peșteră spre lumină, spre *lumea noumenală* cu care este înrudit prin însăși esența sa, în vastul poem eminescian va fi vorba despre *reamintirea* unei cunoașteri ce pare să fi fost uitată de Hyperion, o faptură celestă care pentru o clipă s-a vrut înstrăinat de propria sa esență. În cazul lui Hyperion, reamintirea are același țel cu *anamnesis*-ul platonician. Doar „spectacolul” reamintirii, o viziune de o coplesitoare măreție și în același timp de o umitoare vivacitate nu sunt de găsit nicăieri în opera platonică. Pentru că fastuoasele imagini menite să figureze subtilele idei filosofice (despre existență, ne-existență și despre momentul ivirii existenței) purced din harul cu care a fost dăruit cu generozitate cel mai mare poet român.

La Eminescu, pe lângă mai sus menționata dorință de reamintire a obârșiiilor, ar mai fi de observat o foarte subtilă asociere între rememorare și uitare, asociere întru-totul originală, fără nici o legătură cu platonica teorie a reminiscenței. În schimb, cumva ivită din imaginea cosmogoniei inverse propusă de poetul filozof pentru ilustrarea cunoașterii-reamintire.

Cuplul uitare – memorie, așa cum apare el în poemul *Luceafărul*, nu este desigur străin de eșuata tentativă de schimbare a statutului ontologic, încercare ce are la baza ei uitarea, atât în sensul voinței de uitare, mai greu de depășit, cât și în sensul de rătăcire involuntară, posibil a fi depășită prin *anamnesis*. Desfășurarea gândului pornit pe calea reamintirii își are, ca orice gând, atemporalitatea lui, astfel că miile de ani se confundă cu clipele. În plus, prin natura sa *noumenală*, *Luceafărul* dispune de o forță divină: De la primele versuri ce descriu călătoria spre obârșiiile ființei sale, gândul *Luceafărului* prinde (ca din senin) aripi:

*Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.*

În coordonate platoniciene poate fi înscrisă și cea de-a doua strofă în care este descrisă călătoria. Aici lumea „de sus”, înrudită prin esența sa cu rătăcitorul fulger al gândirii este redată de inspiratul poet în chipul cel mai succint și cel mai sugestiv cu putință:

*Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.*

Foarte „eminesciană” (ca să spunem așa) ne pare însă cuprinderea în necuprinsul începuturilor, prin revederea « zilei celei dintâi », când *Luceafărul* pătrunde în misterul cel mai adânc al existenței sale: rememorarea momentului (atemporal) când – *din a' haosului văi* – a luat ființă spiritul purtând scânteia Creatorului întregii lumi. Se întrezărește și implacabila, dar nu terifianta, ci duioasa forță a *dorului* de existență, din care s-au ivit toate.

În mai toate cosmogoniile, fie culte, fie păstrate de tradiția populară, la facerea lumii iau parte (sub diferite înfățișări) apa (cu rolul ei de matrice) și duhul ce plutește peste ape înainte de despărțirea luminii de întuneric. Cel din urmă determină trecerea de la repaos la mișcare, duhul fiind viață prin excelență (înruind între ele lumina, focul, spiritul, gândirea). Nu trebuie însă pierdut din vedere mersul invers al cosmogoniei, dinspre existență înspre neexistent, dinspre mișcare spre repausul absolut ce domnea în haosul dinaintea de geneza lumii.

Și din a chaosului văi,

*Jur împrejur de sine,
Vedeă, ca-n ziua cea de-nțai,
Cum izvorau lumine;*

*Cum izvorând îl înconjur
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân' piere totul, totul;*

În această „pieire” a lumii nenăscute încă pare a se pierde însuși gândul ce-și gândește ivirea, imagine ilustrată de iluzoria dezmarginire a ceva ce nu poate fi văzut, nici cunoscut.

*Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.*

„De acolo de unde se produce nașterea celor ce există, tot de acolo le vine și pieirea” scria Anaximandru (*ex on de he génesis esti tois ouisi, kai tèn phthoràn eis toúta gines-thai*). Credem că versurile eminesciene ce redau zadarnica încercare a timpului de a se naște – din momentul final al derulării inverse a cosmogoniei – sugerează această idee a filozofului antic. Imaginea haosului ce precede începutul cosmogoniei, – sau, în cazul derulării inverse îi indică sfârșitul –, va apărea fără dubiu în formularea dorinței *Luceafărului* de a-și schimba statutul ontologic, dorință pe care el o împărtășește *Demiurgului*:

*Din chaos Doamne-am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos...
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.*

Dar în călătoria sa, până să ajungă în fața „bunului părinte”, *Luceafărul* mai trece printr-o stranie zonă, în care apele memoriei îi par a se contopi cu apele uitării, o zonă „terminală” (să-i spunem) întrucât are virtutea de a închide bucla de timp dincolo de timp în care s-a derulat călătoria *Luceafărului* către izvoarele lumii:

*Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.*

Nu trebuie însă exagerată ponderea „uitării”, – deși își are și ea rostul său (pe care-l vom arăta ceva mai încolo) – fiindcă fragmente din rememorata călătorie ne întâmpină la fiecă intrupare a astrului îndrăgostit. Așadar mult înainte de a veni ceasul căutării obârșiiilor. Poate că acest lucru era de așteptat, deoarece metamorfoza nu implică „uitarea” esenței. Prin diferitele sale prefaceri, *Hyperion* își schimbă doar înfățișarea, nu și firea sa nemuritoare, de natura focului, a spiritului, a luminii. La început, *Luceafărul* va apărea în iatacul fetei ca o « mreață de văpaie », apoi ca o lumină vrăjită, reflectată în oglindă.

*Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreață de văpaie
.....
Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși,
Pe fața ei întoarsă.*

*Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.*

Abia mai târziu se arată sub chip de tânăr. Dar nu de simplu tânăr, ci sub aspectul unui tânăr de speță princiară, de natură celestă fiind însuși *Luceafărul*, pe care *Demiurgul* îl numește *Hyperion*, indicându-i – chiar prin nume –, seminția din înalt. Dorind să se apropie de frumoasa față de împărat, poate cedând și acordurilor de descântec din chemarea iubitei, prima dată *Hyperion* i se arată fetei drept tânăr voievod cu păr de aur închipuind lumina cerului, ascendența sa paternă. Ca voievod, el ține în mână un sceptru, « toiaș încununat de trestii » care indică ascendența maternă din apele deasupra cărora plutea spiritul primordial:

*El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s-aranca fulgerător,
Se cufunda în mare;*

*Și apa unde-au fost căzut
În cercuri se rotește.
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.*

*Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestrei
Și ține-n mână un toiaș
Încununat cu trestii.*

*Părea un tânăr voievod
Cu păr de aur moale,
Un vânător giulgi se-ncheie nod
Pe umerele goale.*

Pe tărâmul nemărginitelor ape dorește *Hyperion* să-și poarte mireasa, pe tărâmul apelor primordiale din care s-a întrupat cu mare dificultate:

*Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe
Și toată lumea-n ocean
De tine o s-asculte.*

În vederea realizării celei de-a doua întrupări, pentru reînnoita apropiere de lumea muritorilor, în mod paradoxal, *Hyperion* se depărtează de lumea iubitei sale. La cea de-a doua (și ultimă) metamorfoză a sa, desfășurarea inversă a cosmogoniei este dusă mult mai îndărăt, către momentul despărțirii întunericului de lumină. Asemenea metamorfoză pare a săpa între cei doi îndrăgostiți un și mai adânc abis. Preschimbarea cere *Luceafărului* o mai decisă hotărâre, implicând un efort mai intens:

*Cum el din cer o auzi
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere;*

.....
– *Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ș-acuma,
Și soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma.*

De data aceasta ascendența maternă va fi indicată de părul cel negru. Lumina din care a izvorât va fi și semnul său princiar, coroana, ce luminează atât de tare încât pare că „arde”. Lumina soarelui, focul, spiritul, toate trei sunt îngemănate în ultima metamorfoză a *Luceafărului*. Aceasta era oarecum de așteptat, dat fiind că despărțirea întunericului de lumină, întâiul moment cosmogonic, marchează nu doar premisa de căpătâi în nașterea lumii, ci și ivirea Spiritului, totuna cu lumina Adevărului.

*În aer rumene vâpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă
Și din a chaosului văi
Un mândru chip se-ncheagă;*

*Pe negre vișele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scâldat în foc și soare.*

Dar cu cât crește mai mult distanța dintre cei doi îndrăgostiți, cu atât mai sus, către din ce în ce mai înalte sfere dorește *Hyperion* să-și poarte iubita:

*O vin, în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsați
Mai mândră decât ele.*

Eșecul ce-i va însoți și de astă dată încercarea de a o aduce în lumea sa pe frumoasa față de împărat nu-i lasă îndrăgostitului *Hyperion* o altă alternativă decât să încerce să coboare – pentru totdeauna – în lumea fetei, printre muritori. Adică cel mai cu neputință lucru: înstrăinarea de propria sa esență, renunțarea la firea sa nemuritoare.

Cum am semnalat însă ceva mai înainte, în călătoria sa spre obârșii, așadar înainte de a ajunge să-i ceară *Demiurgului* să-i ia „al nemuririi nimb și focul din privire”, *Luceafărului* i s-a părut că poate atinge singur granița dintre existență și ne-existență. Găsindu-se în punctul extrem al rătăcirii sale, el a trăit iluzia că izvoarele memoriei s-ar putea contopi cu izvoarele uitării. Chiar și-a imaginat dorința realizată, s-a închipuit „sorbit” de setea nefinței. Dar nu fusese decât reflexul amăgirii, primejdia ce-i așteaptă pe cei ce vor, chiar și pentru o clipă, să bea din izvorul *Lethei*, din oarba uitare.

*Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.*

Considerând *Luceafărul* un poem al cărui protagonist este de „tipul androgin al ascetului”, Nichifor Crainic scria că ceva ce nu poate fi nici văzut, nici cunoscut, trimite gândul la dumnezeire. Renunțarea finală a *Luceafărului* (întâi

Isabela VASILIU-SCRABA

(Continuare în pg. 18)

Amprenta lui Iov

Cum să-ți vorbesc despre logosul îndurerat, eu, care sunt o amatoare în probleme de suferință? De-aș putea măcar s-o descriu, dar cum arată ea? Acea moarte înaltă pe care o surprind uneori aplecată asupra mea și pândindu-mă cu ochi reci este suferința? Acea persoană pe care am bănuț-o de excepție, insinuată lent în gândurile mele, strecurată în sufletul meu ca o umbră, este suferința? Secunda ascuțită care frânge rostirea esențială este suferința? Poate spațiul lipsit de sunete și plin de gesturi interiorizate, ca un fel de viziune implozivă care trece dincolo de finalitatea imediată, și în care sunt? Desigur că toate acestea sunt doar vorbe... Suferința se trăiește, nu se descrie. Însă noi știm că până și Iov a simțit nevoia să o consemneze, fiind pe deplin conștient de valoarea cuvintelor („Că viața mea-n balanță mai slabă-i decât graiul”, Iov 7, 6). O fi ceva malefic în această circularitate a trăirii care se vrea perpetuată în scris? Ca un fel de acceptare care condamnă o dată în plus, izbindu-te în moalele capului cu porunca ei finală: „Chircește-te!”...?

Vârtejul în care te prinde viața te smulge uneori din puterea cuvintelor și te lasă fără grai. Acolo, în acea tăcere deplină se poate întâmpla orice. Să rămâi fără cuvinte este ca și cum ai uita chipul persoanei iubite, o deznădejde fără margini, un chin sufletec. Într-un astfel de moment am cunoscut suferința. Cuvintele s-au decojit de pielea lor, au rămas vii și roșii în lumina fierbinte, iar eu am stăruit să le privesc în ochi... Nu s-a mai putut spune nimic, a rămas tăcerea.

„Piele pentru piele!”, a spus diavolul către Dumnezeu, insinuând că la mijloc este un contract, că totul se reduce la a da și a primi. Dar lucrurile erau mult mai complicate. Pentru a înțelege suferința lumii ar trebui să înțeleg experiența lui Iov. Figura lui străbate milenii, păstrând mereu aceeași forță expresivă, tocmai pentru că ilustrează însăși condiția umană. „Cel dușmănit și persecutat”, după cum i se tălmăcește numele, nu este o excepție, ci un tipar care se repetă negreșit cu fiecare dintre noi. Omul poate dobândi ceea ce își dorește pentru a pierde, în final, tot ce a avut. Această experiență nu este mai puțin tragică prin faptul că este previzibilă și repetitivă, ci își păstrează neștirbite strania unicitate și forța de șoc. Unicitatea este dată de relaționarea fiecărei persoane în parte cu acest tipar sufletec, iar șocul provine din lipsa răspunsurilor la întrebările esențiale: De ce este lovit omul bun? Și, mai mult: Cum de este posibil răul?

Poate că răspunsul ar trebui descifrat în ființa umană, sau poate că este însăși ființa umană, în toată complexitatea ei. Aș avea, în acest caz, un răspuns divin de cu totul altă natură decât cel așteptat – de asta nu-l înțeleg – și atât de evident, încât nici nu-l văd. Mai ales că omul – aflu de la Iov – nu-și are cunoașterea prin sine însuși, ci în afara lui. Este explicația de subsol a traducătorului Bartolomeu Anania, din Iov, 4, 13: „Atunci când spaima nopții și-a vocii ei întoarse/ devine spaimă-n oameni, cutremur mă cuprinde și spaimă mă cuprinde./și oasele din mine le-aud cum clăntănesc”. Tabloul acesta sumbru, cu vocea întoarsă a nopții care devine spaimă, de parcă lumea ar fi o închisoare, se aseamănă cu cel al Leviatanului, monstru marin, uriaș și întortocheat, capabil să înghită lumina zilei. De altfel, Iov vede fața de întuneric a lui Dumnezeu, prefigurând astfel teologia noptatică a multor sfinți creștini: „El, Cel ce mă sfărâmă c-o mână de-ntuneric/ și, de mă face țândări, nu-i trebuie pricină” (9, 17); „El scoate la iveală adâncuri de-ntuneric/și tot El umbra morții o trage spre lumină” (12, 22); „Un vâl de întuneric mi-a așezat pe față/ m-a dezbrăcat de slavă/ și de pe fruntea mândră tot El mi-a luat cununa” (19, 9).

Valuri de lumină și de întuneric au copleșit istoria, fără ca experiența lui Iov să fie înțeleasă în esența ei. Un posibil, deși firav, răspuns îl aflu în contemporaneitate la... Constantin Noica, el însuși greu încercat: „O asemenea dezlănțuire reținută e o adevărată școală a atenției (...); e o inițiere la viață. Ce preț are viața dacă nu ai acces la infinitesimalul ei?”¹ Cu alte cuvinte, mă gândesc eu, Iov cel mareț, bogat și realizat din toate punctele de vedere, uitase să fie atent la lucrurile mărunte ale lumii, mereu cu

ochii spre cele mari. Dar o altă remarcă a lui Noica, închis în celula comunistă alături de un tânăr, îmi atrage atenția în mod deosebit: „Cum stăm amândoi așa, nevinovați, dar cu vina posibilă, simt tot primatul posibilului asupra realului și cred că înțeleg deopotrivă de ce ne aflăm aici și de ce vor trebui să ne scoată de aici. Au nevoie de real, de mărturia noastră!” (op. cit., p. 35). Avem nevoie de mărturia lui Iov, fiind reală, deci aducând un plus de realitate lumii. Când totul i-a mers bine, Iov a vorbit puțin...

Nu întâmplător Noica ne amintește să ne fie milă de cei puternici (citându-l pe Montherlant). Ei sunt supuși pericolului, aproape inevitabil, de a face abuz de putere. Chiar dacă nu comit acest abuz, o greșeală a lor, oricât de mică, este agravată de circumstanțele puterii, în timp ce, de cealaltă parte, cei slabi se pot salva prin datele slăbiciunii. Iov, cel puternic, a devenit vulnerabil în raport cu o posibilă vină și a căzut, dar slab fiind, a fost salvat.

Spre deosebire de alți deținuți politic, care au fost maltratați fizic, lui Noica i s-a aplicat mai ales un alt gen de tortură: de ordin psihic, persuasiv. Era o metodă obișnuită în comunism, mașinăria opresivă prindea condamnatul în dinții ei marxiști și îl toca lent, cu forță psihică, acționând fără pauze și fără limite, cu scopul de a distruge moral victima, de a o îndobitoci, pentru a o transforma într-un instrument al sistemului. Individul obedient devenea o piesă din acel mecanism, contribuind, deseori fără să-și dea seama, la degradarea întregului popor, la crearea unui vid de conștiință. Noica, minte strălucită, vede în această manevră doar posibilitatea goală. „Căci, în definitiv, ce înseamnă dracul? Înseamnă posibilitatea nesfârșită, dar posibilitatea goală”.

Adică, lipsirea de suflet a unui popor întreg face victoria penibilă pentru că nu mai ai ce învinge, odată ce omul este redus la materie (din acest motiv Dumnezeu nu a permis ca lui Iov să îi fie atins sufletul). Ceea ce propune filosoful, cu instrumentele lui de Iov erudit, este „mântuirea prin cultură” (soluție detectată de istorici străini, cum este Katherine Verdery). Când e plimbat cu ochelari metalici pe ochi, prin labirintul și așa negru al închisorii, el vede cu siguranță fața întunecată a lui Dumnezeu, simte cum îl zguduie mâinile lui de întuneric. Deținutul are în minte o paradigmă faustică. În felul acesta el lupta de fapt să își păstreze libertatea interioară. Alexandra Noica-Wilson, fiica filosofului, evocă tocmai aceste trăsături ale tatălui său: libertatea spiritului și delicatetea profund umană². Datorită acestei delicatetei, în detenție, căutând explicații raționale, ca o adevărată victimă a timpului său, începe să creadă că nimeni nu este vinovat, ci toți, chinuitori și chinuiți, acoperă o necesitate istorică. Este impresionant episodul în care singurătatea, tortura psihică, lipsa speranței își spun cuvântul și Noica începe să aibă ideea că ar putea descoperi cheia comunicării cu cosmosul. Cere foi de hârtie și creion. Anchetatorul i le dă, de teama unui acces de nebunie, dar, în scurt timp, Noica este dezamăgit. Înțelege că nu va descoperi nimic, că vanitatea lui de om de știință nu are nici o acoperire. Fără să își propună, ne oferă adevărate pagini de smerenie creștină: „Sunt un netrebnic, declară el. Nu am nimic de spus umanității și, la urma urmei, nu merit să fiu liber. Da, nu-mi merit libertatea. Simt că dacă aș fi știut să rezolv problema, s-ar fi deschis porțile închisorii (...). Când cineva are de spus un lucru esențial, pereții nu rezistă.” La fel de impresionant este momentul când, după șase ani de detenție, filosoful mănâncă o portocală cu tot cu coajă; sau când plânge în prezența gardianului. Dar, dincolo de aceste emoții pur umane, pe care Noica nu și le iartă, de vreme ce el însuși le mărturisește, trebuie să fim de acord că a avut, într-adevăr, ceva esențial de spus, la fel ca Iov.

Sintagma „Iov erudit” aparține lui Cioran și se referă la Eliade. Dar contextul nu este pozitiv, așa cum ne-am așteptat, ci dimpotrivă: „Mai mult sau mai puțin, suntem cu toții niște ratați. Eliade nu, el nu era câtuși de puțin așa, refuza să fie, iar refuzul sau neputința aceasta sunt pricina pentru care opera lui literară a respins acea frântură de demonism, de autodistrugere, de negativitate pozitivă, atât de caracteristice oricărui destin valah. Deseori i-am reproșat că nu era ca... noi. Evident că acest «noi» este arbitrar. Nu toată lumea are norocul să rămână dincolo de sine... Dar reproșul cel mai grav pe care am avut îndrăzneala să i-l aduc

a fost că s-a ocupat de religii fără să fi avut spirit religios. (...) Să fi fost vorba de o obiecție întemeiată? Să spunem că era mai degrabă o ipoteză care degenerase în convingere. Cu câteva săptămâni înainte de a ne părăsi, a răspuns unui ziarist care-i amintea reproșul meu, într-un interviu, că atitudinea lui față de religie nu era câtuși de puțin aceea a unui savant. «Mă străduiesc să înțeleg», spunea el. Fără îndoială, dar savantul nu face altceva. Iar dacă îi înțelegi pe toți zeii, înseamnă că nu te interesează cu adevărat nici unul. Un zeu trebuie adorat sau blestemat. Nu poți să-ți închipui pe Iov erudit”³. Acuzația lui Cioran, evident nedreaptă, a făcut carieră, în felul ei, sintagma de „Iov erudit” fiind preluată în mai multe situații.

Însă de ce înțelegerea ar reduce din trăirea autentică a unei idei sau a unei credințe? Adevărul e tocmai pe dos. Erudiția minții impulsionează „erudiția” inimii. Mircea Eliade, încă tânăr, într-o postfață din 1937, sugerează obsesia lui pentru o protoistorie a inimii, prezentându-se drept un spirit al întregului, un intelectual care nu ignoră latura afectivă a vieții. El mărturisește că poartă după sine trei blesteme: blestemul muncii, al singurătății și paradoxul sau blestemul condiției umane. Conștiința tragică a existenței, ca și eroismul de zi cu zi ce survine în mod necesar din acest tragism sunt cele două fețe ale personalității umane. În aceste condiții, orice om este un Iov care aspiră spre erudiție, adică spre o înțelegere cât mai adecvată a lucrurilor.

Există și Iovi copii! Când Ioana Berindei a fost arestată, pentru a-și urma tatăl, ea nici măcar nu știa că va împărți închisoarea, nu și celula, cu mama ei, și cu atât mai puțin știa că în pântec i se plămădea un copil. În câteva luni de detenție a slăbit atât de mult, încât trebuia să își țină fusta cu mâna, ca să nu cadă, dar, pentru că mama ei era în celula vecină, avea grijă să zâmbescă atunci când trecea prin dreptul acelei uși, gândindu-se că mama ar putea s-o vadă... Să nu se îngrijoreze. A fost nevoită să poarte sarcina și să nască în închisoare, fără asistență medicală. Au ajutat-o deținutele și, ca o nouă probă a absurdului ideologic în care se aflau, a fost asistată de un securist care se temea să nu profite de ocazie și să transmită mesaje subversive! Cordonul ombilical a fost tăiat cu o lamă bine ascunsă în salteaua unei colege de celulă. Dacă ar fi fost descoperită la percheziție, lama ar fi fost confiscată. Iată cum povestește Ioana Berindei, octogenară, acest episod: „Trebuie să spun că am născut fără să scot un țipăt. Nu departe de geamul celulei femeilor era celula bărbaților bolnavi. Îmi era rușine să zic „cârc” – mie îmi arde să nasc și ei sunt atât de bolnavi după chinurile anchetelor... Acum câțiva ani, un inginer Stănescu m-a găsit, a venit la noi și mi-a povestit că ei, bărbații, când au auzit în noapte: «Domnule milițian, naște gravida, aduceți un doctor!»; s-au îmbrăcat și, emoționați, așteptau să țip de durere. Dar eu am născut gâfâind ca o locomotivă. Atunci au crezut că am murit și au cântat *Tristă duminică!*”⁴.

Mai tîrziu, nimeni nu se supăra când bebelușul plângea noaptea. Deținutele se rugau de mamă să le permită să îl legene, să îl plimbe pe strămtul interval dintre paturi. Era o măicuță catolică bolnavă de TBC, care își puneau o basma pe gură, să nu respire asupra celui mic, care era o fetiță, și cerea favoarea de a duce copilul în brațe. Fiecare avea acasă o familie, propriii copii, iar acesta, micuț și plâpând din închisoare, ajunsese să țină locul celor pierduți. Dacă în primele luni de viață ale micuței Ruxandra mama primea câte un cartof în plus și un morcov, după condamnare, pronunțată abia la doi ani de la reținere, Ioana Berindei nu a mai primit nimic în plus, fiind deja declarată „dușman de clasă”. Povestește cum culegea mazărea și fasolea din lăturile primite, le spăla și le dădea copilului să mănânce. Micuța risca să moară de foame. După cereri repetate, mama a obținut să fie trimis copilul acasă. Bunica fetiței, Dina Balș, își amintește că la 11 luni, când bebelușul a devenit liber, era atât de flămând, încât mânca tot timpul. Nu se putea opri. În numai câteva minute de neatenție a celor mari, micuța mereu suferind de foame a mâncat abajurul unei lămpi! Iată amprenta lui Iov, adânc întipărită în ADN-ul ființei umane.

Carmelia LEONTE

1 Constantin Noica, **Rugați-vă pentru fratele Alexandru**, București, Editura Humanitas, 1990, p.83.

2 Alexandra Noica-Wilson, **Treziți-vă, suntem liberi!**, București, Ed. Humanitas, 2007.

3 **Caiete critice**, nr. 1-2/1988, p.64.

4 Lavinia Betea, **Am făcut jilava în pantofi de vară**, interviuri, Editura Compania, 2006, p. 166.

Scriitori români pe frontul Primului Război Mondial

Victoria în Marele Război de Întregire a Neamului, de la care se împlinesc anul acesta 100 de ani, a făcut, cum prea bine o știu fiii nației române, sute de mii de victime din toate categoriile sociale. Au murit pentru cauza României Mari, redusă la un moment dat, în timpul conflagrației mondiale, la restrânsul are-

al al unor județe din Moldova, între circa 750.000 și 1.000.000 de oameni (soldați și civili), cam o zecime, poate și mai mult, din întreaga populație a țării, după unele estimări, raportat la datele înregistrate de Recensământul efectuat în 1912. Nu vreau să vorbesc aici, folosindu-mă evident de retorismul unei nevinovate preteritii, de condițiile în care soldatul român, dezastruos înarmat, insuficient hrănit, prost îmbrăcat și lipsit aproape total de asistență medicală, a dus această luptă până la capăt; au făcut-o cu mai multă obiectivitate, și admirație chiar, unii dintre membrii Misiunii Militare Franceze (noiembrie 1916 – aprilie 1918). Într-o notă de subsol din prețiosul său *Jurnalul de război* (Humanitas, 2016), după ce descrie complet derutat prima sa întâlnire cu armata noastră, aflată într-o stare mai mult decât deplorabilă din punctul de vedere al înzestrării cu mijloace de luptă, dar și al echipamentului minim, întrebându-se totodată cum de era posibil să fie trimisă pe front o asemenea oaste pentru a înfrunta formidabilele trupe germane, bravul căpitan Marcel Fontaine nota: „După 40 de ani (când au fost definitivitate în bună parte pentru tipar respectivele însemnări, n.n.), toate detaliile acestei scene scurte mi-au rămas la fel de clare în minte. Din spectacolul acelei mizerii și al instinctivei solidarități pentru acei amărâți a țâșnit brusc în mine o profundă simpatie pentru poporul român, pe care am păstrat-o neștirbită de atunci”. Cu privire la același aspect, cu rasată diplomație și olimpiadă stăpânire de sine a omului de stat care la viața lui a văzut și trăit multe, contele de Saint-Olaire, ministrul plenipotențiar al Franței în Regatul României, considera categoric, împărtășind și el aceleași sentimente de solidaritate cu neînfricării ostași români (vezi *Însemnările unui diplomat de altădată în România. 1916-1920*, Humanitas 2016), că „În România sufletele erau mai pregătite pentru război decât armele (s.n.)”. Mă opresc deocamdată la acest mai mult decât grăitor exemplu al complexelor raporturi empatice dintre popoarele celor două țări latine (de altminteri, România a fost considerată pe tot parcursul sângeroasei lupte de apărare a teritoriului său, atât în cercurile militare franceze cât și de către opinia publică din această mare țară a Europei, drept *cealaltă Franță*, sau *Franța mică*), o prețioasă și excepțională comuniune de simțăminte și acțiune, să ne amintim, născută, cum bine se știe, încă din timpul Revoluției burghezo-democratice de la 1848.

Am citit în ultimii doi ani, cu precădere, alături de contribuția istoricilor vremii, literatura română mai veche sau mai nouă care s-a învrednicit să fixeze în conștiința neamului românesc epopeea dramatică a reazășării fruntariilor țării noastre pe aliniamentele istorice de drept. Nu mi-a fost greu să observ, începând cu Sadoveanu, care, la sfârșitul anului 1916, a fost însărcinat cu înființarea ziarului *România* („organ al apărării naționale”) că tendința literaturii sincrone evenimentului, dar și a celei *post factum*, a fost din capul locului una mai curând mobilizatoare și triumfalistă. Și Octavian Goga, ca prim redactor, și Petre Locusteanu, și G. Ranetti, și C. Moldoveanu, ca membri ai redacției, alături de Nicolae Iorga, Ion Minulescu sau Onisifor Ghibu – redactori la rândul-le la *Gazeta ostașilor* – au creat în jurul fenomenului conflagrațional un cocon doctrinar, țesut de o literatură mai curând romantică, cu eroi de basm și pură legendă. În orice situație de front, soldatul acestei literaturi idilice și edulcorate n-a preocupat o clipă și n-a stat vreodată în cumpănă să comită incredibile fapte de eroism... Descrise la a doua mână, după mărturiile unora dintre combatanți, căci aproape niciunul dintre scriitorii citați mai înainte nu a fost reporter de front, ele fac abstracție de realitatea condițiilor materiale extrem de precare pe care soldatul român a trebuit să le îndure pe tot parcursul războiului pentru a izbândi într-un final în luptă. Sigur, putem uita pentru o clipă de ele, furați și uluiți cu toții de faptele de vitejie ieșite cu totul din comun, cum, spre exemplu, isprava aceluia regiment condus de maiorul Atanase Ionescu, ai cărui soldați, lepădând în arșița nemilostivă a soarelui și ultimele haine, se aruncă în luptă și mor până la unul, distrugând pe frontul de la Mărășești zece până la douăsprezece divizii germane (vezi *Note de pe front: MĂRĂȘEȘTI*, de Mihail Sadoveanu, în ziarul „România”, nr. 188/13 august 1917). Judecând cu răceală astăzi faptele acelor bărbați, asemenea jertfe, depășind orice apocalips al minciunii, se ridică până pe culmile alegoriei pure a însușirilor și înzestrării native a neamului și de aceea ele au dreptul de a supraviețui ca exemplu major. Pe de altă parte, eroismul sau faptele de arme mărețe ale unor combatanți ca Generalul V., Generalul M., Generalul P.,

etc., etc. înfățișați de același Sadoveanu (cărora autorul, deși ei ar putea servi oricând de exemplu, nu le acordă demnitatea unui nume recognoscibil), trebuie expediate în zona existenței pur ficționale, demonstrative, complet futele. Față de caracterul de document și autenticitatea observațiilor și considerațiilor cu privire la situația materială și morală a ostașului român din tranșee ori a mersului mai puțin exemplar al evenimentelor războiului real, consemnate în *Memorii(le) de război* ale lui G. Topârceanu, sau notate cu maximă scrupulozitate direct pe linia frontului în *Jurnalul* căpitanului francez Marcel Fontaine, spre exemplu, duzina de întâmplări surrogat ale unei părți a literaturii de război autohtone, de pur sprijin propagandistic, cu toată forța lor mobilizatoare pe care au avut-o neîndoios la un moment dat, se vor șterge cu vremea de la sine, pierzând cu totul orice relevanță.

O contribuție importantă la configurarea fizionomiei pe cât de veridice pe atât de particulare a conflagrației armate care s-a desfășurat pe teritoriul românesc o au, desigur, scriitorii combatanți cu arma în mână în teatrele de război, și nu un Sadoveanu, rămas prin înaltă protecție în spatele frontului, de unde, prin Constantin Mitru, fratele Valeriei Sadoveanu, cerea fără niciun scrupul, în 1917, Marthei Bibescu, nimic mai mult decât o autorizație de pescuit pe lacul Mogoșoaia (vezi *Fondul de scrisori/ Arhivele Naționale/ Biroul Arhive Medievale/ inventar nr. 1218*). Apelând la aceeași retorică, folosită și mai înainte, nu-l voi evoca, firește, aici pe Vladimir Streinu, care, la izbucnirea războiului, în 1916, împreună cu fratele său mai mare, Anton, trecând peste liniile inamicului, ajunge să se înroleze ca voluntar în armata noastră din Moldova. Potrivit Ordinului Ministerului de Război nr. 43009, emis la 2 noiembrie 1923, Nicolae Iordache ar fi urmat între 1 octombrie 1917 și 21 iunie 1918 cursurile Școlii Militare de Infanterie de la Botoșani, situație care îi dă dreptul să fie lăsat la vatră în 1918, ca „veteran de război”, cu gradul de sergent. Potrivit unui biograf local, care reproduce o mărturie a fratelui mai mare, deja amintit, deținut politic sub comuniști, cu ani grei de temniță (vezi Vasile Fălcescu, *Teiu – cuibul părăsit al lui Vladimir Streinu*, 1998), elevii Școlii de Infanterie de la Botoșani, inclusiv cei doi voluntari argeșeni ar fi participat în 1918 la câteva acțiuni de dezarmare a dezertorilor ruși de pe frontul românesc! „A izbucnit războiul și am îmbrăcat cu toții tunica militară”, nota Tudor Vianu în capitolul *Umbră poetului* (evocând destinul tragic al lui Artur Enășescu), în *Jurnal*, E.P.L., 1961. „L-am reîntâlnit pe Artur Enășescu, în primăvara anului 1917 la Botoșani, orașul său de baștină, își amintea eminentul critic literar, revenit acolo ca elev al școlii premergătoare de ofițeri de rezervă. Într-o duminică, l-am vizitat în casele bătrânești ale părinților și am schimbat gândurile noastre de atunci pe prispă, privind către grădina de flori. Dar am avut tot atunci, pentru întâia oară, impresia unei amenințări în preajma prietenului meu. Artur era un elev absolut inadapabil la rigorile regimului militar. Părăsirea frontului rătăcind cu arma în mână prin fânețuri și își umplea cartușiera cu manuscrise. A trebuit să repete stagiul pregătirii sale și a plecat ca simplu soldat, la unitatea lui, în fața inamicului”. Într-adevăr, în iulie 1917, Artur Enășescu se afla pe linia de foc a frontului de la Oituz, unde scrie celebra *Baladă a crucii de mesteacăn* – un recviem simbolic dedicat soldatului necunoscut – și tot în linia I, la Măgura Cașinului, se afla și în luna octombrie, de unde nevătămat de gloanțe, dar cu o experiență traumatizantă singulară, este demobilizat în același an. Cu un an mai mare decât nefericitul poet parnasian, Mihail Săulescu (n. la București în 23 februarie 1888) nu are nici pe departe „norocul” acestuia. Adept înflăcărat al intrării României în război alături de grupul țărilor din Antanta, Mihail Săulescu se înrolează în armata noastră ca voluntar, imediat ce România intră în război. Cu un curaj nebun ia parte la toate intervențiile așa-zisei *divizii mobile*, însărcinată cu operațiuni de diversivitate rapidă și distragerea atenției dușmanului în proximitatea frontului. Într-o asemenea acțiune armată, Mihail Săulescu este ucis într-o ambuscadă, lângă Predeal, în septembrie 1916. Pe lângă cele două volume de poezii publicate în timpul vieții scriitorului, respectiv, *Departa*, 1914, și *Viața*, 1916, la care ar trebui adăugat și volumul în manuscris *Cutul morților*, editat postum, de la Mihail Săulescu ne-au rămas și două piese de teatru. Într-un singur act, *Săptămâna luminată*, pusă în scenă în 1921, de către Victor Eftimiu, a stârnit elogii îndreptățite din partea unor confrăți, care au situat-o peste *Năpasta* lui Caragiale! Un amplu volum de *Versuri, Teatru, Articole*, semnat de Mihail Săulescu, sub îngrijirea Elenei Gronov, cu o prefață de Constantin Ciopraga, a apărut în faimoasa colecție „Restituție” a Editurii Minerva, în 1974. Un destin de scriitor frânt și el tragic în războiul de reîntregire va avea și criticul literar Ion Trivale, ucis în 11 noiembrie 1916 în zona orașului Zimnicea, unde în fruntea plutonului I, compania a IV-a din cadrul Regimentului 4 Dorobanți Argeș, inflexibilul sublocotenent a luptat până în ultima clipă pentru a împiedica vasta operațiune de trecere a Dunării de către forțele germano-bulgare. Singurul său volum de critică literară publicat (*Cronici literare*, Socec & Co, 1914), dacă lăsăm la o parte broșura *Vina războiului de*

azi. Dialog între Teuofilus și Gallomanus, 1915 – un foarte interesant comentariu literar-filosofic al cauzelor războiului ce sta să se declanșeze în întreaga Europă la mijlocul celui de al doilea deceniu al secolului trecut – îl făcea pe G. Călinescu să scrie apăsător în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* că, „dacă Ion Trivale n-ar fi murit tânăr, critica română ar fi avut astăzi un alt aspect, căci nu e greu de ghicit în fireasca stângăcie a începuturilor lui pătrunderea unui viitor remarcabil critic...”

Punând în paranteză deocamdată capodopera lui Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților* (1922), *Balaurul* (1923) de Hortensia Papadat Bengescu, roman al experienței războiului mondial, trăit direct de scriitoare, ca soră de caritate; volumul de versuri *Ciclu morții* (1923) și nu în ultimul rând foarte prețioasa narațiune de introspecție psihologică *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, asemeni, romanul neterminat *Fatma sau focul de paie*, ori volumul de versuri-document *Scut și targă* (1926), ambele semmate de Perpessicius, prin sinceritatea, forța expresiei și experiența de viață trăită nemijlocit și pusă în pagină uneori cu un tonus vital incredibil și un umor de cea mai bună calitate de către un combatant care a cunoscut și o lungă perioadă de prizonierat, precum George Topârceanu, *Amintirile din luptele de la Turtucaia* (Alcalay & Co, 1918) și *Pirin Planina* (Editura Națională-Ciornei, 1936), din Primul Război Mondial, adunate împreună de redactorii Editurii Humanitas în 2014 sub titlul *Memorii de război*, constituie probabil unul dintre cele mai autentice documente ale modului tortuos de dispariție de pe scena Istoriei a monstroaselor centre ale puterii politice de opresiune a popoarelor, dar, în același timp, și de tortură și distrugere cumplită la care au fost supuse vreodată, cum se exprima un istoric, carnea și spiritul omului. Mai mult decât atât, *Memorii(le) de război* ale lui George Topârceanu sunt poate cel mai îndreptățit și mai sensibil îndrumar pe care îl avem astăzi pentru înțelegerea cauzelor care au dus la înfrângerea armatei române pe frontul din Sud, în prima fază a războiului mondial, cu tot costul de răsturnări de situație, cu serioase consecințe în toate teatrele de luptă, ca să nu mai vorbim de suita de nesfârșite drame și cumplita Golgotă pe care întregul popor român a trebuit să le urce, după acest fatidic moment (vezi *Tratatul de Pace de la București*), pentru a se salva ca entitate între națiunile lumii. Lui ar trebui adăugat și citit neapărat, dacă s-ar putea, ca pandant, *Caietele locotenentului Florian* de Ștefan J. Fay, un roman despre unul dintre cei 37.000 de ardeleni înrolați voluntar în armata țării în timpul acestui război, amplu *exercițiu prozastic și documental* – pentru a cita o însemnare a autorului din propriul jurnal (*Caietele unui fu risipitor*, Ed. Humanitas, 1994) – „de reconstituire a bătăliei diplomatice, politice și militare din prima parte a primului război mondial (1914-1916), până la căderea Bucureștiului, în care România a trebuit să hotărască de partea cui să intre pentru a-și putea împlini visul național, în ce a constat genul politicii românești, forța extraordinară a lui Brătianu, a lui Filipescu, a generalului Prezan, ce mârșavii au înconjurat România, de la inamici și până la aliați”.

Nici nu se stinseseră, ca să spun așa, ecourile apariției volumelor sale de debut, respectiv, *Balade vesele și triste* și *Parodii originale*, amândouă scoase în prima parte a anului 1916, și George Topârceanu este mobilizat pe frontul din Sud, în zona fortificațiilor de la Turtucaia de pe malul drept al Dunării, ca subofițer de artilerie. Urmare a atacului bulgaro-german din 4 septembrie 1916 asupra acestei zone a frontului, în care românii încă nu apucaseră să-și consolideze pozițiile, peste 28.000 de soldați și 450 de ofițeri, după unele informații, sunt luați prizonieri, și cu ei și scriitorul, într-un mare vâlmășag de „oameni, cai, chesoane, care de corvoadă, puse de-a curmezișul și căruțe cu bagaje, între apă și malul înalt al Dunării”. Într-o *Înceiere la Amintiri din luptele de la Turtucaia* (1918), precizând că nici una din însemnările pe care le făcuse la zi nu au putut fi păstrate în prizonierat, la aproape doi ani de la acel nefast eveniment, George Topârceanu arată deslușit că *Amintiri(le)*... sale nu se vor decât o poveste sumară și obiectivă numai a celor ce s-au petrecut în jurul său și la care a luat parte, fără a diminua sub nicio formă „lumina prea brutală a realității”. Topârceanu spera din tot sufletul ca astfel „amintirea vie și caustică a realității” nu numai să nu fie uitată, dar să constituie și un izvor de oțelire a sufletului unui bărbat adevărat, căci, mai scria el, înfrângerea de la Turtucaia, oricât de dureroasă, nu poate avea nici o semnificație în privința însușirilor neamului nostru, care și-a făcut proba de-a lungul veacurilor...”. Scriitorul își permite să afirme apoi că, deși nu se consideră decât un profan în ale milităriei, unele cauze ale înfrângerii de la Turtucaia îi par evidente. „Atât numărul și calitatea trupelor aflătoare acolo la începutul luptei – în mare parte milițieni, dispensați revizuiți etc., regimente recrutate din Dobrogea sau Cadrilater, pline de turci și de bulgari – ,

Ștefan Ion GHILIMESCU

(Continuare în pg. 18)

Ani sumbri pentru un vechi neam din Europa Răsăriteană

Am mai spus-o : democrația de patent occidental trebuia încercată pe câini înainte de a fi impusă fostelor țări comuniste din Europa de Est. Reușita spectaculoasă a Chinei e o proba solidă în acest sens. După ce peste 4 milioane de români și-au părăsit țara și alții continuă să o părăsească în ritm alert, în mare număr, orice proiecție a înfățișării naționale peste 10, peste 20 de ani, și cu atât mai mult peste 50 de ani e riscantă, în fapt, irelevantă. Ne pot salva migrațiile masive care se anunță spre UE

venind din Africa, Orientul Apropiat și unele țări din Asia ? Cine știe să răspundă ? Moștenirea pe care au lăsat-o Securitatea și nomenclatura comunistă copiilor și nepoților lor e una catastrofală. Probabil că nici nu putea fi altfel.

Care sunt cele mai căutate „meserii” azi în România ? Probabil, ca un făcut, cele mai căutate slujbe sunt cele din serviciile secrete. Mamele române visează cu ochii deschiși : își vor copiii spioni sau securiști, și chiar mai bine, „acoperiți” ai acestora în politică, justiție sau media. O fi vreo legătură cu vechea lume comunistă și cu ocupația sovietică ? Dacă nu se poate la „servicii”, pentru că e pe pile rare, căci trebuie să vii dintr-o familie cu pedigree în serviciile speciale (tată, mamă, unchi, socru – un nepotism exacerbat, un fel de nouă aristocrație militară sub acoperire), atunci merge și Ministerul de Interne, o instituție-mamut, cel mai întins și greu minister, fără de care nu se poate. Dacă nici în Ministerul de Interne, atunci e bun și Ministerul Apărării, deși armata regulată aproape a fost desființată, ca și cum nu am mai avea inamici externi, ci doar interni. Nimic nou sub soare. Uniforma a fascinat întotdeauna și oferă familiilor siguranță, venituri rezonabile, concedii cu bonus, pensii devreme și substanțiale. Iar noi nu suntem numai daci, ci și ultimii urmași ai Romei, cea care a trăit din războaie. Urmașii lor de azi, românii, dacă nu se pot război cu alții, se războiesc cu populația civilă, o pun cu botul pe labe, o lasă fără mijloace de subsistență.

Imediat după căderea comunismului, toți băieții dotați și care refuzau realitatea oribilă postcomunistă, de început de tranziție, au vrut să se facă preoți și călugări. Dar destul de repede, timpul luând viteză capitalistă, și-au abandonat iluzoria vocație. Îi găsești azi prin presă, în televiziuni, pe site-uri și bloguri, în edituri sau în Parlament, în politică. Și, cu rare excepții, nu par că vor să-și mai amintească de „rătăcirea” abruptă din prima tinerețe. Dacă nu „securiști” sau „spioni”, polițiști sau preoți, atunci măcar funcționari în ministere, în primării și consilii județene, în agenții și companii de stat. Cei mai mulți au provenit dintre contabilii și economiștii produși pe bandă rulantă de ASE sau dintre juriștii fabricați de școlile de drept care s-au înmulțit precum ciupercile după ploaie. Au proliferat și au fost foarte prizele școlile de jurnalism și școlile de științe politice. Ziariștii și politicienii au fost o altă supraproducție după cea de preoți și călugări. Doar școlile profesionale de altădată, cele de meserii practice și utile, au dispărut aproape cu totul.

Să tragem deci o primă concluzie. După 1989, tinerii români, din proprie inițiativă și mai ales împinși de familiile lor, au ales să se facă securiști, polițiști, preoți, militari, funcționari de stat, ziariști, politicieni. Toate aceste frumoase ocupații trebuie trecute însă la capitolul „cheltuieli”, la polul opus celui al producției și al „veniturilor”. Cei enumerați mai sus nu produc nici o ridiche, nici o tomată și cu atât mai puțin vreun șurub sau măcar o pioneză. Dar toți costă. Și încă foarte mult. O întreagă societate, care e orientată încă din școală spre cheltuieli, siguranță, beneficii, avantaje, și nu spre efort, devotament, creativitate, risc, facere, producție, nu poate ajunge decât la faliment și pe ultimul loc din Europa, sortită pentru mult timp sărăciei și suferinței. Desigur, nu chiar pentru toți. Cei care se grăbesc încă din școală să se urce în spinarea celorlalți se vor scoate. Dar lumea în care sunt obligați să trăiască arată cum arată.

Care au fost primii care au plecat și cine continuă să plece din România ? Pleacă tinerii harnici, care au tot felul de meserii, mai ales practice, necesare oriunde, oameni responsabili, care vor să ofere un viitor decent copiilor lor. Țările occidentale ne-au luat în masă și continuă să ni-i ia pe tinerii supradotați sau talentați, capabili să facă față unor universități de prestigiu din SUA, Canada, Marea Britanie, Germania, Italia, Spania, Franța etc. Cei mai mulți dintre ei, creierele noastre de mâine, de fapt, nu se vor mai întoarce. Vor rămâne în țările care le-au oferit generos burse de studii și posturi. Țările occidentale, cele care ne trag de urechi cu Schengen, cu MCV, cu justiție în Parlamentul European, ajutate de Monica Macovei, Cristian Preda și alții ca ei, ambasadori ai Securității și nomenclaturii române, ai „statului paralel”, ne-au luat în masă doctorii și asistentele, de care aveam mare nevoie. Pe gratis. Ne-au recrutat inginerii capabili, matematicienii, fizicienii, informaticienii, savanții. Românii harnici și serioși construiesc bine peste tot în Europa, dar din ce în ce mai puțin și mai prost în România. Mai știm să construim spitale sau fabrici, sau va trebui să importăm temporar constructori străini ? Spania și Italia preferă net femeile de menaj și pe cele care îngrijesc persoane vârstnice din Transilvania, Moldova, Oltenia, Banat, Maramureș etc. Pentru că sunt albe, creștine, cinstite și, mai ales, foarte muncitoare.

Dar cine nu a plecat din România, cine a rămas pe loc ? Nu au plecat deloc angajații nenumăraților servicii secrete (ce mai păzesc ? pe cine mai apără ?). De ce nu au plecat ? Din patriotism și din responsabilitate sau pentru că, de fapt, nu se prea pricep să facă nimic ? Pentru că au salarii și avantaje pe care nu le pot abandona și, evident, nu le vor mai avea în altă parte ? Nu au plecat până azi nici politicienii și nici funcționarii de stat. Cu excepția câtorva condamnați pentru mare corupție, care, iată, și-au făcut plinul și încearcă să se ascundă în Madagascar sau Costa Rica. Nu au plecat, și se înțelege de ce, nici pensionarii. Decât în cazurile, nu foarte numeroase încă, de reunificare a familiei.

Merită să ne mai întrebăm cine a avut de câștigat din aderarea noastră la UE. Au câștigat sigur vechea Securitate și succesoarea ei, urmașii, copiii și nepoții, și vechea nomenclatură în general, care prin alianța cu UE s-au pus la adăpost de populația României, cea pe care au abuzat-o bestial și criminal aproape 50 de ani. După ce i-au furat „revoluționar” proprietățile. Și au umplut pentru 20 de ani pușcăriile. Abuzuri care continuă și azi – când se vorbește despre „statul paralel”, se vorbește despre Securitate și nomenclatura asociată, în complicitate cu capitalul și interesele străine. Din aderarea noastră la UE au mai câștigat și partenerii nomenclaturii și ai Securității, îmbătrânitele state vest-europene, care și-au perpetuat agresiv apucăturile colonialist-imperiale. De fapt, Europa de Est, mai ales România, a fost pentru Europa de Vest o nouă Africă albă.

Nu trebuie să se aștepte nimeni ca vinovații de starea actuală a țării noastre să-și asume vreodată ceva. Ei se văd ca niște patrioți, ca niște sacrificaiți, răstigniți între interesele Rusiei, ale Ungariei, ale Austriei și ale altor neamuri opresive. Aproape niște victime. Dar fac mai departe ce fac dintotdeauna, trag sfori din umbră. Și promovează lepre, lepădături și deșeuri, pe care le manipulează și le folosesc cu atât mai ușor. Și răd din când în când cinic, sardonice de câte poate îndura Miorița.

Petru ROMOȘAN

Poezie

Pata de lumină din cheie

Să descifrezi sensul unei chei
pata de lumină pe care o ține închisă
e ca atunci când ai senzația
că știi totul despre peșteri
spațiile din care țâșnesc numai lacăte
nu fire de ierburi
și nici spini de garoafe
poate doar roșul ca râul tainic
în care cheia respiră
prin zimții umbrelor
atunci auzi clocotul metalelor grele
zalele lanțului pe care-l sprijină lacătul
ca un stâlp liber,
om suspendat
la capătul lumilor
de unde au dispărut toate închisorile.

În imperiul fricii

Captiv într-o cupă de Mâna Maicii Domnului
caut insulele de clorofilă ale luminii
jos picură boabe de sânge
e foarte frig
aici în imperiul fricii
parfumul florii îmbrățișează
cu glasul de pasăre rănită
a sângelui născând furtuni de verde
prin care trist
un greier sărută numai regina albinelor.

Șoimi devorând miracole

Puzderie de bijuterii la picioarele iubitei
Cloșca cu puii de aur coborând atent dealul
lasă pietre prețioase pretutindeni
ca niște clopote multicolore
ambră și umbră, ouă răvășite
deasupra șoimul în așteptarea prăzii
precum mierla cântul cloșca își acoperă puii
numai că șoimul țâșnește nemilos
spintecând văzduhul
pâna la puii miracol pe care-i devoră.

Ca un fulger, îngerul

N-am concurenți, nenorocirile mă urmăresc pretutindeni
uneori plămânul se sparge de forța aerului
ca un fulger îngerul apare
mă ajută să trec una dintre punți
numai una îmi zice, urmează prăpastia
aerul e ca o vată de sticlă
plutești pe un zar din sânge
amfore amintind sămânța scrisului
adun cioburile pentru alte punți
titluri cu corp 48, să se vadă din galaxie
ce mai anunță oracolul, unde vor mai fi cataclisme
norocul relelor unde-i va prinde din nou pe poeți
în care catedrală, sub ce sarcofag,
numai că toți caută masa tăcerii
șansa de libertate, limbă stăpînitoare
când te vei minuna că înțelepciunea domnește peste tot.

Păduri de cărbune

Balul acoperit de hlamida printesei
la țarm iubitul sărută condurii
fulg, pasărea așează oul
și deodată harpe se dezlănțuie cântând
rob al inimilor sărută scoicile
tot ceea ce zboară spre orizonturi
în culcuș se-așează apărută
de zâna munților înalți
păduri de cărbune
ce sângerează spre lumină.

Dumitru Ion DINCĂ

Alambicul lui Ianus

Orașe tentaculare. Tokio

(I)

Kinniki va! Bună ziua!

Aplecat mă înclin în fața prietenului meu Andy Horvath (vezi portrete), profesor de literatură canadiană și ghidul meu pe meridianul japonez, timp de-o lună.

Tokio, orașul vechi și cel nou sunt contopite

într-o singură metropolă. Totul e modern, nimic tradițional la orizont, orașul e construit pe o triadă arhitectonică solidă: Tokugava – Schogunats – stil burghez (?).

Până în anul 1868, orașul s-a numit Kyoto (capitala imperială), Tokio numindu-se Edo (golful celor trei fluvii). Vestigii ale vechiului oraș au fost descoperite recent (Perioada Jomon, anul 100 a.H.). Un eveniment important îl constituie budismul, importat din Korea, în 1457. Cult fixat în jurul Teplului Kannon de la Asakusa.

În mers, Horvath îmi atrage atenția asupra variantelor arhitectonice, hibridi caleidoscopici. Eu sunt în schimb atras de pietonii orașului, de automatismele lor, o armată de roboți tehniciată la maximum. Impresie puternică de duritate, de ritm mecanic, de asfixie.

Horvath reia cursul expunerii.

În 1549, Franz Xaver introduce creștinismul în Japonia. De scurtă durată, fiind interzis în anul 1612, – consecințe grave – deportări, asasinat, pogromuri.

În 1612 apare moneda – Ginza.

Urmează o perioadă culturală intensă: literatura, muzica, pictura, teatrul (Kabuki – prezintă folclorul japonez). (Teatrul No Dans și cor, expunând în stil budist principiile, între bine și rău).

În 1690 este inaugurat templul Seido, închinat lui Confucius.

Între anii 1765 și 1860, Japonia își deschide porțile, se europenizează masiv. Japonia este o țară ultramecanizată. Până la exces și neverosimil. Când se strică o mașină se produce o adevărată dramă, deoarece o pană tehnică atrage pe alta și așa mai departe, în serie.

Ultimul shogun este obligat să abdice, fiind înlocuit cu tânărul împărat Matsuhito, noul reformator al Japoniei.

În Primul Război Mondial, japonezii au luptat alături de aliați.

Între anii 1923 și 1926, modernizarea orașului merge paralel cu înarmarea și militarizarea țării.

1926, încoronarea împăratului Hirohito.

În 1937 izbucnește războiul cu China.

Cel de Al Doilea Război Mondial se termină abrupt odată cu bombele atomice lansate la Hiroșima și la Nagasaki. Un cenotaf (Ruinele Institutului Astronomic de la Hiroșima) amintește de pustiul nuclear. Două momente privind dezastul apar în romanul *Hiroșime, mon amour* de Marguerite Duras și în poemul *Surâsul Hiroșimei* al lui Eugen Jebeleanu. Ambele, cu iz sentimental. Fără a uita accidente nucleare de la Cernobâl și Fukuyama.

După război, orașul crește anarhic, în toate direcțiile, culminând în 1958 cu construcția unui turn gigant (*Tokio Tower*).

Metropola este împărțită în 46 de prefecturi. Casele și adresele sunt înregistrate într-un sistem complicat. (Cho/Machi). Americanii au simplificat sistemul, folosind nomenclatura engleză (Street și Avenue).

A doua zi continuăm explorarea orașului.

Curioasă senzație de provizorat etern, de readaptare rapidă și, totuși, de a fi mereu *en sursis*, a nu avea stabilitate, confort și posibilitatea unui mare randament.

Încep, evident, cu tradițiile culturale – religia, istoria, arta, muzica.

Trei religii: Shintoismul, Budismul, și Confucianismul domină sfera credinței.

Fac cunoștință cu Japonia tradițională, ce păstrează încă stil și gravitate.

Nicholas CATANOY

Așchii dintr-un jurnal de cititor

„Vânători de bătrâni”

O prezentare exemplară a unui roman inexistent: „JACOB THERME: „Oameni în pijama”. Roman caracteriologic – „Slăbiciunea cărții – scrie George Călinescu în *Istoria lucrurilor și a opiniilor*, vol III, p. 62 – rezidă în stereotipia tipurilor. Autorul se mul-

tiplică pe sine la infinit, adâncind în oglinzi paralele o singură sumbră construcție, vrând ca noi să încercăm iluzia arhitecturii tentaculare”. (Editura „Coasta de fildes”, Cairo 1939)”. (Mircea Horia Simionescu, *Ingeniosul bine temperat*)

Poetul X, un impostor care face pe distratul fatalmente amoral.

George Sand, la douăzeci și cinci de ani, văzută de Alfred de Vigny: „Părul negru și buclat îi atârna pe gât ca îngerilor lui Raphael. Ochii îi are mari și negri, parcă făcuți după modelul ochilor misticilor și ai celor mai magnifice portrete italiene. Figura severă și imobilă, partea de jos a obrazului mai puțin plăcută, gura urâtă. Fără grație în ținută, aspră în felul de a vorbi. Bărbat în aparență, limbaj, timbrul vocii îi îndrăzneala expresiilor”.

„Când scrii un roman, e imposibil să nu ții cont de toate romanele care au fost publicate/pe care le-ai citit până atunci. Textul tău trebuie însă să le dea cititorilor impresia că este prima carte scrisă în această lume, ca un ținut insolit, proaspăt ieșit de sub apele primordiale” (Șerban Tomșa).

A arăta biblioteca proștilor e similar cu a-ți expune sufletul în fața criminalilor de război. Vei stârni aceeași agresivitate cinică.

„O inexactitate scrupuloasă!” (Jules Renard)

Vânători de bătrâni – povestirea lui Dino Buzzati. Într-un oraș, tinerii înființaseră un club de vânat bătrâni. Astfel, toți oamenii peste o anumită vârstă ce erau prinși noaptea în oraș erau schingiuiți și maltratați. Într-o noapte, îl hăituesc până-n zori pe unul mai tenace. Acesta aleargă încă tinerește, fuge până la ieșirea din oraș urmărit de hăitași, urcă o colină, aleargă pe culmea ei și, când e ajuns de vânători, se prăbușește într-o prăpastie. Întors în oraș, cel mai feroce dintre vânători, șeful suprem, își vede într-o vitrină părul alb. Și imediat începe să fie hăituit de ceilalți din grup. Îi venise rândul.

Portret individual dintr-o mizerie generalizată: „În fața unei izbe, un mujic deșirat, ca o arătare, ședea pe o bancă. Picioarele, două bețe vârate în păslari, mâinile mari, ca de mort, așezate pe pantalonii roșii care-i acopereau genunchii ascuțiți. Căciula trasă pe frunte, bătrânește, ochii cu o expresie rugătoare, chinuită, fața înspăimântător de slabă și de prelungă, buzele cenușii întredeschise... – Așa-i Momâie, zise Menșov. De doi ani tot trage să moară, nu știi ce are la pânțele...” (Ivan Bunin)

O revistă-antologie poetică. Vreo sută de poezese (pe poezii aflați numeric în inferioritate nu-i pun la socoteală) cu poezii „frumoase”, cantabile, de of și jale, că Asachi și Ienăchiță Văcărescu le-ar fi lăudat cu entuziasm. Dacă redactorul-șef le-ar fi pus de la el, „din burtă”, în paranteză data nașterii: 1785, 1831, 1840, 1853 și tot așa prin preajmă, cartea-revistă ar fi fost una foarte reușită, cu parfum de epocă.

Costache Olăreanu: „Criticul bun este acela care îți spune, chiar și ție, autor, ce-ai vrut să scrii în cartea ta”.

Jules Renard: „De ce e voie să faci critică fără să fi dat un examen de ortografie?”

Pentru șoferul unui ministru, șoferul președintelui este Dumnezeu. Pentru un poeză din Zimnicea, obedient regimului din anii 80, Adrian Păunescu era Dumnezeu.

Dumitru Augustin DOMAN

Itinerarii plastice

Brâncușologia versus Brâncuși

Să ne imaginăm că acum, la 142 ani de la nașterea lui Constantin Brâncuși, tulburați peste măsură de treburile zilnice, într-una din nopți ne organizăm un coșmar: se face că Ion Iliescu este Președinte, că zîmbetul lui e lege pentru toți curtenii care se înșiră de la scările Cotrocenilor

și pînă la umbra lui Lenin de la Casa Științei – unde Viorel Mărginean tocmai privește pe fereastră, vede un gol imens și crede că Bucureștiul a fost pîrjolit, dar nu-și dă seama că se uită în sine, la propriul său peisaj interior – , că apare apoi pe postul național, condus evident de Dumitru Popa, și spune fără să clipească: Traian Chebeleu, unul dintre cei mai importanți eminescologi contemporani, este obstrucționat în proiectele lui de restaurare a manuscriselor eminesciene de niște așa ziși specialiști care nu înțeleg necesitatea acestei acțiuni și sensul ei adînc. Ce s-ar întîmpla după o asemenea declarație? Simplu: contracandidatul tradițional, Emil Constantinescu, ar câștiga alegerile fără a mai avea vreun adversar, pentru că a doua zi după declarația de pe micul ecran Președintele Iliescu ar fi literalmente devorat de către *Istoria literaturii române*, indiferent de ediție, de autor și de numărul volumelor. Evident, s-ar întîmpla astfel din pricina simplă că despre Eminescu s-au scris cărți fundamentale în cultura noastră, pentru că există profesioniști ai cercetării eminesciene care și-au lăsat ochii pe manuscrise și au dobîndit, în schimb, cîteva zeci de dioptrii, pentru că există, cu întreaga lor autoritate, istorici ai literaturii și istorici literari care nu pot fi nici ignorați și nici ocoliți. Pentru că opinia literară este formată și pentru că ea știe că acolo, pe unde au trecut Perpessicius, Călinescu, Vianu, Caracostea, Cioculescu, Petru Creția și Dumitru Vatamaniuc nu este loc pentru Chebeleu. Literații pot fi însă liniștiți, totul nu este decît o joacă de-a posibilul, proiectată și ea într-o ipoteză de coșmar.

Dar ceea ce în literatură nu s-ar putea întîmpla nici în vis, în artele plastice s-a întîmplat aievea. Președintele de mai sus a declarat public, cu ani buni în urmă, fără griji și fără nicio remușcare, că „Dl. Radu Varia, unul dintre cei mai importanți brâncușologi contemporani, este obstrucționat în intențiile lui de restaurator” ș.a.m.d. Era, desigur, vorba despre ansamblul de la Tîrgu-Jiu. A doua zi nu numai că nu s-a întîmplat nimic, dar Președintele-estet-restaurator și traficant de influență a ajuns, bine mersi, la următoarele alegeri, pînă în turul doi, iar lucrurile au rămas neschimbate: adică *Istoria artei românești* a continuat să doarmă, acolo unde se află ea dintotdeauna, în pîntecul cald al virtualității, istoricii de artă să trăiască ei înșiși în eternitatea operei și să nu-și înnegrească pata galbenă cu mizeriile zilei, iar balerini din jurul lui Brâncuși să studieze, absenți și firavi, inextricabila relație dintre Negresa albă, Albă ca zăpada și Scufița roșie. Cum a fost posibil ca un inginer de ape, care nu și-a practicat niciodată propria lui meserie, simplu mînuitor de forme fonetice fără conținut lexical, să se trezească subit istoric de artă, să dea undă verde unei aventuri, disprețuind fățiș opiniile de specialitate și sfidîndu-i cu arroganță pe cei cițiți care trudeau la cercetarea operei lui Brâncuși de zeci de ani sau chiar de o viață? Foarte simplu, pentru că istoriografia noastră de artă n-a reușit să construiască și să impună o imagine credibilă și autoritară a lui Brâncuși. Cu excepția cercetărilor mai vechi ale lui Barbu Brezianu și, mai nou, cu recuperările și studiile Doinei Lemny, copleșitoarea majoritate a scrierilor despre Brâncuși este situată undeva între tristețe și ridicol. De la activității de partid și pînă la conștiințele trezite proaspăt la o viață culturală aerobă, s-a născut un adevărat cor de extatici în inelele căruia Brâncuși apare simultan ca satir stihinic și ca înger zbanghiu, ca țaran sadea și ca inițiat în tainele piramidelor. În situația în care un volum despre Brâncuși n-a fost vreo compilație insipidă pe care n-a citit-o nimeni, nici măcar autorul în timpul redactării, dacă nu a fost vreun opuscul însălat de Ion Mocioi, Victor Crăciun, Radu Lucian Stanciu sau Nicolae Georgescu, special amenajat pentru a desteleni piața pentru sutele de artefacte derizorii atribuite marelui sculptor, atunci a fost, negreșit, vreun eseu despre zbor, despre aspirație, despre cățelul pămîntului, despre identitatea ornitologică a Măiestrei sau despre punctele kinetoterapeutice ale operelor brâncușiene, semnat de către oricine de la V.G. Paleolog pînă la Mircea Deac și la Matei Stărcă Crăciun. Dacă unui melanolic activist cultural, care ar fi trebuit demult întrebat și ce rol a jucat prin anii cincizeci în înfierarea publică a operei brâncușiene, i-a venit, cîndva, ideea să inventarieze toate păsările popoarelor, de la cocoșul galic la rîndunică, de la corb la lebădă și la gîscă etc.,

Pavel ȘUȘARĂ

(Continuare în pg. 19)

Comunismul și țărănimea. Cazul Lăncrănjan (17)

„INERTȚII ȘI PREJUDECĂȚI”

de Ion Lăncrănjan - IV

În ce privește felul cum funcționează această comisie editorială, numită de către unii scriitori „comisia inchiuzitorială”, sunt de asemenea foarte multe lucruri de spus. Nu ne vom însuși denumirea colegilor noștri, cu toate că în practică această comisie seamănă cu un tribunal în care sunt judecate anumite lucrări literare și anumiți scriitori. De fapt, nici denumirea aceasta de tribunal nu e nimerită, fiindcă la tribunal există o răspundere a afirmațiilor făcute, față de lege. Aici, însă, în discuțiile din cadrul acestei comisii, nu există practic nici o răspundere și nici o opreliște. Aici se poate spune orice, procesele de intenție și denigrările fiind preferate, așteptate, dorite, chiar dacă nu sunt declanșate în mod organizat, deși nu este exclusă nici o asemenea metodă. Denumirea de tribunal nu este potrivită pe altă parte și din alte motive, ținând de procedură. La tribunal, în cadrul unui proces, inculpatul, delapidator sau criminal de rând, cunoaște direct, sau prin apărătorul său, conținutul dosarului care i s-a întocmit. Aici însă nu se respectă nici măcar această formalitate. Stenograma care se întocmește devine secret de stat din clipa în care s-au încheiat dezbaterile comisiei, autorul neavând acces la stenogramă, cu toate că tot ce se spune în stenogramă se referă la el și la lucrarea lui, dar mai ales la el, la întreaga lui activitate, fiindcă lucrarea, cum spuneam, rămâne în urmă în cadrul discuției, fiind practic un simplu prilej pentru a intimidă, pentru a jigni, pentru a plăti polițe critice, totul fiind învăluit în principalitate, ba chiar și în omenie. Cineva, de exemplu, făcea apel, cu ocazia unei asemenea dezbateri, la sinceritate și la omenie, spunând că „noi trebuie să ne privim în ochi, să rămânem oameni de omenie și după dezbateri”, făcându-l apoi pe cel discutat dușman de clasă și transfug intern. Interesant e că tovarășii organizatori nu sunt șocați de asemenea răbufniri, nu subiective, nu ciudate, ci de-a dreptul zoologice. Din contră, dumnealor le trec cu vederea sau chiar le preiau, combativitatea lor exercitându-se în direcția opusă, în forme absolut neprincipiale, prin întreruperi și prin „puneri la punct”, prin-o atitudine voit fermă, preponderent subiectivă, de fapt bazându-se pe un punct de vedere preconcepțiv.

Trebuie spus, pe de altă parte că această comisie ia hotărâri și trasează sarcini editorilor, cu toate că este sau vrea să fie un „organ consultativ, de lucru”. Asta încă n-ar fi nimic, dar la o dezbateri, când i s-a trasat sarcină unui tovarăș editor să ia anumite măsuri... de cadre – în sală nu mai erau decât câțiva membri ai comisiei, nici măcar un sfert încât referirea la comisie – „comisia trasează sarcina conducerii editurii... – părea cam ciudată, contrazicea și anula orice urmă de democrație.

Utilitatea efectivă a acestei comisii poate fi discutată și din alt punct de vedere, al suprapunerilor, al încălecărilor și al încălcării răspunderilor. Era nevoie, într-adevăr, de un asemenea organism, când este știut că există o armată întreagă de editori, de directori, de vicepreședinți, direcție editorială și centrală editorială, directori de edituri și redactori șefi, șefi de secții și consilieri literari, pe lângă Consiliul Culturii și Educației Socialiste?! Nu cumva, am îndrăzni noi să mai întrebăm, această „comisie” are, așa cum se prezintă acum, nobila și dificila sarcină de a-i scuti de răspundere pe cei ce răspund de bunul mers al treburilor în acest sector, urmând ca atunci când zice „nu” să fie „nu”, iar atunci când zice „da” să fie tot „nu”?!

Considerăm în ceea ce ne privește, că această „comisie editorială” va fi un organism de tristă aducere aminte pe drumul de edificare a noii noastre culturi. Și asta nu pentru că ar fi fost înființată pe baza unor principii false. Nu, nici vorbă! Principiile cum am mai arătat au fost juste, aplicarea lor în practică însă, felul cum a fost alcătuită comisia și cum funcționează ea au dat, din păcate, alt conținut și altă direcție.

La mijloc sunt, desigur, și probleme de cadre, destul de multe, dacă nu chiar foarte multe. Repetatele organizări ale sistemului editorial, umflarea aparatului de control din Consiliul Culturii și Educației Socialiste (aparatură acesta crește în chip misterios chiar și atunci când se reduce), au scos la suprafață și au adus în discuție mulți oameni noi, mai tineri sau mai puțin tineri, plecați de bună voie de la alte activități sau „căzuți” pur și simplu din aceste activități și naufragiați apoi în acest domeniu, din întâmplare sau pe baza unor simple și sfinte relații personale – „ieri m-ai ajutat tu pe mine, azi

te ajut eu pe tine, oameni suntem”. Să trecem însă și peste acest aspect și să ne oprim puțin la adevărate, la felul cum se descurcă în practică noile cadre, cum abordează și cum rezolvă problemele, cum le descurcă și cum le încurcă. Din acest punct de vedere sunt foarte multe de spus, o parte din obiecții vizând incompetența și lipsa de răspundere a unor tovarășii, altă parte vizând încălcarea pe alocuri a celor mai elementare norme de etică, a bunului simț, a principalității. Nu vom da note nimănui, nici nu vom intra în prea multe detalii, nu pentru că ne-ar lipsi exemplele concrete (avem din păcate destule, mult prea multe), ci pentru că suntem preocupați de fenomen, de problemă, decât de un fapt sau altul.

În ce privește competența, trebuie să spunem că ne-a fost dat în ultimul timp, într-o perioadă când se pune accent deosebit pe competență, să ne confruntăm cu opinii de-a dreptul hilare. Despre un erou pozitiv, de exemplu, se spune, fiindcă este pozitiv, fiindcă e o „figură impresionantă” – că nu trebuie să moară – „e păcat să moară...” și că ar fi mai bine să „umble prin toată cartea”, s-o întărească, să-i dea o perspectivă cât mai amplă. Perspectiva, pe de altă parte e legată în chip artificial de sfârșitul unei lucrări, de ultima pagină sau de ultimul cuvânt, în virtutea unui raționament estetic-ideologic, tot atât de înalt și convingător, ca și precedentul: „Sfârșitul unei lucrări trebuie să fie luminos și mobilizator, cititorul trebuie să rămână cu o perspectivă, care perspectivă nu poate să fie alta decât perspectiva orânduiri noastre, care orânduire...”. Trecurile din planul literaturii în planul strict al realității se fac, pornind de la asemenea principii, cu cea mai mare dezinvoltură, ajungându-se până acolo încât se discută despre „recuperarea unor eroi” – ei ar putea fi recuperați dacă s-ar comporta altfel, parcă am fi la o ședință de grupă sindicală, unde se vorbește de recuperarea unor oameni care au încălcat normele etice ale orânduiri noastre. „Un erou literar, ca să fie erou, trebuie să facă un act de eroism”, se mai spune, pornind de la aceleași idei teribile și inflexibile, „iar autorul, dacă vrea cu adevărat să-și limpezească lucrarea, să se delimiteze mult mai bine de eroul său, apelând la notele de subsol, prin care să arate când are și când nu are dreptate” – ocărându-l eventual, am mai adăuga noi, dacă am dori să șarjăm puțin. N-o facem însă, precizând totodată că șarja nu a fost prezentă nici în prezentarea „opiniilor” de mai sus, a unor crâmpee (sic!) de fapt, fiindcă avalanșa lor e mult mai mare, având, în ansamblu același nivel teoretic, același conținut, nu dogmatic, nu închistat, ci de-a dreptul ilar.

Aici se află, de altfel, principalul izvor al exceselor amintite în cuprinsul acestor însemnări, în incapacitatea de a analiza și de a înțelege, în imposibilitatea de a domina lucrurile, prin competență și principalitate, nu prin organizări și aranjări de discuții, prin împingerea rezolvărilor spre minus infinit. Neputând să fie ceea ce și-au propus sau ceea ce li s-a spus că trebuie să ajungă, unii tovarășii, editori sau consilieri, instructori literari sau „animatori culturali” se ocupă de altceva, schimbă, voit sau nu, conținutul unei activități, dându-i alt caracter, contradictoriu sau chiar provocator. Ori de câte ori nu mai au argumente pentru a-și apăra pozițiile pe care se află, în treacă fie spus, sunt confundate în mod absolut eronat cu pozițiile ideologice ale partidului nostru – tovarășii care lucrează în acest fel apelează la amenințări, întrerup vorbitorii, cum spuneam, creează pericole și tendințe dubioase pentru a-și ascunde deficiențele proprii și pentru a-și spori meritele personale. Ne-a fost dat să auzim în asemenea împrejurări, de încordare artificială, niște vorbe foarte ciudate: „Nouă, tovarășii, nu ne este teamă de scandal, dacă un scriitor sau altul vrea să-și trimită cărțile în afară, n-are decât să o facă, fiindcă nouă nu ne este teamă de nimeni...”. Să nu ne fie teamă, într-adevăr, dar de ce să împingem lucrurile spre rezolvări de acest fel, dezonorante, și pentru cel ce apelează la ele dar și pentru ceilalți, pentru noi toți, fiindcă orice fapt își are autorii săi morali, pe lângă autorul propriu-zis. Evident nu vom lua apărarea nimănui și nici nu vom aproba trădarea de țară ori câte (sic!) motivări ar avea. Vom preciza doar că la această formă de participare ne gândeam când vorbeam de caracterul provocator al incompetenței și al necinstei, la împingerea lucrurilor spre fâgașul cel mai hopuros și mai dubios, indiferent câte daune aduce această împingere, important este ca la final să putem spune că noi am avut dreptate, numai că o asemenea dreptate e mult mai oarbă decât chioară, mult mai hâdă decât strâmbă, neavând nimic comun cu principalitatea și cu partinitatea.

Neputând să impulsioneze lucrurile prin intervenții deschise și competente în cadrul unor dezbateri din presă sau din ședințe, sau neavând timp suficient la îndemână pentru a face așa ceva, unii tovarășii care activează în acest domeniu apelează la alte forme de a aborda problemele, mai cotite.

Se întâmplă astfel că articolul de atitudine, menit să creeze opinie sau să stârnească discuții, este înlocuit cu referatul anonim, care e mai comod și mai convingător, având pe deasupra și meritul de a-l scuti complet de răspundere pe cel ce l-a întocmit. Un asemenea referat, însă, nu mai este și nici nu poate fi un instrument de lucru, apropiindu-se mai degrabă de notița dezinformativă, încurcând lucrurile în loc să le limpezească, contribuind la „nașterea” de noi cazuri și de noi „probleme”, într-o vreme în care nu numai că nu avem nevoie de asemenea complicații, dar avem posibilități infinite mai multe de a le rezolva în mod just și adecvat. Și atunci de ce nu se întâmplă așa?! Numai din vina celor ce scriu? N-am crede! Nu vom muta creația literară în domeniul sublim al dumnezeirii și nici pe cei ce scriu nu-i vom pune în rând cu sfinții, dar nici nu vom îmbrățișa o asemenea interpretare, contrară adevărului celui mai elementar.

Răspunderea editorilor, pe care s-a pus accent la începutul organizărilor editoriale, a fost diminuată apoi destul de mult. La ora actuală editorul răspunde de ceea ce publică, are teoretic această independență, dar dacă de iverse vreo problemă în activitatea lui, el fuge imediat cu ea la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, iar dacă nu se duce el la Consiliu, vine Consiliul la editură, prin instructorii și consilierii săi. E normal, ni se spune, să existe o legătură cât mai strânsă între editură și forurile superioare, într-adevăr, e normal și e chiar necesar, până la un punct însă, până acolo unde începe practic scutirea de orice răspundere, cum se cam întâmplă acum. Datorită acestui fapt, numărul mare de edituri devine simplă aparență, o realitate de fațadă, fiindcă o carte care este respinsă de o anumită editură, pe drept sau pe nedrept, e respinsă cu acordul organismelor de specialitate din Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Nu se poate așadar, ca o asemenea carte să fie predată unei alte edituri, fiindcă ajunge tot acolo, aducând cu ea în plus faima nefastă de „carte cu probleme”. Insistăm asupra acestui aspect pentru că se aud uneori voci care spun cu destulă infatuare: „Dacă un scriitor nu reușește să stabilească relații bune cu o anumită editură, se poate duce la o altă editură, fiindcă avem astăzi foarte multe edituri!...”. Nu e tocmai așa, edituri multe avem, într-adevăr, dar de dus, într-o asemenea situație, un scriitor nu are unde se duce, nici măcar în Bellu, fiindcă nu mai sunt locuri.

Răspunderea editorilor față de ceea ce publică mai are și alte laturi contradictorii. În unele cazuri editurile dovedesc foarte multă exigență, depășind limita necesarului, iar în alte cazuri nu fac dovada nici măcar a unei exigențe minime. La una din discuțiile „comisiei editoriale” de exemplu, un tovarăș editor, om respectabil și sigur de sine de altfel, spunea cu toată gura că nu poate să tipărească o anumită lucrare, fiindcă partidul și statul i-au încredințat „un mandat”. Același editor însă, a tipărit cu dezinvoltură lucrări discutabile, sau de-a dreptul proaste, aflate în afara oricăror discuții estetice. Se pune pe drept, față de această situație, următoarea întrebare: unde era mandatul tovarășului editor când a vizat aceste cărți? Îl pierduse complet sau îl uitase acasă în ziua aceea ca din întâmplare?

Duplicitatea de care am amintit ține, în primul rând de această discrepanță, de diferența mai mult decât evidentă dintre ceea ce se spune și ceea ce se face, exprimând, voit sau nu, o opțiune. Ea mai are însă și alte forme de existență, mărunte, în aparență, importante prin acumulare, prin practicarea unui stil de muncă în cadrul căruia încălcarea cuvântului dat, trecerea cu dezinvoltură peste hotărârile luate, schimbarea peste noapte a unui punct de vedere foarte clar exprimat, ducerea omului cu vorba sau chiar utilizarea minciunii – au devenit metode curente de lucru. Se întâmplă astfel ca hotărâri foarte importante, privind soarta unor lucrări (care e sinonimă, uneori, cu soarta unui om, cum spuneam la începutul acestei lucrări), să fie încălcate peste o zi sau două, ca și când nu ar fi fost. Un tovarăș animator, de exemplu, animator și super-editor, făcea într-o anumită împrejurare o anumită afirmație, privitoare la atitudinea unui anumit scriitor. Afirmație destul de gravă, este dovedită mincinoasă... de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Altcineva, un tovarăș editor, se declară de acord cu publicarea unei lucrări, o trece în planul editorial, îi spune autorului de nenumărate ori că își păstrează punctul de vedere, favorabil publicării. Pe urmă însă, la mai puțin de o săptămână după

Text comunicat de

Dan CULCER

(Continuare în pg. 18)

Traduceri

MIRON

KIROPOL

Gerard Manley Hopkins

Că natura este un foc heraclitian și despre Mângâierea Învierii

Nor – sferă-n vârtej, preen azvârlite, tufe cu smulse plete,
se fălesc la lumina zilei hăituite-ntr-un aer
Clădit în adânc de cale; cheffii cerești în vesele cete
se îmbulzesc, strălucesc în caier.
În josul acestui grund, în josul orbitor al laptelui de var,
oriunde un ulm își face arca iar,
Sfărmături de lumină și cordaje de umbră străpung
Nava, se împerechează, o leagă îndelung.
Desfătător și viu, furtunos vântul
Strânge în corzi, se încaieră, lovește dezgolind pământul
De zbărciturile vântoasei de ieri; în băltoace, în fâgașul
de zgrunțuri luat,
Risipind noroiul, storcându-l într-un aluat
de coajă și praf; oprește scurgerea, scrobește
Escadronul de măști și de semne omenești
pe care târându-se prin trudă omul le-a încrustat
În noroi. În milioane de combustii rugul naturii arde.
Dar înăbușită scânteia cea mai bună, dragă, lăuntrică,
lîmpede a sa,
Omului cu ce iuțea puterea focului său, însemnul întru
spirit îi dispore.
Amândoi sunt într-un insondabil, totul e înecat în
întunecare.
O, stârnește milă și mânie, forma umană ce strălucea
Curată, unică, stelară, moartea o împăienjonește – și nici
o marcă
În om nu este atât de deplină
Ca imensitatea să nu o umbrească, iar timpul
Să nu o niveleze. Destul! Arcă
A învierii, trompetă a inimii!
Depart e suferința ultimului suspin,
zilele triste, de descurajare.
Pe puntea scufundatei mele nave lucește un far,
o veșnicie strălucitoare.
Veștejește, carne, cazi în viermele legatar;
Neîmblânzit foc al lumii, lasă doar
Cenușă: într-un fulger, într-o cutremurare
De trâmbiță, sunt deodată ceea ce Hristos este,
pentru că a fost ceea ce sunt,
Și acest terchea-berchea, acest măscărici, biet ciob, petic,
bulgăre de pământ,
nemuritor diamant,
Este nemuritor diamant.

* Continuări * Continuări

Două săptămâni în China

A doua zi i-am spus lui Eugen:
– Nu-mi place cum s-a purtat chinezoaica.
– Ce a făcut?!
– Tu îi spuneai politicos, la fiecare pahar, „Noroc!” sau
„Multă sănătate!”, iar ea îți răspundea muștrător: „Cam bei!”
– Alex! Alex! Așa spun chinezii când ciocnesc un pahar
cu un prieten, „Cambei!”. Înseamnă „Noroc!”
Eugen Uricaru și-a redobândit repede autoritatea morală
în fața chinezilor dovedindu-le că știa mai multe despre Chi-
na decât ei înșiși. Țin minte că ne aflam la un moment dat
într-o mică localitate din sudul Chinei, când Eugen Uricaru

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări

a început să-i explice translatorului nostru, Gao Xing, că în
zona aceea avusese loc cu aproape o jumătate de secol în
urmă un bombardament japonez, menționând și pierderile
înregistrate. Gao Xing și ceilalți chinezi care ne însoțeau
s-au arătat uimiți. Și de atunci înainte nu l-au mai tachinat
niciodată pe Eugen Uricaru pe tema pierderii – prin *knock-
out* – a concursului cu chinezoaica.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Vreau și o poveste de iubire

sau unul neroditor cel mult pot oferi un ceai de tei sau o
socrată. Poate că ești un plop și atunci poți împărtăși în jur
cel mult o tulpină de alergii. Că doar nu vei fi fiind vreă tisă
ce străjuiește omenirea în veacuri! Pofta unei biete povești
de amor a venit după ce am răsfoit cartea nordicului istoric
literar G. G., volum ce cuprinde fragmente de scrisori și
crâmpie din viața destinatarilor iubirii unor autori români,
de acum intrați în rândul clasicilor. Vinovatul pomenit se
odihnește cuminte, așteptând ochii curioși ai cititorilor, și
se strecoară printre alte cărți pe masa de birou a... Uite
că nu vă voi spune pe masa cui. Vă voi lăsa să vă frăgeziți
în suspansul pus la rece, pe parcursul a douăsprezece ore.

Nu vei îndrăzni să faci o asemenea mângâiere, veți sări
iarăși peste rând, *Amatornini Suspans Postfiction*. Oare?
Am să mă abțin să mă laud cu ce pot să fac sau să stric,
atunci când inspirația îmi întunecă rațiunea. Nu, nu voi
suffla niciun cuvântel, nu acum când, tocmai am aflat că
este mai simplu să fii muză decât creatoare. Desigur că
poveștile de iubire, mai mult sau mai puțin romantice, se
derulează perpetuu, unele chiar sub ochii noștri avizi, doar
secolul este altul. Desigur că e altul, *muzlină* dragă, vă veți
pune mintea cu mine, voi, *Sentimenti Colo Cupido*.

Apropo dacă pot să aleg perioada poveștii de iubire,
aș alege un viitor secol trecut... încă de acum trei veacuri.

Pentru Cantemir

pornirea spre ceartă), duplicitatea, viclenia, lăcomia,
dușmănia, trădarea. Plus raporturi derivate din noțiuni
cu valoare politică și juridică: „democrație”, „tiranie”,
„hirograf” (textul unui acord), „legământ”, „legiuiri” etc.
Tinerilor amintiți la începutul articolului le-am zis că ar fi
păcat să mai întârzie a o citi. Și le-am numit câțiva cărturari
și poeți care au făcut-o: N. Iorga, V. Pârvan, Sextil Pușcariu,
Ștefan Ciobanu, Lucian Blaga, Emil Botta ș.a. „Lecția” lui
Cantemir? Dincolo de măiestrie, care-l face comparabil cu
„manieriștii”, consecvența și coerența, credința în dreptate și
în lucrurile scrise: să scrii pentru a rămâne scris, chiar dacă
nu se întrevide nici publicarea și nici „succesul la public”.
Exemplul său (alături de al altui erudit, Hasdeu, sau de cel
al lui Goethe), nota Mircea Eliade în *Jurnal*, i-a „dat curaj”.
Închei, deși sînt încă atîtea de vorbit în marginea acestei
Istoriei, a *Divanului*, a *Hronicului*..., cărțile în limba noastră.

Constantin Călin

Cunoașterea-reamintire

metamorfozat într-o făptură îngerească și pe urmă într-una
demonică) este „plutire suverană într-o lumină fără amurg”.
Despre călătoria Luceafărului, teologul Crainic notează că
„viziunea umirii universului din neant nu are mărție. E
ceva sec, mecanic, parcă ar fi vorba de *primum movens* al lui
Aristotel. Viziunea crește în mărție când Eminescu ne arată
spectacolul lumii create.” (N. Crainic; <https://www.scribd.com/document/179318328/Isabela-Vasilii-Scraba-Hyperion-anamnesis>). În interpretarea versurilor cu „setea care-l
soarbe” profesorul de mistică zăbovește asupra nimicului
care e totodată „sete”, întrucât vecinătatea lui Dumnezeu
ar fi „sensibilă numai ca forță, ca atracție, ca *sete*” (cf.
Nichifor Crainic).

Isabela VASILIU-SCRABA

Scriitori români pe frontul Primului

subliniază el, cât și faptul că întăriturile nu erau încă termi-
nate probează că noi nu ne-am așteptat la un atac repede și
violent al bulgarilor în acest punct.

În al doilea rând, adaugă el, trebuie să punem lipsa
de... pregătire sufletească a țărănilor (și înțelegem ce vrea

să spună!, n.n.), neobișnuința trupelor și a ofițerilor cu focul
– mai ales cu artileria modernă a inamicului”.

Partea a doua a *Memorii(lor) de război* ale lui Topârceanu,
publicată doar cu un an înaintea morții scriitorului,
petrecută în 1937, sfidând orice convenționalism al așa-zisei
literaturi de război, urmărește cu o privire intensă și lucidă,
pe fundalul tragediei înfiorătoare a unei gloate de zeci de
mii de oameni în zdrențe și cuprinși de panică, agonie
rătăcind fără de țintă, sub amenințarea armelor, în teritoriul
deșertului selenar din spatele frontului bulgăresc, lupta cu
accente supraomenești pentru supraviețuire și păstrarea
demnității de om a prizonierului român Topârceanu, aruncat
mai bine de 15 luni în această monstruoasă și la limită *altă
experiență a războiului*. „De la primul pas făcut pe pământul
țării dușmane, fiecare a simțit, scrie memorialistul, că pentru
el începe acum un nou război, mai greu decât celălalt din
care abia a scăpat. Războiul unuia împotriva tuturor – îm-
potriva oamenilor și a intemperior, a foamei și a frigului,
a bolilor și a neprevăzutului – războiul fiecăruia împotriva
universului întreg”. Sunt în *Pirin Planina*, subintitulat în
1936 *Episoduri tragice și comice*, scene de o cruzime și un
grotesc care întrec orice imaginație, încât observația făcută
undeva de autor și anume că omul este mai rău decât fiara
nu mi se mai pare o exagerare. Pe de altă parte, sunt, în ace-
leași pagini, și cadre de o frumusețe și delicatețe a simțirii
și trăirii omenești care îți taie pur și simplu răsuflarea. Idila
la distanță înfiripată într-un spital din Sofia între scriitorul
nostru și „o siluetă gingașă de fată” care, după mai multe
„dialoguri” mute în cadrul ferestrei, într-o noapte brăzdată
de fulgere i se arată pentru câteva clipe goală, dăruind „tot ce
putea dăru de departe o fată unui prizonier de război, într-o
caldă și zbuciumată noapte de vară”, este demnă de cele
mai strălucite pagini ale literaturii universale. Asta, pentru
ca să nu mai vorbesc de năzdrăvanele scene umoristice, rod
al fenomenalei puteri de regenerare și dragoste de viață, pe
care pana acestui clasic al genului reușește să le sesizeze sau
pună cu rafinament în scenă, făcând pur și simplu abstracție
sau deplasând în derizoriu pentru moment cadrul general
monstruos, ori de-a dreptul infernal, al ororilor războiului.

Ștefan Ion GHILIMESCU

Comunismul și țărănimea. Cazul Lăncrăjan

ultima discuție cu autorul lucrării, vine și susține în cadrul
unei ședințe complet altceva, spunând că editura nu a fost
și nu este de acord cu publicarea lucrării respective, vorbind
totodată despre cinste și despre receptivitate, despre adevăr
și despre principialitate.

Depistarea și pomenirea acestor schimbări de
atitudine, pe loc sau mai târziu, stârnesc zămbete atât de
condescendente, încât îți vine să te întrebi dacă ai asistat
cu adevărat la discuțiile în care s-a ajuns la un acord și la o
anumită hotărâre, dacă lucrurile s-au petrecut cu adevărat,
sau totul ține de o năzărire oarecare. De fapt, chiar dacă nu
te vei îndoi singur de asta, pornind de la sfidarea de care te
lovești, și se va spune verde-n față, când nu vor mai exista
alte „argumente estetice”, că stai prost cu memoria și că ar
fi bine să te mai odihnești, să nu mai scrii atât. Ultima parte
a recomandării e de înțeles, fiindcă dacă scrii, mai ales dacă
scrii despre ziua de azi, tulburi liniștea tovarășilor editori
și super-editori, care ar duce astfel o viață mai tihnită, n-ar
fi tracasăți de scrierile unuia și ale altuia, câte ceva tot ar
tipări, ar încasa leafa, ar mai încasa câte-o primă, ar mai
face câte-o călătorie în străinătate, purtând în geamantane
propriile lor cărți sau pe ale prietenilor, s-ar tipări la nevoie
și s-ar autotipări, ar mai organiza câte o decadă și ar mai da
câte o declarație programatică, având grijă în permanență
să nu se vadă ce se află dincolo de această activitate aparent
bogată și rodnică, făcând reclamă în jurul câte unei cărți,
numai pentru a nu se spune că în spatele respectivei „opere”
sunt ostracizate alte două sau trei lucrări – cum și fac de
altfel – fără a avea măcar senzația că ar putea să dea când-
va socoteală pentru deficitul care le caracterizează munca,
comportându-se ca niște mici stăpâni care au primit acte
de improprietărire pe viață asupra culturii contemporane,
pe care o administrează după bunul lor plac, neuitându-se
pe ei niciodată, gândindu-se în permanență la stabilitatea
dușumelei pe care calcă.

Text comunicat de

Dan CULCER

Voci pe mapamond: Gabriel Rosenstock

Este autorul/ traducătorul unui număr de peste 150 de cărți, incluzând 13 volume de poezie și un volum de haiku, cele mai multe în irlandeză(galică). Membru Aosdána (Academia de Arte și Litere din Irlanda), a susținut lecturi publice în Europa, America Centrală, America de Sud și America de Nord, India, Australia, Japonia. Poezia lui apare în publicații internaționale de marcă: *Akzente, Neue Rundschau, și die horen* (Germany), *Poetry* (Chicago), *World Haiku Review, Irish Pages și Sirena*. Este invitat la festivaluri importante pentru lecturi publice (Berlin, Bremen, Struga, Vilenica, Medellín, The Nomadic Kritya Festival, India). Poemele lui au fost traduse în multe limbi. A tradus și a publicat în irlandeză volume de autor precum și antologii cu poeme de Francisco X. Alarcón, Seamus Heaney, Rabindranath Tagore, G. Grass, W M Roggeman, Said, Zhāng Ye, Michele Ranchetti, Michael Augustin, Peter Huchel, Georg Trakl, Georg Heym, H. Schertenleib, H. Domin, J P Tammen, Munir Niazi, Ko Un, G. Kunert, Iqbal, Michael Krüger, Kristiina Ehin, Nikola Madzirov, Agnar Artúvertin, Mathias Politycki și Walter Helmut Fritz. Rosenstock este consultant pe probleme de limbă irlandeză la revista de poezie *THE SHOp* și fondator asociat al Fundației de Haiku. Volumul *Poeme Alese/ Selected Poems/ Rogha Dánta* (Cló Iar- Chonnachta) a apărut în 2005, iar volumul bilingv, *Anul Zeiței/ Bliain an Bhandé/ Year of the Goddess* a fost publicat în 2007 (Dedalus). Două cărți despre haiku, ca stil de viață, (*Haiku Enlightenment și Haiku, the Gentle Art of Disappearing*) au fost publicate de Cambridge Scholars Publishing (UK) în 2009.

Prolog

Ultimul Bigfoot*

Un Bigfoot s-a înecat azi-noapte,
din neamul lui niciunul nu mai e
să îl jelească.

* **Bigfoot**, cunoscut și ca **sasquatch**, este un criptid cu asemănare de maimuță. Se pretinde că acesta locuiește în păduri, în special în cele din regiunea de nord-vest dinspre Pacific a Americii de Nord. **Bigfoot** este descris de obicei ca o ființă umanoidă bipedă, păroasă, și de mari dimensiuni. Termenul „**sasquatch**” provine de la cuvântul *sásq'ets* din limba halkomelem.

Bigfoot se privește

Bigfoot se privește
în apă,
nu știe ce vede
sau cine este,
nu s-a văzut niciodată,
în niciun fel
ca acum

Pasăre în zbor

Bigfoot vede o pasăre în zbor.
Când aceasta își ia zborul,
ceva parcă îi spune:
„și tu îți vei lua zborul”
Cum,
când,
de ce,
nu știe.

Când s-a uitat pe fereastră

Bigfoot a văzut o creatură
așezată pe un scaun,
cu picioarele sus,
citind un ziar,
lăsând fumul să-i iasă din gură,
cu un pahar cu sînge lîngă el

Cînd culorile

cerului și ale pămîntului
se-mbrățișează,
Nevăzut, Bigfoot
cutreieră în voie.

De la jumătate de milă depărtare

Bigfoot
adulmecă
pericolul.

Odată lîngă țarm

Bigfoot visa
că lîngă el
se afla unul ca el,
ducînd neamul mai departe.
Cînd s-a trezit,
a văzut stîncile
ieșind din mare,
rețefele pustii.

Flori

Cînd a cules prima dată
o floare,
Bigfoot și-a dorit
din inimă
să o dăruiască,
dar cui?

Netezimea pietrei

Cînd Bigfoot a văzut
toate pietrele acelea netede
s-a întrebat ce puteau să le mai facă
vîntul
marea
țipătul ascuțit al pescărușilor.

Aici mă voi întinde, gîndea el,
devenind ca ele.

Vopsea proaspătă

Lucian PERȚA

Pa-
ro-
dii

DIANA TRANDAFIR

Doar poezii egoiști, în esența lor,
pot oricînd vedea în întuneric
adevăratul chip al cuvintelor.
Viața lor, scoasă din context poetic,
devine o perpetuă stare de criză.
Eu, ca profesoară de română,
am spus și spun elevilor că adevărata miză,
ceea ce o să rămână
din opera unui poet sunt doar șoaptele
celor ce-l recită
și uneori, cînd opera lui, faptele
literare, nu-l îndeajuns reprezintă,
se poate salva prin scrisul spălăcit
al unor critici literari de revistă.
Oricum, în sfârșit,
eu nu am intenția să apelez la ei,
fiind prea egoistă!

Îtins pe spate,
Bigfoot îngăduie zilei
să-i vopsească mintea.
Nicio zi nu seamănă cu alta.

Stelele

Numai dorințele
l-au învățat cum să citească
în stele.
S-a luat după ele,
ele după el.

Prezentare și traduceri:

Olimpia IACOB

Din vol. **Gabriel Rosenstock. Sasquatch** (English and Irish Edition)
Published by Arlen House, Ireland, 2014.

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări

Brâncușologia versus Brâncuși

poate-poate s-o dumiri cumva în legătură cu specia *Păsării în văzduh*, altuia, unui veleitar autist și habotnic, sub pretextul elaborării unei metodologii cosmice de lectură a gândurilor lui Brâncuși, i s-a revelat gîndul de a inventaria punctele G ale sculpturilor, ca foneme ale unui alfabet mistico-astral, iar altora le-au venit alte idei, la fel de flamboaiante, sau numai acelea, mult mai practice, de a face doar bani prin distorsionarea pieței. Deși acestea sunt cazuri extreme, prin nivelul subcultural și rudimentar, pe de o parte, și clinico-delirant, pe de alta, ele nu sunt deloc izolate și se regăsesc, în formule mai subtil distilate, și pe la alte case. Or tocmai din pricina acestor enormități, debitate liric sau doct despre personaj și despre operă, imaginea artistului își întîrzie coagularea în cultura noastră. Brâncuși este un mit, o legendă folclorică, o formă culturală preluată în șoaptă și transmisă tot așa mai departe, însă locul lui în sculptura națională este departe de a fi unul clarificat critic și istoric, iar un repertoriu al lucrărilor sale, de la idee la schiță, de aici la prima lucrare și pînă la șirul de variante, nici vorbă să existe. Nimeni nu s-a încumetat să-i descrie sistematic tematica, să-i urmărească evoluțiile formale în cadrul aceleiași

categorii, să-i explice abandonurile și recurențele, dar e greu de găsit un absolut de liceu care să nu-și propună, după ce a văzut un afiș cu portretul artistului și încă vreo două lucrări, să aducă la cunoștința întregii lumi epocala sa descoperire în ceea ce privește verticalitatea Coloanei, orizontalitatea Mesei și strălucirea incandescentă a Păsării cînd cade pe ea o rază de lumină mai crudă.

Extrasă din exegeza romantică a înaintașilor și din cea liric-abisală a brâncușologilor mai noi, figura lui Brâncuși a devenit una absolut halucinantă. El este, rînd pe rînd, țaran, păstor, mag, sfînt, francmason, inițiat în doctrinele orientale și egiptene, înțelept, alchimist, țircovnic, turist, bucătar, amant, histriion, filosof platonice sau milarepian, ba chiar Dumnezeu în persoană. Și lista ar putea, evident, continua. Risipit în atîtea ipostaze, cum să mai regăsești în el sculptorul? Și, mai ales, cum să-l faci credibil cînd competența în opera sa nu mai este o chestiune de profesionalism, de studiu și de cercetare, ci un dar genetic pe care fiecăruia român trebuie să-l aibă în virtutea unei imemorabile compatibilități sangvine? Un asemenea portret fascinează, de bună seamă, excită în aceeași măsură și dezvăluie nebanuite resurse de identificare în absolut.

Reverii exegetice devin, astfel, pledoarii pro domo, simple

exerciții de echivalare, forme de autopropulsare, în calitate de coautor, în fantasma artistului demiurg, dar ele nu fac decît să-l devalorizeze pe Brâncuși, să-i sporească vulnerabilitatea și să dea veleitarismului aripi de condor. Doar în acest climat, pe fondul unui exces de orgoliu și al unui vid de autoritate, au fost posibile, cîndva, și ieșirea lui Iliescu la rampă, și intrarea lui Varia în funcțiune, dar și invadarea pieței cu niște pietroaie martelate sau cu fruste gogoloaie de bronz, atît de ridicole încît și denumirea de falsuri se transformă într-un nemeritat elogiu. Dacă istoriografia noastră de artă își va face, la un moment dat, un sumar examen de conștiință, nu-i va fi greu să observe că ineficiența și bovarismul ei sînt pur și simplu forme de complicitate la compromiterea și, de multe ori, la distrugerea patrimoniului brâncușian, și nu numai. Iar în acest context, aventura lui Radu Varia și nesimțirea falsificatorilor nu sînt, ca în patologie, decît o problemă de comportament oportunist. Un fel de infecție secundară pe un teren deja traumatizat. Dar cine va suporta consecințele? Iată, în absența atîtor răspunsuri, încă o întrebare.

Pavel ȘUȘARĂ

„Normalul poate fi insidios”

Oglinda nu e, cum crede un autor al nostru, o expresie a vizualului exclusivist ori a disoluției în clipă, ci un simbol al unei răscruci între efemer și peren, între contingent și absolut. Al deschiderii unor orizonturi ale identității printr-înșă stabilite. Nu vorbim oare de oglindirea unei epoci, a unui mediu într-o creație, ca și despre oglindirea într-înșă a ființei creatorului? Inclusiv în perspectivă mistică. Conform lui Plotin, ființa posedă o imagine menită a primi influența modelului său, aidoma unei oglinzi, inima omenească, oglindă reflectându-L pe Dumnezeu, afirmă și Angelus Silesius. Oglinda: un triumf al suprasenzorialului, al izbăvirii ființei corporale prin spirit.

„A fi tratat cu ingratitudine: unul din felurile – și nu cel mai neînsemnat – de-a semăna cu Dumnezeu” (Monseniorul Ghika).

Există se pare simetrii divin-telurice. De pildă între elevația mistică și intensitatea erosului (referindu-se la actul sexual, Bлага mi-a vorbit despre o „puritate păgînă”).

Dintr-un film: „puterea contează doar în clipa în care ia sfârșit”.

Homa: pasăre mitică prezentă în literatura persană, dispensatoare de noroc și glorie. Planînd în înălțimile celeste, îi dăruiește cu virtuți pe cei pe care îi protejează cu aripile sale. Opusă corbului, simbol al cupidității, ca și bufniței, asociată blestemului și nenorocirii.

Nu poți iubi lucrurile mari fără a le iubi pe cele mici. Test sufletesc.

Normalul poate fi insidios. Cu cât îi percepi mai distinct pulsul, cu atât se întîmplă să te îndemne mai tentant către o extravaganță dinafara sferei sale.

„Ce se va mai întîmpla? Ce ne rezervă viitorul? Nu știu, nu pot prevedea nimic. Cînd păianjenul se lansează în gol din punctul fix în care se afla, suportînd efectele acțiunii sale, el nu are în față altceva decît golul, pe care nu se poate sprijini, nu se poate așeza. Acesta este și cazul meu: am în față un spațiu vid, dar pe mine mă împinge înainte un efect care-mi stă în spate. De unde se vede că viața e făcută de-a-nărăteala și de aceea e teribilă, de nesuportat” (Kierkegaard).

Flacăra unei luminări care arde poate atinge o temperatură mai mare de 1000 grade Celsius.

Cît de greu de mărturisit semenilor, cît de greu de mărturisit chiar ție însuși, simțămîntul de orfan nativ ce te încearcă uneori. Îți iubești desigur părinții, dar aceștia par a aparține unei perioade dinaintea nașterii tale, de natură paradiziacă. E o solitudine de fond, dureroasă dar și straniu consolatoare, o pavază, poate unica de nădejde împotriva solitudinii de toate zilele. Pe cînd ultima este o suprafață rugoasă care te limitează irevocabil, cea dintîi e fertil protegitoare, aidoma unui cer al ființei pe care se poate desluși zenitul iubirii.

„Adevărul nu e obiectiv, ci trans-subiectiv” (N. Berdiaev).

Bunacredința primară a uimirii, riscul etic al reflecției.

„După 2000 de ani de la exilarea poetului roman Ovidiu pe coasta Mării Negre, municipalitatea din capitala Italiei a luat decizia să revoce ordinul de exil. Faimosul poet a fost exilat, la ordinul împăratului Augustus, în anul 8 după Cristos, în portul Tomis. El a murit pe teritoriul actual al României, numeroasele sale solicitări de a revedea țara natală fiind ignorate. Motivul exilării este unul dintre cele mai mistere ale literaturii antice, însă unii istorici susțin că ar fi vorba despre un adulter cu o nepoată a împăratului Augustus, la rîndul ei izgonită în aceeași perioadă. (...) Nu este prima oară cînd autoritățile din Italia iau o astfel de decizie: în 2008, Primăria Florența a realizat un demers identic în cazul poetului Dante Alighieri, exilat în secolul al XIV-lea” (Historia, 2018).

Îndeobște fragmentul sugerează întregul, dar de la o vreme poate dobîndi o proprie semnificație, aidoma petalei unei flori ori a unei frunze căzute, așadar a unei delicate diviziuni, cum o paradoxală demonie ingenuă.

Tineretea e îndeobște o neîmplinire, dar de cîte ori neîmplinirea nu se lasă cu un gen de tinerete prelungită? Am cunoscut ratați radioși, care, după decenii de insuccese, păstrau elanul bovaric al începutului.

Strugurii sunt dăunători pentru ciini întrucît le afectează puternic rinichii.

„Omul poate sfida moartea, dar nu propria sa imagine.

Așa trebuie să ne explicăm faptul că ucigașul dus la eșafod își mai afirmă încă nevinovăția – aici el nu mai vrea să-și salveze capul. Este un fapt dintre cele care atestă un instinct transcendențial” (Ernst Jünger).

Insinuată lent, picătură cu picătură, slăbiciunea fizică a vârstei înaintate poate produce un soi de puritate tardivă, melancolică, precum la despărțirea de o ființă familiară, care în acest caz ești tu însuși.

„Nimic mai instructiv, în ceea ce privește relativitatea gloriei omenești, decît listele de noutăți de pe spatele cărților tipărite acum treizeci sau patruzeci de ani. Nici un nume nu mai plutește pe lacul acesta de uitare, nici un titlu. Și totuși unii dintre scriitorii aceia erau foarte convingși că și-au atins ținta. Nu vorbesc de Anatole France care are cheiul lui. (Și cine ar fi îndrăznit să pună la îndoială gloria lui eternă, în 1912? Părea tot atît de solidă ca și cea a lui Montaigne). El cel puțin ar putea spune *Volito vivus per ora virum*, pentru că de o mie de ori pe zi numele său este rostit de taxatorii de autobuz (la stația care îi poartă numele, n.tr.) etc. Mă gîndesc la toți cei despre care se vorbea și din care nu rămîne o silabă. Dar și mai bine e să alcătuim, dacă se poate, lista cît de cît completă a scriitorilor din secolul al șaptesprezecelea. Mai rămîn oare dintre ei, nu zic o zecime, dar o sutime? O cinci sutime poate pentru toată Renașterea și Evul mediu. Și pentru antichitate, vai... Eu însumi, care nu sunt încă bătrîn, am văzut falimentul celor în viață, ca și al celor morți. Gloriile dinainte de război s-au prăbușit cam pretutindeni în lume și cu sutele. A te crede ceva este o mare tîmpenie. Cine-i obscuro care va cîștiga în cele din urmă? Proust este probabil domnișoara noastră de Scudéry, iar Valéry, Maurice Scève al nostru” (Julien Green).

Nimic nu se pierde, totul se adaugă la ceea ce există deja în formula entității sufletești, adesea aidoma unor tautologii ontologice.

Centrul agitat, tendențios, gelos, însușindu-și fără jena rolul marginilor.

„Se întîmplă adesea ca obținerea unui lucru săucidă cele mai frumoase dorințe, pentru că obiectul posedat răspunde numai rareori visurilor dorinței” (Balzac).

„Cică în Paris, pentru o perioadă limitată, a fost amenajat un parc pentru nudiști. Aceștia își pot practica pasiunea într-o zonă special amenajată în Bois de Vincennes, în perioada 31 august-15 octombrie. Mă întreb cine va mai putea sta la Paris, în luna octombrie, în pielea goală. Dar poate că va fi o toamnă foarte caldă. Sau poate că nudiștii sunt mai puțin friguroși decît restul oamenilor. Oricum, oficialii spun că, pentru siguranța acestui spațiu, nu vor fi permise *voyeurismul* sau *exhibiționismul*. Care va să zică, nudiștii nu sunt nici *voyeurști* și nici *exhibiționști*. Și nici nu suportă în preajma lor prezența acestui gen de indivizi” (Dilema veche, 2017).

Gîndul său e din ce în ce mai revărsat, mai narativ, începînd a bolborosi într-o cursivitate în sine ce aspiră a-i lua locul. Se transformă într-un lichid tulbure, inutilizabil.

Ce a realizat pînă la urmă, scriind, publicînd abundent? O clonă a propriei sale mediocrități.

5 % din populația României ar fi afectată de depresie. A. E.: „Numai atît?”.

„Este uluitor! Povestea porcului Zhu Jianqiang, de 10 ani, a depășit demult granițele Chinei. După ce a supraviețuit cutremurului din 12 mai 2008, în care au pierit 87.587 de oameni, trăind sub ruine timp de 36 de zile, Zhu a devenit cel mai popular animal chinez. (...) Anual milioane de oameni vin să se pozeze cu el pentru că a devenit un simbol al luptei pentru supraviețuire. Între timp eroul cutremurului devastator a ajuns să cîntărească 200 de kilograme și dispune de o întreagă echipă de fizioterapeuți, veterinari și maseuri care-i fac traiul mai ușor” (Click, 2017).

Undeva, nu departe de tine, s-a clădit în timp o viață robustă care ar fi putut fi și a ta, aidoma unui maidan pustiu transformat în pădure. Impulsul unui început care n-a încetat, în vreme ce tu te-ai lăsat în voia unor relații promiscue cu sfîrșitul. Vești care dau senzația că le primești postmortem. A. E.: „Nu te prea înțeleg, amice”. Nici eu nu mă mai pot înțelege cum s-ar conveni. Mă simt, cum spunea un teolog, derutat pentru că nu am un singur capăt.

Neîndoios mai puțin suportabilă și-ar deveni viața dacă n-ai păstra în tine imaginea tînără a unor persoane cunoscute odinioară, care între timp au îmbătrînit. A substitui acesteia înfățișarea lor prezentă și s-ar părea un sacrilegiu la adresa propriului tău trecut, un act blasfemic. Din care motiv nădăduiești să nu le mai revezi niciodată. A. E.: „Dar nu vorbești cu unele din ele la telefon?” Evident, dar vocile lor au pentru mine un statut similar cu cel al vocilor unor cîntăreți care nu se mai află în lumea aceasta, pe care le ascult cu emoție la casetofon.

La numai cîteva clipe după ce am așternut însemnarea de mai sus, deschid radioul și ce aud? O melodie din anii, pentru mine încă solari, ‘70, oferită de Mădălina Manole: „Vreau să te uit să pot trăi”. Nu demult am primit un neașteptat telefon de la Niculae Gheran, îndată ce am închis revista în care citisem scrisoarea pe care d-sa a adresat-o istoricului Ioan-Aurel Pop. Cred că de cîțiva ani n-am mai avut sub ochi o pagină a acestui autor. I-am spus: „Aveți neîndoios un dar telepatic”. La rîndul său, prietenul Victor Știr, după o pauză de cîteva luni, îmi telefonează chiar în ajunul zilei în care îmi propusesem să scriu despre ultima sa carte. Cum să nu-mi vină din nou în minte teza lui Jung, referitoare la cauzalitatea ocultă a unor coincidențe, oarecum similară cu lumea fizicii cuantice?

„Orice fel de artă acționează *tonic*, accentuează forța, provoacă plăcere (adică sentimentul puterii)” (Nietzsche).

Grație înotătoarelor dure care seamănă cu niște aripi, peștii zburători pot zbura aproximativ 40 de metri.

Singurul animal de companie menționat în Biblie este pisica.

Către sfîrșitul studenției mele clujene, m-a încîntat un vers apărut în abia înființata revistă Tribuna, care în acel climat părea temerar: „Facem repetiții pentru nimic, domnilor” (Gheorghe Chivu).

Din simbolistica solitudinii. Un tei izolat la marginea pădurii mai înalt decît paltinii din jur, avînd un aer vigilent, de păzitor al lor în fața primejdiilor ce-ar putea veni de la șoseaua din vale, cu un trafic compact, cu un zvon surd de furtună care se apropie.

„Zilele trecute, prim-ministrul thailandez a lăsat un manechin de carton cu poza sa pentru a evita să răspundă întrebărilor de la o conferință de presă. N-ar fi mare diferență dacă s-ar aplica această metodă și la noi, plus că ar justifica deseale «probleme de comunicare» invocate” (Dilema veche, 2018).

„Am găsit soluția: prin referendum convenim ca lui Dragnea să i se retragă toate capetele de acuzare pentru deturmare de fonduri etc. și îi mai oferim și 1 % din PIB doar pentru a renunța la cetățenia română și a se retrage definitiv în Brazilia, în fortăreața lui construită cu fonduri europene. Și noi, și țara am avea de cîștigat încă de a doua zi” (Dilema veche, 2018).

Vanitatea unui autor înzestrat, producînd un indeneabil scăzămînt al personalității sale, întristează, vanitatea unui veleitar care nu are nimic de pierdut e ridicolă, vanitatea unui autor de condiție medie nu poate produce decît plictis.

Depinde din partea cui și sub ce formulare vine delicata cerință „scrie despre mine”. Cînd, odinioară, mi-a fost adresată de către sobrul, aristocraticul, admirabilul Petru Creția, nu m-a putut decît măguli.

„Problema aceasta atît de grea și care constituia un adevărat chin nu numai pentru mine, a fost de multe ori cercetată. Se știe doar că progresul, dezvoltarea nu sunt opera unor oameni în medie sănătoși, care de-abia dacă își dau seama... ci tocmai a celor infirmi, a făpturilor eliminate din «normalitatea» onorabilă. Cel bolnav va sesiza mai bine conținutul adînc al sănătății pentru că n-o are și aspiră la ea. Cel lipsit de echilibru interior poate tocmai prin asta să devină cunoscător în problemele echilibrului, iar sfatul unui om nedreptățit poate fi de folos cuiva cu o viață puternică. Aceia care, drept urmare a schilodirilor proprii, nu se pot uni cu turma și rătăcesc la periferie, vād mult mai clar drumul turmei și cunosc mai bine pădurea înconjurătoare. Am socotit deci și socotesc pînă azi că geneza infamantă a ideii mele n-ar trebui să fie un obstacol – o idee născută în micul infern al slăbiciunii mele proprii, îmblinzită de copilărie, ar fi putut deveni obiectiv importantă. Și sănătoasă. Cu condiția să nu ascund față de nimeni (începînd cu mine însumi) cum a luat naștere”. (Witold Gombrowicz).

Poeta X, ridicată în slăvi doar de un singur autor, e adevărat, prestigios, aidoma unor state precum Ciprul otoman, recunoscut doar de Ankara.

Gheorghe GRIGURCU